

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

De Theologicis Disciplinis Liber Vicesimus Octavus, De satisfactione
Christi, ejusque merito dissertationem comprehendens.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83684](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83684)

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS LIBER VICESIMUS OCTAVUS,

*De satisfactione Christi, ejusque merito dissertationem
comprehendens.*

DRAE ceteris titulis, quibus verum Deum, & verum hominem CHRISTUM JESUM, maximis fulgentem insignibus, honore atque admiratione prosequimur, censendus est præclarum charitatis ejus monumentum, nec non perfectio, & finis rerum omnium, quæ spectant ad hujus Mysterii dispensationem, eximius ille, de quo pertractandum est modo, titulus scilicet REDEMPTORIS. Cur enim sempiternus mortalitatem, & incircumscripsum formam nostram assumpsit, cur humiliavit semetipsum usque ad mortem, cur factus est peccatum, & maledictum, cur denique à Cruce pependit, nisi ut profuso pretiosi sanguinis lytro nos à captivitate reduceret, ejiceret principem tenebrarum, diriperet inferni spolia, & destrueret regnantis mortis imperium? Ast incredibile dictum, verissimum tamen, omnibusque compertum! ingentem hanc Redemptoris beneficentiam, hanc soluti pretii dignitatem atque oblationem temere, audacter, sacrilege parvipendunt hæreticorum complures: quorum aliqui ad solos prædestinatos, aliqui vero ad neminem prorsus veram redemptionem extendi impiissime dogmatizant. Et illos quidem cum Jansenianis, ac magno aliorum Novatorum numero infectati sumus libro xv, i. & si negotium adhuc facebant, haud erit arduum fractos de-

victosque conterere: at quinam sunt audaciores isti, qui nos repente, & ex insidiis adoriuntur, nondum hac in parte operâ nostrâ vexati, atque universalis reparationis mysterium funditus evertere cogitantes? Sunt hi Poloni, ut dicuntur, Fratres, Faustus Socinus, Joannes Francus, Smalcus, Wolkelius, aliique perditissimi Ebionitæ: qui non tantum anathemata Catholicorum, verum etiam Calvinistarum, atque Lutheranorum execrationem experti, (tam perniciofa dogmata spargere tentaverunt, ut ea nefarii quoque homines disperdenda, & eliminanda esse crediderint) ejecti ac profugi ab hominum conspectu quasi evanuerant, & vix famâ præteriti sæculi Scholasticis noti erant. In hujus tamen ævi licentia, cum eruditionis prætextu vetusti suscitarentur errores, erupit iterum pestilentissima læs, atque, ut fertur, fines hæreticorum omnes pervasit, incolumi tantum, quæ nunquam perverfi dogmatis labe polluitur, Romana & Apostolica Ecclesia. Id vero me, quamquam virium mearum imbecillitatem agnosco, nec soleo absque animi trepidatione subire literaria certamina, fulcitus sum tamen Catholicæ Fidei præsidio, ac tua, benevole Lector, humanitate, vehementer impulit, ut communis Redemptionis beneficium pessundantes acri dissertatione compescerem: in qua elucubrandam si dixerò nihil me contulisse laboris, profecto mentiar; si autem affirmavero hanc spartam pro dignitate exornasse, ero utique superbissimus. Quid enim

enim pro Unigenito Filio Dei, qui me tanto redemit pretio, præstare ego poteram homuncio, & vermiculus? quid etiam ingenio rudis in medium proferre, adeo elaboratum, atque expolitum, ut

suscepto muneri conveniret? Verum quod possum, illud persolvo; & facienti quod potest, frustra obloquuntur malevoli, & æquo animo boni omnes indulgent.

CAPUT I.

Exponitur Catholicorum Theologorum de Christi satisfactione sententia, & Fausti Socini placitum nefarium atque iniquissimum.

SUMMARIUM.

1. Sententia Catholicorum.
2. & 3. Satisfactio Christi non fuit necessaria summæ Dei justitiæ.
4. 5. & 6. Obiectio solvitur.
7. Christus solvit pretium captivitatis nostræ.

8. & 9. Error Socinianorum à quibusdam Recentioribus non bene refellitur.
10. Radix Erroris Socinianorum.
11. & 12. Dogma Fausti adducitur, & refellitur.
13. Grotius non bene oppugnat Socinum.

I.
Sententia Catholicorum.

CATHOLICORUM sententia est, definitam æterni Verbi Incarnationem, mortemque Christi terribilissimam, ut pro universo humano genere peccati labe contaminato, dæmonisque captivo, piissimus Jesus in se iniquitatum nostrarum poenam transferens, & affigens cruci damnationis nostræ chirographum, divinæ justitiæ condignam exhiberet satisfactionem, & redemptionis nostræ pretium persolveret. Quamvis enim senserint aliqui fore ut divinum Verbum fieret caro, etiamsi nulla culpa fuisset expianda; supposito tamen Adæ lapsu, etiam nos reparandi Deum-hominem inuisse consilium illi quoque fatentur, qui aliam adventus Christi causam constituerunt. Verbum ergo carnem factum soluto proprii Sanguinis pretio homines reparasse, concordī firmissimoque consensu tradidere Theologi.

2.
Satisfactio Christi non fuit necessaria summæ Dei justitiæ.

Arbitrati sunt quidam fuisse Christi satisfactionem necessario summæ Dei justitiæ exhibendam, supposita Adami prævaricatione, alioqui nullum aliud salutis nostræ potuisse excogitari remedium; cum nulla pura creatura potuisset ad juris apices pro suo, vel pro alieno peccato satisfacere, quam tamen rigorosam satisfactionem exposculaverit Dei honor, & incommutabilis justitiæ æquitas. Pro qua opinione præter Richardum Victor, cap. viii. de Incarnat. citari solet divus Anselmus in libris *Cur Deus homo*. Communior tamen sententia prædictam opinionem expungit, propugnatque, saltem omni æquitate, potuisse Deum optimum maximum homines non redimere, aut pro redimendis non exigere condignam satisfactionem; quamquam magis

congruum honestumque videatur, si culpæ respondeat punitio, injuriæ honor, & læsæ justitiæ reintegratio. Et quidem potuisse Deum in massa perditionis deferere universum humanum genus, demonstrant sacræ literæ, in quibus reparatio nostra tribuitur gratiæ, charitati, & magnæ erga nos Dei benignitati ac misericordiæ, ut ad Rom. v. 8. ad Ephes. i. 5. ad Tit. ii. 12. prima Petri i. 3. & i. Joannis iv. 10. comprobant argumenta omnia prædestinationis ac reprobationis divinæ, quibus evincitur in his, qui liberantur gratiam esse agnoscendam, in his vero qui damnantur justitiam, debitumque supplicium: confirmat denique idea libertatis; quia Deus plenissima pollet auctoritate, ac bonorum nostrorum non indigens, quidquid ad creaturas attinet, liberrima voluntate decernit, & pro suo beneplacito moderatur.

Poterat etiam Deus perditum hominem reparare absque Christi morte, & liberali condonatione: quod etsi negant nonnulli, quo facilius revincant Socinianos, tradunt tamen Patres omnes, Doctores Scholastici, & ipsorum hæreticorum permulti. Sane id asserunt Athanasius serm. 3. contra Arianos, Gregorius Nazianz. orat. 9. S. Pater Augustinus lib. xiii. de Trinit. cap. 10. & 16. necnon de Agone Christiano cap. 11. Magnus Leo serm. 2. & 8. de Nativit. Gregorius Magnus lib. xx. Moral. cap. 26. Bern. epist. cxc. contra Petrum Abaelardum, alique innumeri. Horum testimonia profert Carolus Witasse q. 2. sect. 4. affricans sententiam oppositam, quod homo sine Incarnationis beneficio non potuisset reparari, omnibus Calvinianis. Aft,

At, licet nil nostra Sectariorum referat, profecto Calvinus in Joan. cap. xv. 13. inquit, *Poterat nos Deus verbo, aut nutu redimere, nisi aliter nostrā causā visum esset, ut proprio & unigenito filio non parcens testatum faceret in ejus persona, quantam habeat salutis nostrae curam.* Similia scribit lib. 11. Institut. cap. 12. Vollius autem contra Hermannum Ravenspergerum cap. 28. collectis sententiis Wolfangi Musculi, Hieronymi Zanchii, Danielis Tileni, Wolfangi Franzii, Antonii Thyssii, aliorumque multorum, manifesto evincit, etiam Reformatæ, ut inquit, Ecclesiæ Theologos concedere Deum absque Christi passionē, & citra satisfactionem potuisse condonare peccata. Quare immerito Calvinianis, saltem omnibus, adscribitur contraria opinio: quod tamen, ut dixi, parum, aut nihil nostra refert. Porro cum Deus sit omnipotens, misericors, ac independens, cur non potuit solo nutu hominem reparare, sine satisfactione condonare debitum, & quemadmodum in Christum transulit peccatorum nostrorum poenas, ita illas nobis misericorditer relaxare?

4.
Obijciunt.

Moverunt adversa opinantes, quod justitia exigat punitionem culpæ, nec Deus injustus esse queat: atque ideo Anselmus libro 1. *Cur Deus homo*, cap. 12. ait: *Non deest peccatum impunitum dimittere: quod probat proximo capite, quoniam nihil servat Deus justius, quam sue dignitatis honorem;* unde infert necessum esse, sive ut reddatur ablatus honor, sive ut poena sequatur. Capite autem 19. concludit: *Tene igitur certissime, quia sine satisfactione, id est, sine debiti solutione spontanea, nec Deus potest peccatum impunitum dimittere, nec peccator ad beatitudinem, vel talem, qualem habebat antequam peccaret, pervenire.*

5.
Respondetur.

Verum optime observatum à Joanne Driedone Tract. 111. de Captivitate, & Redemptione generis humani, Deum esse ipsam justitiam, imo omnis justitiæ fontem ac plenitudinem, & consequenter non esse in aliam justitiam ordinabilem, sed ad ipsum tanquam ad finem & consummationem omnis justitiæ quamlibet aliam justitiam dirigendam esse: omnia vero, quæ ad finem ultimum referuntur, pro voluntate liberrima primæ causæ fuisse constituta ac disposita. Quæ cum rectæ rationi, ac Theologiæ nostræ principiis sint apprimè convenientia, omiſſis aliorum responsis, dicimus, quod non repugnasset justitiæ Dei absque ulla satisfactione hominem reparare; quoniam si id statuisset ac voluisset, talis hominum

R. P. Berti Theol. Tom. V.

reparatio juxta divinæ voluntatis prædeterminationem referretur ad finem ultimum, quemadmodum refertur modo exhibitæ satisfactio, ideoque nihil in hypothesi contingeret inordinatum. Neque enim inordinatum dici potest, quod juxta ordinem à Deo constitutum peragitur. Cumque Deus sit suamet justitia, si remittat absque satisfactione illatam sibi injuriam, non fit debitor ullius justitiæ; quoniam summa justitia non est alteri subiecta, neque in alteram ordinabilis. Aliter contingere in creaturis, quæ si dimittant scelus impunitum, subiiciuntur justitiæ Dei, res per se loquitur. Ab hac doctrina non recedit S. Thomas 3. p. q. 6. Confirmatur. 46. art. 2. ubi demonstrat omnem Dei justitiam ex ejus voluntate pendere. Eandem esse beati Anselmi sententiam liquet ex eodem Opere, *Cur Deus homo*. Libro enim II. cap. 5. solvens objectionem, quod si Deus ex necessitate vitandi indecentiam non dimisit impunita scelera, & per Filii redemptionem salutem procuravit humanam, aufertur, aut minuitur beneficientis gratia; respondet majorem beneficio gratiam deberi, cum aliquis sponte necessitati benefaciendi se subdit, allato exemplo necessitatis donandi ortæ ex promissione, & ejus, qui sanctæ cogitationis voverit propositum. Atque hinc infert totum gratiæ imputandum, licet non deceat Deum à bono incepto deficere, quia nihil Deus facit necessitate; & bonitate sua hominem creando sponte, se ut perficeret inceptum bonum quasi obligavit. Capite etiam 17. demonstrat omnem necessitatem, de qua locutus est, divinæ subiacere voluntati: nihil necessarium esse, nisi quia Deus ita decernit; & licet statuatur aliquid immutabiliter se facturum, nullam tamen esse in eo faciendi necessitatem, quia sola operatur in eo voluntas. Ex quibus apparet Anselmum loqui de justitiâ spectato hoc ordine rerum, & divinæ voluntatis proposito circa hominis creationem atque reparationem, ideoque de illa necessitate, quam Scholastici appellant ex suppositione, & consequentem. Quare judicio nostro errat Vasquez, qui in 3. p. disput. 1. cap. 2. & 3. scribit juxta Anselmum Deum ex necessitate ad injustitiam vitandam voluisse Filii satisfactionem: erratque enim Carolus Witasse, qui disp. 2. sect. 3. ait durius Anselmum locutum, quam ut in bonam partem possit facile inflecti; atque videtur is legisse tantum quæ ex Anselmo Vasquesius exscripsit, aliis neglectis. Inconcussum est ergo, & tere omnium consensione firmatum potuisse

F f

omni-

7.
Christus sol-
vit pretium
captivitatis
nostræ.

omnipotentem uti innumerabilibus modis ad nos liberandos, etiam non exhibitam per Christum satisfactione.

Verum facta statuti ordinis hypothesi, in qua Deus decrevit complendam hominum redemptionem reparata injuria sibi per culpam illata, pretioque captivitatis soluto, quam hypothesin congruam, ac supremo Numine dignissimam esse defendimus; firmissima fide tenemus hanc satisfactionem exhibendam, hoc pretium persolvendum à Deo homine, ipsaque re illam exhibitam, istud persolutum à Christo: qui peccatorum nostrorum penas luens, & super lignum perferens omnium nostrum iniquitates, seipsum Deo patri pro nobis obtulit hostiam ac sacrificium expiationis. Id congruum aptissimumque fuisse demonstrant Theologi ac Patres, ex quo sanandæ nostræ miseriæ convenientior modus non fuerit, quam iste, in quo nobis Deus contulit remedium, præbuitque humilitatis, patientiæ, & dilectionis exemplum. Addunt hac ratione Deum misericordiam & justitiam suam nobis declarasse, decernendo ad ostensionem justitiæ mortem Unigeniti; quem tamen sponte dedit, & misit in mundum, ad charitatem suam monstrandam. Ad dispellendam quoque cæcitatem, & animi languorem sanandum, quæ duo per Adæ prævaricationem contraximus, nihil videbatur magis idoneum, quam ab illo naturam nostram assumi, qui est veritas, & lux vera, ac poterat exemplo, doctrina, & Spiritus sancti communicatione abundantius præstare Adæ posteris, quam illis paterna transgressio attulerit nocuenti. Sed cæteris causis prætermis, sat est modo priorem repetere, id est, congruum fuisse, ne peccatum dimitteretur inultum, & satisfaceret Deo irato; quamvis ad hunc redemptionis modum absolute divina justitia coarctata non esset, atque in alia rerum hypothesi, si voluisset Deus absque satisfactione homines reparare, id etiam salva æquitate decenterque fecisset. Atque hæc est de Christi satisfactione Catholicorum sententia.

8.
Error Socinianorum.

Huic opponitur portentosus error Socinianorum, non à Fauſto, vel Lellio primum excogitatus, sed conflatus ex Paganorum, Ebionitarum, Pelagianorumque blasphemis, impie recusis, non, ut inquit Crellius, repositus postliminio. Quod ut exponam; Pagani haud percipientes peccati miseriam conditionem, ac multo minus Trinitatis arcanum, & Verbi facti hominis sacramentum, diffidulter assequuntur dari secundam e san-

cta Trinitate personam, & hanc ad expianda mundi delicta naturam assumpisse nostram, præsertim cum superis nil afferant detrimenti mortalium scelera, eaque deleantur superni Judicis condonatione. Hanc esse paganorum sententiam neminem latet, demonstratque in Præf. laudati operis Joannes Driedo. Sociniani itaque cum Paganis denegantes Catholicæ Fidei mysteria, & Christum Dominum purum putumque hominem autumantes, atque gloriantes festari se, (tanta est perditissimorum hominum audacia,) Theodotum Byzantinum, Artemonem, Paulum Samolatenum, Beryllum Bostrensem, & Photinum Sirmiensem Episcopum, quos majores suos agnoscit Joannes Crellius in Præfatiuncula ad opera didactica & Polemica; consequenter asseruerunt non esse Dominum Jesum tantæ dignitatis personam, ut posset Deo pro alienis peccatis exhibere satisfactionem, neque hanc exigi à divina justitia, quæ beneficentissima condonatione peccata quæque remittit. Hinc recentiores quidam Theologi Socinianos oppugnaturi plurimis Scripturarum sanctarum testimoniis probant esse in Deo constantem voluntatem puniendi peccata, justitiamque immutabilem; quæ tamen omnia non videntur ad rem: hæretici enim illi fatentur esse in Deo justitiam oppositam misericordiæ, quæ non absolvit, sed punit nocentes, qui pergunt esse rebelles, nec resipiscunt, atque asserunt peccata dimitti per justitiam, quæ est idem ac misericordia, & distinguitur ab indignatione & vindicta; sive per justitiam, quæ nihil est aliud, quam rectitudo & æquitas, quam Deus exercet condonando peccata, dum agitur poenitentia, & ingemiscit iniquus: quæ ideo justitia appellatur, quia nihil est divinæ naturæ æquius ac justius, quam beneficiis afficere humanum genus miserum atque despectum. Quamobrem ad revincendos Socinianos non sufficit monstrare Deum odio habere peccata, & punire scelestos, quod illi annuunt; sed opus est, ut demonstretur interfuisse in hominum redemptione justitiam ipsam, quæ punit, & opponitur misericordiæ, non illam duntaxat æquitatem & rectitudinem, quæ absque ulla satisfactione hominem, licet immeritum, cumulat beneficiis.

At quomodo negant perditissimi homines satisfactionem istiusmodi non fuisse exhibitam à Christo Domino, cum negare non audeant hunc pro nobis crucis patibulum subiisse? Facile id percipies,

9.
Respon-
sio
quo-
rundam
Recentio-
rum intima.

10.
Radix erro-
ris Socinia-
norum.

ples, ſi animadvertas Socinianos ad Paganorum & Ebionitarum errores acceſſiſſe, ſibiſque ulterius adoptaſſe hæreſin Pelagianam. Hujus aſſertores cum originalem labem, & gratiæ reparatricis neceſſitate negarent, non ſalutis præſidium, ſed exemplum ſolum ponebant in Chriſto, ejus adventum ac mortem ad hoc tantum exiſtimantes valere, ut per Evangelium diſcamus quomodo vivere debeamus, & negantes ipſum Chriſtum eſſe Jeſum, id eſt, Salvatorem parvulorum, qui ſine culpa decedentes, quamvis à regno cælorum extorres, nulla afficerentur peccati pœna. De quo errore legi poteſt Pelagianæ hæreſis acerrimus debellator Auguſtinus lib. de Nat. & grat. cap. XL. num. 47. lib. V. contra Julianum num. 58. lib. II. Operis Imperf. num. 198. & lib. III. num. 150. Recoxit Pelagianum errorem Petrus Abaelardus quingentis ante Socinum annis, aſſirmans, ut ſcribit S. Bernardus Epif. 190. ad Innocentium, nec diabolus poſt Adæ lapſum juſ aliquod in hominem habuiſſe, nec Filium Dei aſſumpſiſſe carnem, ut nos liberaret: ſed hujus natiuitatem, converſationem, ac mortem ad hoc ſolum redigens, ut Chriſtus vivendo, & docendo tradiderit hominibus formam vitæ, patiendū autem ac moriendo ſuam erga nos commendaverit charitatem. Atque hoc idem aſſeruit Socinus ſcribens initio diſputationis de Chriſto Salvatore: *Ego cenſeo Jeſum Chriſtum ideo Salvatorem noſtrum eſſe, quia ſalutis æternæ viam nobis annuntiaverit, confirmaverit, & in ſua ipſius perſona cum vitæ exemplo, tum ex mortuis reſurgendo manifeſte oſenderit, vitamque æternam nobis ei fidem habentibus ipſe daturus ſit: divina autem juſtitia, per quam peccatores damnari meremur, neque illum ſatiſfeciffe; neque ut ſatiſfieret opus fuiſſe aſſirmo.* Tradit conſimilia Prælectionum Theologicarum cap. 15, in reſponſionibus ad Volanum, & in Epiftoſis ad Joannem Niemojevium: idemque proſitetur Valentinus Smalcius lib. de Divinit. Chriſti cap. 11. Joannes Crellius in Reſponſione ad H. Grotium, Catecheſis Polonica cap. 8. omnesque Sociniani unanimi perverſitate dicam verbo; ſatentur Sociniani Chriſtum Dominum de ingenti Dei patris in nos charitate certos reddidiſſe, negant nobis morte ſua meruiſſe ſalutem, contendunt peccata abſque ulla compenſatione deleri, aſſerunt ſatiſfactionem quam nos propugnamus obſcurare Dei gloriam, & Chriſti poteſtatem labefactare.

R. P. Berti Theol. Tom. V.

Cum tam pernicioſum dogma non ſolum Catholicis, verum etiam hæreticis execrarentur, & Fauſtum retrahere à Fauſti ſententia Joannes Baptiſta Rota, & Jacobus Covetus, alique fruſtra tentaſſent: edidit ille ejusdem Coveti cauſa memoratam diſputationem de Chriſto Salvatore, quatuor in partes diſtributam. At de ultima parte, quæ agit de imputatione juſtitia Chriſti, exagitatque hæreticam doctrinam à nobis quoque lib. XIX. reſutatam, nihil in præſentia diſſertandum. Prior itaque Socinianæ diſputationis pars nititur oſtendere nullam Dei juſtitiam poſtulare ut puniantur peccata, licet aliquando ſupplicio à Deo plectantur perſevicaces: Chriſtum dici Salvatorem noſtrum ob id tantum, quod nobis ſalutis æternæ viam annuntiaverit, & confirmaverit vita, morte, promiſſione, ac reſurrectione ſua; nullam comprobari ſatiſfactionem ex quo Chriſtus dicatur Mediator, & nos per mortem ejus ſumus reconciliati. Pars altera demonſtrare nititur redemptionem per Chriſtum factam eſſe metaphoricam, nullumque in ea peragenda pretium fuiſſe ſolutum, neque oppoſitum evinci ex quo legatur in ſacris literis Chriſtum peccata noſtra portariſſe, pro nobis paſſum & mortuum eſſe, & in ara crucis ſacrificium obtuliſſe figuratum in victimarum legalium inactione; negatque perſevaciter Salvatorem noſtrum, priuſquam cælum ingrederetur, functum fuiſſe munere Sacerdotis. In tertia parte contendit Antichriſti præcurſor Fauſtus, Deum nobis abſque ulla ſatiſfactione condonare peccata, non potuiſſe divinæ juſtitia ſatiſfieri nobis non pereuntibus, nec ſatiſfactionem à Chriſto exhiberi, non potuiſſe ipſi peccata noſtra imputari, maximamque fore injuſtitiam, ſi innocens ſupplicio afficiatur pro ſcleratis. Nos ergo impium dogma breviter reſutaturi Refellit Aug. eundem ſervabimus ordinem; incipiendo tamen à ſecunda parte; nam prima eſt nefariæ ſententiæ expoſitio, & nihil continet quod in ſequentibus non recudatur. Eſſi enim Hugo Grotius in ſuo adverſus Socinum Opere cap. 4. contendit argumenta, quibus iſ catholicum dogma it labefactatum, non ſatis recto ordine fuiſſe poſita; Joannes tamen Crellius Volum. IV. Bib. FF. Polon. pag. 99. ait ordinem illum ſatis videri commodum: nullamque nos de methodo Adverſariis licem intendimus, ſed venenata tela, undecunque ejaculentur, retundimus atque vitamus fidei lorica, clypeoque protecti.

Ff 2

Non

13.
Grotius non
benè oppu-
gnat Soci-
um.

Non hac profecto indutus armatura adversus Socinum pugnavit Grotius, sed post editum opus de Christi satisfactione, ut erat ingenio multivolutus, ex Calviniano Arminianus, ex Arminiano nullius fere fidei more Academicorum effectus oppugnatore suo Joanni Crellio litteris datis Parisiis anno 1631. officiose gratias egit, & librorum Crellii lectione non solum plurimum se delectari significavit, sed etiam inde interpretationes exhibuit perniciosas, passim in suis Bibliorum Commentariis dispersas. A quibus lectori accurate cavendum recte monet in Præfat. ad 3. sacrorum librorum volumen postremæ Venetæ editionis vir multijugis litteraturæ, & si veterum officiorum memor est, sodalis noster ac necessarius; quod & præmonuerat Admonitione in Psalmos præclarissimus Meldenius Episcopus. Cumque Grotianum opus oppugnandum cepisset Hermannus Ravenspergerus adjiciens illi depromptam ex Daniele inscriptionem *Tekel*, id est, *Appensus lancibus, & inventus minoris ponderis*; Ravenspergerum confutavit Jo. Gerardus Vossius erudita dissertatione, quæ Grotianæ solet adjungi. Grotius tamen adversariis suis noluit respondere, non quod prorsus in partes Crellianas concessisset, ut visum plerisque: sed quoniam arbitratus est quæstionem istiusmodi talis esse generis, ut in ea salva religione ac pietate possint homines dissidere, ut non obscure col-

ligitur ex ipsa ad Crellium Epistola, nobisque, antequam hanc legeremus, in suspicionem venerat; prout innuimus lib. xxi r. cap. 4. diferentes de fide in Christi divinitatem. Atque ita Grotius in hæresi Sociniana, quam alibi appellavit cæteris nocentior, & venenum Ecclesiæ præsentissimum, non diffidetur plura doceri utilia, ac servari pietatem: ex quo diversa prodierunt de Grotio judicia, nec omnino iniqua; tamen in sua quadam ad Vossium epistola data Kal. Januarii an. 1638. retundens impactas sibi accusationes profiteatur de summa Trinitate Orthodoxam sententiam, erroresque Socini, Crellii, Schokii de Christi satisfactione detestetur. Quos breviter refutaturis cum à falsa Grotii pietate sedulo cavendum erit, tum à Vossii aliorumque hæreticorum palmari, atque supino errore circa redemptionis Christi participationem per solam fidem, & imputationem justitiæ ejus: iisque prænotatis, ex Grotii quoque, & ex Vossii conatibus plura delibare fas erit ad Socinum, ejusque amafios profligandos idonea. Sed erit primum, ac validissimum præsidium nostrum in sacris literis, & Catholicorum Patrum interpretamentis: quæ opponere studebimus pestilentissimis Fausli & Crellii commentationibus, veri hominum Redemptoris Christi Jesu, cujus causam agimus, implorato summo, divinoque auxilio.

C A P U T II.

Demonstratur adversus Socinianos Redemptionem nostram per Christum factam non esse metaphoricam, sed in ea peragenda verum pro nobis pretium fuisse solutum, & Dominum Jesum esse vere, ac proprie hominum Redemptorem.

S U M M A R I U M.

1. Status quæstionis.
2. Christus revera nos redemit.
3. Non tamen prædicatione duntaxat, & exemplo.
4. Sed propterea mortem pertulit.
5. Christus in sua morte perferenda peccatorum nostrorum poenas luit.

6. Christus pro peccatis nostris fuit hostia sponte immolata.
7. Per hanc hostiam reconciliati sumus Deo.
8. In hac reconciliatione à peccatis expiati sumus.

I.
Status quæ-
stionis.

ITAQUE adversus Socinianos, ut illum servemus ordinem, quem in secunda ac tertia parte disputationis suæ Fauslus tenuit, demonstrabimus decem propositionibus nos vere, atque interveniente pretio fuisse à Christo redemptos, idque nullatenus summi Dei repugnare æquitati. Erunt autem propositiones nostræ, quæ sequuntur. I. Revera Christus Jesus humanum genus redemit. II.

Hanc redemptionem non solum exemplo, & commendatione charitatis peregit, sed etiam soluto pretio. III. Hujus rei causa mortem pertulit. IV. In morte perferenda peccatorum nostrorum poenas luit. V. Fuit affixus cruci salutaris victima, oblatumque pro nobis sacrificium. VI. Per hanc hostiam, & sacrificium, cum essemus filii iræ & vindictæ, reconciliati sumus Deo. VII. Reconciliatio ista facta

facta eſt per veram peccatorum expiationem. VIII. Noluĩt itaque Deus peccata noſtra per ſolam condonationem dimittere. IX. Decebat enim quamaxime, ut divinæ juſtitiae ſatiſfactio exhiberetur condigna. X. Nec fuit injuſtum, non pereuntibus nobis, Chriſtum ſubire crucis ſupplicium, eique peccata noſtra imputari. Poſtremæ tres theſes, quoniam impetunt tertiam Socinianæ diſſertationis partem, erunt proximi capitis argumentum: in prioribus ſeptem præſens diſquiſitio verſabitur.

2. PROPOSITIO I. Revera Chriſtus Jeſus humanum genus redemit.

Probatur.

Hanc propoſitionem probant inviciffime ſequentia divinatorum librorum teſtimonia. 1. Matth. xx. 28. *Filius hominis venit dare animam ſuam redemptionem pro multis.* In Græco: ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἡλθε δόναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. Indubitatum eſt τὸ λύτρον eſſe pretium ſolutum ad redimendum captivum, derivatum à λύω, quod eſt ſolvere, ut animadvertit in hunc locum etiam Erasmus. II. Apoſtolus ad Galatas 1. 4. *Qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, ut eriperet nos de præſenti ſæculo nequam:* & 111. 13. *Chriſtus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum.* Ubi in Græco extat verbum ἐξηγόρασεν, à propoſitione ἐξ, & ἀγοράζειν, quod eſt redimere, & emere magno ſolutum pretio: de hoc tamen loco infra prop. 4. 111. Idem Apoſtolus ad Eph. 1. 7. ſcribit: *In quo habemus redemptionem per ſanguinem ejus, remiſſionem peccatorum.* Græce: ἐν ᾧ ἔχουμεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἀφ᾽ οὗ τῶν παραπτωμάτων; quo in loco notandum vocabulum ἀπολύτρωσιν, quod valet idem, ac pretium, quod ad redimendum captivum perſolvitur, denotatque redemptionem gravi peractam impendio. Occurrit idem vocabulum ad Rom. 111. 24. ubi loquitur Apoſtolus de juſtificatione, quæ ita beneficium eſt gratiæ, ut ipſam tamen gratiam Chriſtus nobis promeruerit. IV. In priori ad Timotheum 11. 6. ait ipſemet Paulus: *Qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus.* Et iſtic habetur in græco vocabulum ἀντίλυτρον, ſolutum pretium pro redemptione captivi. Ignatius in Epistoſta ad Trallianos legit λύτρον, pretium. Heſychius ἀντίλυτρον. Ἀντίλυτρος eſt ille, qui pro altero ſe morti devovet, ut apud Gallos Soldurii, de quibus Cæſar lib. 111. cap. 22. & apud Romanos Decii, de quibus Cicero in 1. Tuſcul. & S. P. Aug. lib. 1v. de Civit. Dei cap. 20. Dio Caſſius ait: ἀντίφθοχοι οἱ ἀποθανεῖν

ἐδεήσαντες: *Antipſychoi ii ſunt, qui pro altero ſe tradere morti percipiunt.* Vide etiam ad Coloſſ. 1. 14. ad Hebræos 1x. 15. & Apocalypſ. 1. 5. Ex quibushæ ratiocinatio fabricatur. Ille revera humanum genus redemit, qui ſoluto proprii ſanguinis pretio, & ad nos liberandos ſe diræ morti devovens eripuit homines à peccatorum captivitate. Id præſtitit Chriſtus Jeſus. Igitur Chriſtus Jeſus revera humanum genus redemit.

PROPOSITIO II. Cum hæc redemptio contigerit pretio oblato, non fuit peracta duntaxat Domini Jeſu prædicatione & exemplo.

Sequitur ex dictis; ubi enim lytrum intervenit, ibi non eſt redemptio metaphorica, qualem adſtruunt Sociniani. Confirmatur autem 1. Apoſtolus in prior ad Corinth. v1. 20. inquit: *Empti eſtis pretio magno:* Græce, ἡγοράσθητε γὰρ τιμῆς. De verbo ἀγοράζειν, quod eſt emere pretio ſolutum, dictum paulo ſupra. Magno non extat in Græco, neque in Syriaco, nec apud Tertullianum de Pudic. cap. 16. & lib. 2. ad Uxorem cap. 3. ſed τιμῆς legendum eſſe cum emphati oſtendit Eſtius, quoniam alioqui redundaret; non enim proprie fit emptio ſine pretii ſolutione. Recte itaque Vulgata lectio. Quod hic notandum eſt; demonſtrat Paulus nobis incontaminate corpore, animoque vivendum ducta ab emptitiis comparatione. Nam ſicut qui pretio emuntur, non ſunt juris ſui, ſed alieni; ita nos impenſius Domino ſervire debemus, quoniam empti pretio ſanguinis Jeſu Chriſti effecti ſumus Domini juris. Atque hæc interpretatio liquet ex ſcopo Apoſtoli hortantis eo loci ad vitandam fornicationem, atque ex Commentariis Patrum, præſertim Chryſoſtomi Hom. xviii. p. 476. ſcribentis: *In memoriam enim revocat magnitudinem beneficii modum ſalutis oſtendens, quod cum eſſemus alienati, empti ſumus, & non absolute, ſed pretio.* Idem tradit Theophylaſtus pag. 211. & Oecum. pag. 474. qui etiam locum Apoſtoli reddunt, *Et non eſtis veſtri iſſorum: ſiquidem empti eſtis pretio.* Similia habet auctor Comment. quæ tribuuntur Ambroſio Tom. 2. pag. 132. Quænam vero eſſet Apoſtoli ratiocinatio, quænam ratio comparationis, quænam exhortationis vis, ſi redemptio noſtra fuiſſet abſque pretio peracta? II. Eundem ſenſum habent verba Apoſtoli proximo cap. vii. 23. *Pretio empti eſtis, nolite fieri ſervi hominum,* Græce: Τιμῆς ἡγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δούλοι ἀνθρώπων, id eſt, Cum empti ſitis, nec proinde veſtri juris, non debetis aliquid

ad hominum gratiam facitare, & illorum iusta, qui prava injunxerint, exequi. Videatur Oecumenius in hunc locum pag. 209. III. Petrus quoque in Epistola 1. cap. 1. 18. scribit nos redemptos à servitute legis, & à priscorum rituum observatione debere incolatus nostri tempore conversari cum summa Dei reverentia, eoquod magni æstimaanda est collata nobis libertas, quam non pecuniarum impendio acquisivimus, sed supereminenti pretio, id est, effuso in ara Crucis sanguine immolati pro nobis Filii Dei. *Scientes, inquit Apostolorum Princeps, quod non corruptilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis: sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati.* Græce: *Εἰδότες ὅτι ἐ φθαρτοῖς, ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε ἐν τῇ ματαίᾳ ὑμῶν ἀναστροφῇ πατροπαράδοτῇ, ἀλλὰ τιμῇ ἀμωμῇ ὡς ἀμωμῶς καὶ ἀσπίλῃ Χριστῷ.* Illic verbum *ἐλυτρώθητε* designat liberationem factam soluto pretio à th. λυτρώω, pretio redimo: idem pretium argento, auroque, quibus redimuntur captivi, præfertur; & quale sit assignatur, nempe pretiosus Christi sanguis: cui redemptio nostra tribuitur ad Ephes. 1. 7. 11. 13. ad Coloss. 1. 14. ad Hebr. ix. 14. x. 19. prima Joannis 1. 7. Apocalyp. 1. 5. &c. IV. Quidnam significat canticum illud novum Agno pro nobis occiso decantatum Apocalyp. v. 9. nisi attributum Christo iudicii potestatem. quoniam pro nobis immolatus iram placavit, & nova, ac mirabili expiatione peccati redemit nos proprio sanguine? *Dignus es Domine* (ajebant ante thronum decumbentes) *accipere librum, & aperire signacula ejus: quoniam occisus es, & redemisti nos in sanguine tuo:* Græce, *Ἄξιός ἐστι λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγίδας αὐτῆς, ὅτι ἐσφράγγη καὶ ἡγοράσας τὸ θεῶν ἡμῶν ἐν τῷ αἱματὶ σου.* Ubi *redemisti*, est aoristus verbi ἀγοράζω, pretio emere, de quo supra, ac pariter pretium sanguinis designatur propositione ἐν, in, quæ juncta dativo idem est, ac per, denotatque causam instrumentalem. Hinc Æthiopica legit, *Mercatus es cum sanguine tuo*, Arabica autem, Syriaca, *Emisti nos Deo per sanguinem tuum.* Vides N. Test. Wal. pag. 944. & interpretationem Arethæ ad calcem Oecumenii, Lege etiam Augustinum serm. 329. num. 1. & 336. num. 4. egregie explicantem quomodo Christus lancea transfixus in cruce, quasi confisso sacco egerit grande commercium, atque totius orbis pre-

tium fuderit. Quare ita Socinianos revincimus: Nisi Christus nos soluto pretio redemisset, nequaquam diceremur *Empti*, & ad jus Dominicum translati per Christi mortem; neque sanguis Christi analogiam haberet cum auro, & argento, quo redimuntur captivi. Atqui id repugnat productis modo, expositisque Scripturis. Christus ergo nos vere, proprie, ac soluto pretio redemit.

PROPOSITIO III. Christus eo fine, ut nos à peccato, dæmonisque captivitate redimeret, mortem pertulit. 4. Propositio 3.

Enimvero Joan. xi. 50. pontifex Cai. phas, non à semetipso, sed divino numine afflante inquit: *Expedi vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat:* Græce, *συμψέει ἡμῶν, ἵνα εἰς ἀνθρώπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς λαῆς, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπέληγῃ.* Conantur Sociniani ea Scripturæ loca, in quibus Christus dicitur *pro nobis*, vel *propter peccata nostra* mortuus, ita interpretari, ut particula ὑπὲρ, nihil aliud significet, quam *causa nostri*, non causa antecedente, & impulsiva, sed finali duntaxat, sive mera puta occasione, scilicet, ideo Christum pro peccatis nostris passum fuisse, quia inde consecutus est effectus aliquis peccata respiciens nostra; non quatenus mortuus sit ad satisfaciendum pro eisdem peccatis, sed quia inde fides gignitur nobis peccatum divina benignitate remissum iri. Ita Socinus Præl. Th. cap. 20. & de Christ. Serv. p. 2. cap. 10. At facilius Herculi clavam, quam nobis producti testimonii firmissimum præsidium extorquebunt. Etenim prophetauit Caiphas perituram totam gentem nisi Christus moreretur pro populo: fuit ergo causa antecedens, & impulsiva mortis Christi imminens perditio populi. Præterea ubicunque particula illa ὑπὲρ morti, aut perpeffionibus jungitur, semper antecedentem ac meritoriam causam significat: nec exemplum contrarium inveniri, aut in Scripturis, aut in idoneo quoquam Scriptore affirmat Vossius adversus Ravensberg. cap. 17. Hoc autem loco particula illa ὑπὲρ τῆς λαῆς, conjungitur morti Christi. Igitur vim habet causæ antecedentis & impulsivæ. Insuper eo loci Socinus, & Crellius c. 11. adversus Grotium contendunt à Caipha nullum alium interitum consideratum, nisi qui tum demum fuisset populo metuendus, si Christus mansisset superstes, id est, futuram Romanorum militum incurfionem,

nem, de qua ipse Caiphas versu 48. cum suis ratiocinabatur, *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem.* At ineptum supra quam dici possit, ac temerarium figmentum! Ineptum quidem, nam nec Sociniana interpretatione admissa, inde sequeretur Christum non fuisse occisum pro reparando imminente Judæorum interitu, temporali saltem, & qualis ob carnalium mentem obversabatur; nec sequeretur Messiam præstolantes eidem non credituros, ut à servitute Romani Imperii eo duce liberarentur. Temerarium vero, quoniam citata verba vers. 48. sunt Concilii Phariseorum, non Caiphæ, qui eis contradicens inquit: *Vos nescitis quidquam, nec cogitatis, quia expedit, &c.* quæ verba à semetipso non dixit, commensurans ab alia servitute, quam à Romanorum jugo fore per Christi mortem liberandum populum, id est, à dæmonis captivitate. Ergo ut nos hinc erueret, piissimus Redemptor mortem oppetit. II. Apostolus ad Romanos cap. v. 6. demonstrans nos justificatos in sanguine Christi, & reconciliatos Deo salvos futuros ab ira per ipsum, utitur argumento à majori ad minus, quoniam scilicet pro impiis mortuus est, ac multo magis salvabit iustos, sibi que acceptos: *Ut quid enim Christus, inquit, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est?* Græce: *Εἰ γὰρ Χριστός, ὅτε ἡμῶν ἁμαρτιῶν, κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἀπέθανεν.* Et versu 8. *Christus pro nobis mortuus est.* Græce: *Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν.* His in locis particulam ὑπὲρ significare substitutionem, id est, Christum mortuum loco nostri, atque ut nos ab ira Dei redderemur immunes, liquet primo, quoniam ostendit Apostolus commendari charitatem Dei in nobis ex quo, cum peccatores essemus, pro nobis mortuus sit Christus. Si enim vix reperitur inter mortales, qui pro iusto, aut amico se devoveat, ut fecerunt pro Reipublicæ incolumitate Curtius, Decius, Codrus, quam singularis erit amor sese devovere pro impiis? *Vix enim pro iusto quis moritur?* inquit Paulus. Ubi, etsi Erasmus, imo & Hieronymus ad Algasiam q. 7. *justitiam*, non personam intelligit, quod nullo pacto vim argumentationis infringit; personam accipiendam demonstrat antithesis, ut observarunt docti viri Estius, & Jo. Gagnæus: comprobantque Versiones Æthiopica, & Arabica in novo Testam. Walt. pag. 648. At dum quis pro amico, aut iusto se morti devovet,

pro alterius incolumitate vitam surrogat suam. Id ergo, teste Apostolo, longe præstantiori charitate fecit Christus pro impiis, & inimicis. Accedit quod proximo versu 10. id expressius exponens ait Paulus: *Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus, &c.* quibus in verbis effectus mortis Christi, de quo infra, id est, peccatorum reconciliatio apertissime declaratur. III. Idem Apostolus in prima ad Corinth. 1. 13. ne humanæ eloquentiæ, & eorum, qui sibi Evangelium annuntiaverant merito se fidem crederent affecutos, *Nunquid, ait, Paulus crucifixus est pro vobis?* *Μὴ Πάυλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν;* Quo sane in loco particula ὑπὲρ, plus aliquid innuit, quam ubi ipse inquit percipere fieri anathema pro fratribus, aut nos jubemur pro fratribus animam ponere. Ibidem quippe significat Paulus neminem mortalium, nisi Christum, morte nobis impetrasse quæ ad salutem perducunt, licet multi & prædicatione, & exemplo, & etiam martyrio salutem nostram studuerint promoveri, ideoque nos Christi esse, non Pauli, non Apollonis, non Cephæ, ut aiebant Corinthii. Hujus autem rei optimam profert causam S. P. Augustinus Tract. lxxxiv. in Joan. num. 2. scribens: *Et si fratres pro fratribus moriantur, tamen in fraternorum peccatorum remissionem nullus sanguis Martyrum funditur: quod fecit Christus pro nobis.* IV. In altera ad Corinth. v. 14. ostendit Paulus impelli nos charitate Christi, ut illi vivamus, quoniam unus pro omnibus mortuus est. Græce: *ὅτι ἓς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν.* Isti quoque ὑπὲρ πάντων substitutionem mortis Christi pro vera omnium redemptione demonstrat; quoniam Sociniano sensu, ad promovendam scilicet fidem, & charitatem commendandam, non unus, sed complures mortem oppetere: & quoniam è vestigio Paulus denegatam à Socinianis antecedentem causam mortis Christi, transfusam scilicet in omnes originariam prævaricationem commemorat dicens: *Quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt.* Quare hinc Augustinus sexcentis in locis, ut dictum alibi, probat contra Pelagianos originale peccatum. V. Non solum particula ὑπὲρ, occurrit, ubi Christus dicitur mortuus pro nobis, sed etiam particula ἀντὶ, in textu Matth. citato Prop. 1. quæ particula commutationem, & substitutionem significat, ut demonstrat Grotius cap. 9. ex Matth. 11. 22. & xvi. 27. ex Lucæ xi. 11. ex 1. ad Corinth.

Probat 2.

Probat 3.

Probat 4.

Probat 5.

rinth. xi. 15. ad Hebr. xii. 16. ex i. Petri iii. 9. quæ loca exscripsit etiam Tournely de Incarn. pag. 175. Imo Socinas, & Crellius ea particula ἀντὶ commutationem significari haud negant, comminiscences commutationem quandam à subrogatione diversam, veluti dum captivi inter se permutantur, nec tamen alter vice alterius captivus evadit. Non enim Crellius locum invenire potuit, ubi ἀντὶ commutationem non denotet. Videatur Tom. iv. Operum Crelli i. pag. 190. At quis percipere potest duorum captivorum permutationem, nisi uterque captivus sit? Quis nostrum redemptione peracta asserit quempiam remanere captivum? Quis inficias eat ex duobus captivis unum tradi in pretium & redemptionem alterius, & ideo utrumque solvi à captivitate, quia soluto pretio uterque solvitur à jure, & potestate Tyranni? Perperam ergo Faustus & Crellius tentant istinc evadere. Habet autem vltm eandem vocabulum ἀντὶλυτρον i. ad Timoth. ii. 6. supra explicatum. Ex quibus omnibus ad thesin probandam hæc construitur argumentatio. Si in locis, ubi Christus dicitur pro nobis mortuus, non solum significet particula pro aliquam utilitatem nobis proveniente ex Christi passione, qualem percipimus ex Apostolica prædicatione & exemplo; verum etiam demonstret mortem illum oppetiisse, ut nos à sempiterna erueret perditione, ut se loco nostri substitueret ad placandam Dei indignationem, ut nobis impertiret gratiam, & peccatorum remissionem, ut nos denique à peccati captivitate redimeret; profecto Christus redemptionis nostræ causa mortem oppetiit. Atqui explicato nuper sensu dicitur pro nobis mortuus. Ergo Christus eo fine, ut nos redimeret à peccato, demonisque captivitate, mortem pertulit.

Propositio 4. PROPOSITIO IV. Christus in morte perferenda peccatorum nostrorum pœnas luit.

Christum in cruce peccatorum nostrorum pœnas pertulisse exsequentibus locis evincitur. I. Isaias cap. liii. 4. de Christo, ut Socinus fatetur P. 2. cap. 4. p. 149. vaticinatus, nec sermonem instituens de Jeremia, ut opinatur Grotius Tom. i. pag. 323. (falso enim Tournely scribit pag. 177. Grotium ad ipsum Isaiam literæ sensum inflectere;) etsi magis κατὰ λέξιν, secundum verba, fateatur in Christum potius, sublimiusque vaticinium congruere: Isaias inquam, ait: Vere languores nostros ipse tulit,

& dolores nostros ipse portavit. Hebraice: אָמֵן חֲלִינוּ הוּא נִשָּׂא וּמָכִינוּ : כָּבֵלִים quorum verborum sensus est,

Vere debitas peccatis nostris penas tulit.

Contendit Socinus verbum נִשָּׂא, Nasâ, idem esse, atque auferre, non perferre, ac sustinere, eo quod Matthæus cap. viii. 17. hunc locum interpretetur de languoribus, morbisque corporis, quos Christus sanavit, nec tamen transtulit in semetipsum. Idem censet Forerius Tom. iii. Criti. Sacr. pag. 601. At primum cum נִשָּׂא significet penam luere Exodi xxviii. 43. Ezech. xxix. 19. aliisque in locis plurimis; quare sensum istuc non præferet eundem? Certe Versio Syriaca habet: Vere passiones nostras ipse pertulit, & dolores nostros ipse passus est. Arabica: Ipse portat peccata nostra, & pro nobis dolore afficitur. Græca, οὗτος ἀμαρτίας ἡμῶν φέρει, καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυρνάται. Ipse peccata nostra portat, & pro nobis dolet.

Deinde non solum verbum נִשָּׂא occurrit hoc loco, sed etiam כָּבֵל sabal, quod nullibi aliud significat quam sustinere, ac bajulare. Vide hebraica Biblia Gen. xlix. 15. Is. 46. 4. Thren. v. 7. &c. Præterea Christum peccata delere quis negat? pœnas vero peccatorum ipsum non pertulisse Socinus undenam probat? Sane quæ sequuntur, evincunt oppositum. Neque ad rem est præcitatus locus Matthæi. Etenim languores Isaias dixit, & qui animum afficiunt, & qui in peccatorum pœnam torquent corpora: & Christum utrosque curavit, quoniam factus in similitudinem carnis peccati pertulit infirmitates nostras ut à nobis languores animi, corporisque morbos dispelleret. Quare recte Matthæus, etsi loquatur de ægrotantibus corpore, utitur testimonio Isaiæ, ut per corporaliū morborum curationes mentem erigamus ad percipienda spiritualia beneficia, ut curatio corporis esset veluti præambula redemptionis animarum, ut subaperiret plurimas ægrotationes ab animi peccatis originem trahere. Videatur Joannes Chrysostomus hom. 28. in Matth. pag. 275. Estius, Arias Montanus, ac præ cæteris Taddæus noster Perusinus in Isaiam, Maldonatus, Janse-
nius, Nat. Alex. in cap. viii. Matthæi. Sanare itaque Christum animi, corporisque languores concedimus; de utrisque locutum Isaiam quatenus mors, & infirmitates sunt pœna peccati, haud inficiamur: Christum vero utriusque lan-
guori-

guoribus attuliſſe medelam, quoniam ipſe pertulit infirmitates noſtras, & peccatorum noſtrorum pœnas in ſe tranſtulit, firmiſſime proſitemur. Atque id Iſaias ſequentibus verbis confirmat. Verſu enim proximo inquit: *Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras; attritus eſt propter ſcelera noſtra.* Hebraice;

וְהוּא מַחֲלֵל מִבְּשָׁעֵינוּ מִרְכָּא

מַעֲוֹנוֹתֵינוּ Et ipſe vulneratus à præ-

varicationibus noſtris, attritus ab iniquitatibus noſtris. Quo in loco iniquitates & ſcelera noſtra fuiſſe mortis, ac ſuppliciorum Chriſti cauſam effectricem ac meritoriam ſatis ipſa verba declarant. Sequitur autem Propheta: *Disciplina pacis noſtræ ſuper eum, & livore ejus ſanati ſumus.* Hebr. מוֹסֵר שְׁלוֹמֵנוּ עָלָיו.

וּבְחִבְרָתוֹ נִרְפָּא לָנוּ. Caſtigatio

pacificationum noſtrarum ſuper eum, & in livore ejus medicatum eſt nobis. His apertiſſime ſignificat Vates caſtigationem, quam divina juſtitia pro offenſis noſtris poſtulabat, ex qua conciliatio & pax conſequeretur, Chriſto fuiſſe impoſitam; ut ex proprietate linguæ ſanctæ demonſtrat Arias Montanus Tom. 2. in Iſaiam p. 1160. Temere negat Socinus pag. 151. caſtigationem hoc loco ſignificare punitionem, quoniam ei conjungitur pax; nam puniſio peccati dicitur caſtigatio pacis, quoniam per mortem Chriſti reconciliati ſumus Deo, ut infra oſtendam, innuitque ibidem Propheta dicens, *Et in livore ejus medicatum eſt nobis.* Habet Syriacus: *Caſtigatio pacis noſtræ ipſi impoſitur, & cicatricibus ejus curabimur.* Et Arabicus, *Caſtigatio pacis noſtræ impoſita eſt ei, per ejus vulnera nos ſanati ſumus.* Tom. 3. Polygl. pag. 145. Expende totum illud caput LIII. de quo hætenus. II. Apoſtolus in 2. ad Corinth. v. 21. ſcribit: *Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit.* Perſpicuum eſt male à quibusdam legi, *Is*, id eſt Chriſtus, *peccatum fecit*, quam lectionem rejicit Auguſtinus cap. xli. Ench. num. 13. ſed legendum, *Eum, qui non noverat peccatum*, ut habet Vulgata, & Græcus codex, τὸν μὴ γνόντα ἀμαρτίαν, ideoque ſenſus eſt, *Deus fecit Chriſtum pro nobis peccatum*, ſcilicet, *ſacrificium pro peccato*; ut oſtendimus hujus Volum. pag. 109. Nam Levit. iv. 29. ubi habet Vulgata, *Ponetque manum ſuper caput boſtiæ, quæ pro peccato eſt*, legunt Hebræi, עַל רֹאשׁ הַבְּטָאִת super

caput peccati, & lxx. pariter τὸν μεθ' ἡμῶν τῆς ἀμαρτίας αὐτοῦ. Recte itaque Auguſtinus citato loco; necnon Q. 12. ſuper Num. & lib. 1. contra Maximinum cap. 2. ait *peccatum dici ab Apoſtolo ſacrificium, quod pro peccato offertur*: quod & demonſtrat ſcopus Apoſtoli ibidem loquentis de peccatorum reconciliatione. Poſſunt Apoſtolica verba & hunc habere ſenſum, *Fecit Deus Chriſtum ſubjectum ſupplicii, & punitioni peccati*: quem ſenſum comprobatur citato loc. contra Max. S. Pater ex alio Pauli contextu, ad Rom. viii. 3. *De peccato damnavit peccatum in carne*: ubi in Græco eſt verbum καταέλεγε, id eſt, *condemnavit, judicavit, morti tradidit.* Sive autem dicas Chriſtum fuiſſe pro peccatis noſtris maſtatum, ſive in ipſius carne affixa cruci apparere peccati judicium, ac punitionem; quid aliud, te amabo, dices, niſi Chriſtum ſcelorum noſtrorum fuiſſe pœnas? III. Inviſſime Socinianos revincit quod ſcribit Paulus ad Galatas iii. 13. *Chriſtus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum: quia ſcriptum eſt, Maledictus omnis qui pendet in ligno.* Hic maledictionem & execrationem dici pœnam inflictam in punitionem peccati pluribus oſtendimus contra Phereponum Tom. iv. pag. 29. & ſeq. Omnia, quæ ibidem diximus, demonſtrant verborum Apoſtoli ſenſum eſſe, Chriſtum nos redemiſſe à peccatorum pœna & execratione, à qua liberare non poterat lex ſcripta, ipſam execrationem ac pœnam in ſe ſuſcipiendo. Confirmat hanc interpretationem primo lex ipſa Deuteronomii xxi. 21. quæ agit de ſuſpenſis in patibulo ob graviffimum ſcelus: idem commonſtrant exempla ſuſpenſorum, quæ habentur Num. xxv. 4. ob idololatriam, & ſcortationem, Joſue viii. 29. & x. 26. ob intentatas clades Iſraelitis, cultumque Deorum, 2. Reg. xxi. 9. ob peccatum Saulis in Gabaonitas, & in divinæ vindictæ exemplar. Deinde etiam veteres Rabbin ſuſpenſum eſſe maledictum obſervant, quia peccavit coram Domino, & ſuſpenſus eſt in pœnam ſcelorum, & convitiſorum, quibus Deum proſcidit. Ita Onkelos, Talmud lib. Sanhed. cap. 6. Abenezra, Kimki, alique collecti à Coccejo, Vitringa, & Seldeno. Catholicos Interpretes laudavi cit. pag. 29. Poſtremo maledictionis cauſa non à ſuſpendio petenda eſt, ſed à delicto, alioqui mortem Chriſti maledictam diceremus, quam phraſim in Catecheſi Palatina etiam hæretici *indisciplinatum* appellaverunt. Non enim, inquit Hieronymus in hunc locum,

G g

male-

maledictus quia pendet, sed ideo pendet quia maledictus. Igitur esse maledictum est esse suspensum in ligno in punitionem peccati. Cum itaque Christum ibidem appellet Apostolus *μη γινόντα ἁμαρτίαν, innocuum, & nescientem labem*, & ad Hebr. vii. 26. *ὁσιον, ἀνακον, κεχωρισμένον ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, sanctum, innocentem, impollutum, segregatum à peccatoribus*, quomodo fecit illum Deus maledictum? Non alia ratione, nisi quia aliena peccata in se suscepit, ut pro iis poenas lueret; quemadmodum debitor appellatur tam qui per se debitum contrahit, quam qui pro alio vadimonium promittit, præs, atque sponsor. IV. Petrus Epist. i. cap. i. 24. inquit: *Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum*. Græce, *ὁς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνένεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον*. Carolus Witasse pag. 374. de Incarn. inquit Socinianos respondere Petrum non usum verbo simplici *φέρειν*, quod est ferre, sed composito, quod est *auferrē* & *delere*. Non ita ineptiunt Sociniani, ut fateantur *φέρειν* esse *perferre*, aut diversam habere significationem ab *ἀναφέρειν*: sed Joan. Crell. pag. 20. ait, quamquam dixisset Petrus, *τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἔνεγκεν*, quod est à verbo simplici *φέρειν*, non tamen verba illa protinus significarent *pœna proprie dicta perpeffionem*; nec forte ignorant Ilaire liii. v. 4. habere lxx. *ὁυτος ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει*, ubi tamen *φέρει* interpretantur, *auffert, delet*. Reponunt itaque, uti eodem verbo *ἀναφέρειν* Paulum in Epistola ad Hebr. ix. versu ult. ubi tamen, veritate cogente, etiam nos legimus, *ad multorum exhaurienda peccata*: unde constat *ἀνενεγκέν* *ἁμαρτίας* non esse *perferre* peccata, sed *tollere* & *auferrē*. Ita Faustus pag. 152. Addit Crellius pag. 21. verbum *ἀναφέρειν* poni à lxx. pro hebraico *Hælab*, *ascendere* fecit, ut adnotavit Tremellius in editione Syriaca. Addat, si lubeat, Theodorum Bezam, & Erasmus Schmidium. Est autem *ascendere* *facere*, idem ac *transportare*, & *auferrē*, ut de ossibus Iosephi ex Ægypto asportatis legitur Josue xxiv. 32. Hæc Sociniani. At primum, si grammaticis significationibus pugnandum est, *ἀναφέρειν τὴν ἁμαρτίαν*, est *scelus in aliud transferre*, ut exquisitis exemplis demonstrat Budaus Comment. ling. Græc. p. 401. Deinde non ait tantum Petrus, *ἀνένεγκεν*, *tulit, portavit*, sed *ἀνένεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτῷ ἐπὶ τὸ ξύλον, portavit in corpore suo super lignum*. At corpus suum cruci affixit. Ergo etiam affixit cruci peccatum, ut ad Coloss.

ii. 14. inquit Paulus de quo loco infra. Præterea quis nostrum negat Christum abstulisse peccata? Abstulit, deleuit; sed pro nobis luendo poenas: quod innuit eo loci Petrus, nos exhortans ut Christi exemplo feramus æquo animo maledicta, & convicia. De testimonio autem Pauli idem omnino dicimus. Optime Vulgata habet: *Ad multorum exhaurienda peccata*; at quo pacto peccata exhaurivit? Eorum supplicium in cruce perferens, & corpus suum vulneratum, clavisque transfixum exhibens Deo *hostiam* propitiationis. Inquit enim ibidem Paulus, *Ad defitutionem peccati per hostiam suam apparuit*. At quid est *per hostiam suam*, nisi forte *per corpus suum*, quod fecit *hostiam* pro peccato, ut observat in hunc locum Primasius? Ad hæc Paulus eo loci instituit antichresim inter adventum Christi primum, & secundum: & in hoc ait appariturum *χωρὶς ἁμαρτίας, sine peccato*, id est, impassibilem atque immortalem. Igitur in primo adventu dicitur *tulisse peccata*, quatenus pro his passus ac mortuus est: alioqui inter adventum primum & secundum nulla ibidem exprimeretur *ἀντίθεσις*. Quod proinde ait Crellius *ἀνένεγκεν* idem esse, ac *descendere* fecit, producta Syriaca Versione, notisque Tremellii, excipimus gratanter. *Ascendere* fecit, sed super lignum, quemadmodum attollebatur in ara holocaustum pro peccato. Nam lxx. *Interpretes verbum istud עלה, Ascendere* fecit, vertunt *ἀναφέρειν*, ac inter alia cum de sacrificiorum oblatione agitur, ubi utriusque verbi frequens est usus. Ita Crellius. Ex cuius confessione inferitur, quod Christus in corpore suo affixo cruci ideo peccata sustulit, quoniam corpus illud ligno suffixum erat pro peccatis sacrificium & hostia. Ita ex invitis pectoribus erumpit veritas. Atque hæc omnia syllogismum istum efficiunt: Luit peccati poenas quisquis pro iniquitatibus confoditur, & vulneratur; quisquis in execrationem culpæ suspenditur; quisquis pro peccatis tanquam hostia conteritur, & mactatur. Atqui hæc omnia Christus perpeffus est. Igitur Christus peccatorum nostrorum poenas luit.

6.
PROPOSITIO V. Christus affixus cruci fuit pro peccatis nostris hostia, & sacrificium Deo sponte immolatum. Propositio 5.

Hanc thesim confirmant verba Pauli in 2. ad Corinth. v. 21. & quæ nuper diximus de loco Petri Epist. prima i. 24. ex confessione Joannis Crellii. Sed ulterius

Probatur 1. tertius comprobatur. I. Indubitatum est, neque id Sociniani audent negare, Christum præfiguratum fuisse in sacrificiis veteris Testamenti. Hoc nos demonstravimus libri xx. nono capite; hoc scribunt Patres, ut Hieronymus in caput. 2. ad Ephes. & Augustinus lib. xx. contra Faustum cap. 18. & x. de Civ. D. cap. 20. Hoc testatur Apostolus Ad Hebr. x. 1. hoc denique Christus in Cruce exclamans, *Consummatum est*. At sacrificia veteris legis, si non omnia, plura saltem pro peccatorum expiatione immolabantur: quod testatur Apostolus ad Hebræos v. 1. & vi. 1. 3. Nolunt vim hujus argumentationis hostes veritatis percipere. Negant antiquas victimas aliquod præferre veræ expiationis vestigium: negant agnum, qui potissimum Christum præfigurabat, fuisse aliquando pro peccato immolatum: negant victimas illas aliquam per se habuisse vim divinæ justitiæ satisfaciendi, atque ad id comprobandum appellant ad consensum doctorum virorum: addunt & rationem, quia nec inter homines & bestias est speciei communio, nec earum oblatione indiget Deus omnium universorum. Hæc Socinus P. 2. pag. 156. & seq. Ad quæ cum multa respondeat Grotius cap. 10. omnia nos facillime elidi arbitramur, si duo per se obvia prænotentur; unum, quod si totum præcedat in typo, jam non typus, sed historie veritas est appellanda: alterum, quod de umbra transeuntibus ad veritatem, & de lege ad Evangelium, pro brevibus & præsentibus futura, & æterna succedunt: quorum primum tradit Hieronymus in cap. xi. Osee, alterum in cap. xii. Zacharia. Est ergo vetera sacrificia per se non debebant peccati maculam, typus tamen erant sacrificii Christi, per quod peccatum expiatur; atque ipsa peccati expiatio præsignabatur in oblatione immunditiæ legalis, & in relaxatione temporalis poenæ, quam lex transgressoribus minabatur. Etenim effusionem sanguinis pecudum fuisse homini pro anima piaculo, legitur xvi. Levit. versu 11. Et quamvis Deus pecudum & arietum sit Dominus; ea libera mactatione, qua pro hominibus carne immundis mundæ pecudes necabantur, parcebat transgressoribus, ne iis mortem immitteret violentam. Sicut ergo per hostiarum sanguinem abstergebatur carnis inquinamentum, ita per sanguinem Christi detergitur labes peccati. Vide Augustinum lib. xvi. contra Faustum cap. 6. & Apostolum ad Hebræos c. ix. 13. Itaque sive hostia pro peccato, quæ erat piaculum animæ, sensu ex-

R. P. Berti Theol. Tom. V.

plicato, sive mactatio agni; sive hirci emissarii, sive oblationes pro legali immunditia, præsignarunt effectum passionis Christi, qui unico sacrificio omnia consummavit: nec opus est, ut præmonui, in typis totum præcedere, & carnalibus tribuere spiritualia. De mactatione agni, liquet ex cap. xii. 13. Exodi ejus sanguinem liberasse à plaga disperdente: immolatos agnos pro delicto patet ex Levit. xiv. 13. & Num. vi. 14. quod & fatetur Crellius pag. 205. agre ferens à Grotio in hoc reprehendi Socinum: qua in re arbitror potius Crellium peccare; nam Socinus P. 2. cap. 1. pag. 156. negat Baptistam appellasse Christum Agnum, respiciendo tanquam ad typum, ad agnos immolatos, & hanc rationem profert, *Cum in vetere fœdere, ut jam dictum est, pro peccato nullus agnus immolaretur*. Quæ ratio cum Crelli confessione falsa sit; Christus dicitur agnus Dei, quia in peccatorum expiationem tanquam agnus occisus est, ut prænotiavit Isaias LIII. 7. & in illius passione completum testatur Philippus, Act. viii. 32. Vide supra Prop. 2. num. 3. & 4. II. Apostolus ad Ephesios v. 2. nos hortatur, ut ambulemus in dilectione, *Sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suavitatis*. Græce, προσφοράν, καὶ θυσίαν τῇ Θεῷ εἰς ὄσμιον ὀσμῆς. Hostiam, θυσίαν, esse victimæ mactationem à θύω, mactō, sacrificio, negare non audent Sociniani, præsertim si adjungatur προσφορά, oblatio, quæ vox nunc ipsum offerendi actum, nunc rem oblatam significat, inquit Crellius pag. 223. oppugnat Grotium, qui inter θύω, & προσφοράν hæc male distinguit, cum non omnis oblatio sit mactatio hostiæ ut res per se loquitur. At si discrimen illud approbes, aperte sequetur Christum non solum pro peccatis nostris oblatum charitate, & amore, verum etiam effuso sanguine mactatum atque immolatum: si oblationem accipias pro ipso actu mactationis: consequetur sacrificium quod pro nobis Christus obtulit, cruenta sanguinis effusione fuisse peractum. Quidquid ergo affirmes, negari nequit Christum esse pro peccatis nostris oblationem & hostiam, acceptis προσφοράς, & θύω, vocabulis pro concreto, nam Christum tradidisse semetipsum, innuit ibidem Paulus. Quamobrem bene sapienterque Interpretes nostri observarunt Christum Dominum esse simul hostiam & Sacerdotem. At enim respondet Crellius, in mactatione nullam haberi rationem sacrificii, cum & Levitæ sacerdotio privati

Gg 2.

privati

privati holocausta victimasque mactarent, Ezech. XLIV. 10. 11. Verum ibidem versu 15. sacerdotes appellantur, qui offerunt Domino *adipem & sanguinem*: quibus verbis verum sacrificium designari p. 224. faretur Crellius. Cum itaque Christus obtulerit se Deo hostiam, & cruentatam victimam, ut inquit Apostolus; sacrificium pro nobis obtulisse negat frustra idem Ebionita. Subtilius aliquid videtur reponere, dum ait illorum verborum *in odorem bonae fragrantiae* vix ullum esse usum, cum de expiatorii sacrificii esset sermo. Sed primo de holocaustis ea verba usurpantur Gen. V. 11. 31. de mactatione arietis Exodi XXIX. 16. de immolatione avium Levit. I. 17. de hostia bovum, & ovium Num. XV. 3. Deinde etiam de hostia, *quae pro peccato est*, ea phrasi fit sermo Levit. IV. 31. Verum tamen est ubique appellari sacrificium *in odorem suavitatis* non mactationem pecudis, aut effusionem sanguinis, sed adustionem holocausti, & cremationem adipis: ignis enim, intestina, incensum, & suffimenta charitatem, animique rectitudinem, ad quam Deus attendit, significant. Itaque Apostolus sacrificium Christi tanta charitate ac dilectione peractum, rectissime appellat *hostiam in odorem bonae fragrantiae*; gerebatque typum mortis Christi victimarum mactatio; dilectionis autem, & flagrantissimae charitatis crematio adipis. III. In epistola ad Hebr. oblatus pro nobis sacrificii pluribus mentio fit, inter Sacerdotum Leviticum, & Christi allato discrimine. Ac primum cap. VII. 27. Christi commendatur sanctitas ac perfectio, quod non habuerit necessitatem, quemadmodum Sacerdotes, quotidie offerre hostias pro suis delictis, deinde pro populi: *Hoc enim fecit semel se ipsum offerendo*, in ara Crucis, ut recte Tridentini Patres sess. 22. cap. 1. subaudi *pro delictis populi*, nam versu praecedenti dicitur Christus *sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus*. Hanc oblationem in caelis fieri perperam autumant Poloni fratres, nam Apostolus loquitur de oblatione hostiae, hanc semel peractam ait, statuitque discrimen inter cruentam mactationem victimarum saepenumero repetitam, & immaculati Agni occasionem semel peractam. At in caelo *semper vivit ad interpellandum pro nobis*, ait eodem capite Paulus, nec mactatur de novo, sed incessanter effusi sanguinis pretium exhibet Patri. Deinde Apostolus c. X. 11. inquit: *Christus assistens Pontifex futurorum bonorum*, &c. quibus verbis sempiternum ejus Sacerdotium

Probat 3.

commendat, per quod caelestem nobis aditum referavit, & per proprium sanguinem introivit semel in sancta, aeterna redemptione inventa. Et hic ludunt operam Socinus, Crellius, Smalcus, Wolcheli, aliaeque pestes, asserendo Christum nonnisi in caelo Sacerdotis munere fungi, ut summus Pontifex Aaronicus quotannis ingrediebatur sanctuarium cum sanguine hircino, & vitulino, ut legitur ibid. versu 25. & Levit. XVI. 2. At revera mentita est iniquitas sibi: enimvero illa verba, *Christus assistens Pontifex*, Graece habentur, *κελεύσας ὁ παρρηγοῦντος ἀρχιερέως* Postquam advenisset Pontifex, id est, posteaquam in sua incarnatione factus esset Pontifex: & in caelum ingressus dicitur *διὰ τῆς ἰδίας ἀπαρτος*, per proprium sanguinem, sive ut legit Arabs, *cum sanguine*; profecto jam sanguinem effuderat, & obtulerat hostiam. Atque ita Aaron ingredi non poterat sanctuarium, nisi antea obtulisset vitulum pro peccato, & arietem in holocaustum, citato cap. Levitici versu 3. Nec inferre poterat sanguinem intra caelum, nisi prius mactasset hircum pro peccato populi, ibid. versu 15. Omnia ergo quadrant adamussim, si dicamus Christum effuso sanguine obtulisse sacrificium in cruce, cuius pretium indefinenter exhibet Patri. Eodem cap. IX. ad Hebr. versu 14. producto typo juniceis rufae, de qua Num. X. 2. ait Apostolus: *Quanto magis sanguinis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum, obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram*, designans longe perfectius esse sacrificium sanguinis Christi immaculati, & absque omni prorsus labe, quo emundantur conscientiae sordes, quam fuerit sanguinis & cinis vaccae rufae sanctificans inquinatos *ad emundationem carnis*. Dicentne Socini gregarii factam hanc oblationem in caelo? At de vacca rufa legitur Num. XIX. 3. immolatam *extra castra*: & de Christo ad Hebr. XII. 12. Propter quod & Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, *extra portam passus est*. Videbis IV. volum. hujus op. pag. 49. In eadem ad Hebraeos Epist. citato cap. V. 22. habetur: *Semel in consummatione saeculorum, ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit*. Dictum apparuit in primo adventu, nam sequitur, *secundo sine peccato apparebit*. Dum ergo inquirunt hanc hostiam immolari in caelis, delirant FF. Poloni. Non debent permoveri illis verbis *in consummatione saeculorum*; nam & his designatur tempus Dominicae Incarnationis, ad Galatas IV. 4. & ad Ephes. I. 10. Denique Apostolus laudata

Epistola

Epistola ad Hebr. cap. x. 12. ait: *Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextra Dei.* Audio cavillatores: *sedet offerens*, inquit, non obtulit in cruce pendulus. At quis non videt antithesim præcedentium verborum, *Omnis Sacerdos præsto est quotidie ministrans, & eandem semper offerens hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata?* Itaque sensus est: Christus una oblatione peracta in cruce consummavit in sempiternum sanctificatos; cum sacrificia Aaronica essent quotidie innovanda. Ita Apostolus proximo versu 14. cuius sensum optime assecutus est suis in Paulum Annotationibus sodalis noster, Joannes Thomas de Bonis. Addo pro *offerens* extare in Græco *προσεννύων*, participium præteriti temporis, idem valens, ac, *cum obtulisset.* Adeas Estium in Paulum. Offert itaque Christus in cælo illam eandem hostiam quam obtulit in cruce; eandemque nos in altari immolamus in commemoracionem, & applicationem illius sacrificii, quod consummavit in sempiternum sanctificatos. Atque his abunde refutavimus hæreticos, qui negant Christum in terris degentem functum munere sacerdotis, & se ipsum in satisfactionem pro peccatis nostris sacrificasse. Possunt autem dicta hac ratiocinatione concludi: Esse antitypum victimarum legalium, tradere semetipsum oblationem & hostiam Deo, ac semetipsum immolare pro delictis populi, idem est, ac pro peccatis offerre sacrificium. Atqui Christus in ara Crucis fuit antitypus victimarum legalium, tradidit semetipsum oblationem, & hostiam Deo, atque pro delictis populi immolatus est. Ergo Christus in ara crucis semetipsum pro peccatis nostris obtulit sacrificium.

7. PROPOSITIO VI. Per hanc hostiam, Propositio 6. & sacrificium reconciliati sumus Deo.

Probat 1. Reconciliationem hominum per Christum factam, quatenus nostram procuravit conversionem, & effecit ne poenam, quam promeriti fuimus, sentiamus, fatetur Socinus P. 2. cap. 8. & Crellius in respons. ad cap. 7. differt. Grotianæ. Negant tantum morte Christi iram Dei fuisse placatam, & Deum nobis reconciliatum intuitu passionis ejus: quam impiam tergiversationem, superioribus, & sequentibus argumentis refutamus. I. Apostolus ad Rom. 11. 24. & seq. de nostra justificatione sermonem instituens, inquit: *Justificati gratis, per gratiam ipsius, per redem-*

ptionem, quæ est, in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in Sanguine ipsius. Clarissimus Pauli interpres doctissimus Seripandus pag. 17. Apostoli verba hac perspicuitate declarat. *Justificati gratis: absque ullo eorum promerito. Per gratiam ipsius: non per opera legis, sed per bonam, liberalem & benignam Dei erga nos voluntatem. Per redemptionem, quæ est in Christo Jesu: In hoc Dei erga homines præclara voluntas excelluit, quod pretium, quo redimerentur à servitute peccati, non in auro, non in argento, non in humanis quibuscunque, aut operibus, aut divitiis posuit, sed in carne unigeniti filii sui Jesu Christi.* Abeant nunc in malam crucem inimici Redemptoris. Inquiunt, Si reconciliati sumus gratis, quomodo per sanguinis Christi placamentum? At *gratis* ait Apostolus, excludens nostra promerita, & legis opera, de quibus paulo supra, *Ex operibus legis non justificabitur omnis caro*, non excludens redemptionem, quæ est in Christo Jesu; sive ἀπολύτρωσις, ut legunt Græci, *pretium*, quo redimuntur captivi: quod sane pretium gratiam non tollit, quoniam libera Dei voluntas proposuit nobis Christum *propitiationem*, ἱκετήριον, *iræ placamen.* Reponunt nusquam extare scriptum quod Deus reconciliatus sit nobis, sed quod nos reconciliati simus Deo. Quid vero inde? Reconciliatio percipi nequit, nisi intelligatur placari, qui averſo erat animo. At non Deo nos, sed nobis Deus iratus erat, ipse poenalem legem statuerat, ipse erat offensus. Ita ergo Deo reconciliati sumus, ut ipse placatus sit, poenamque debitam relaxaverit. Dicitur autem in sacris literis *propitiari Deo peccatorem*, ut dicitur sumus Sacerdos, ad Heb. 11. 17. *repropitiare delicta populi*, id est, placare Deum ob delicta populi iratum, consueta Scripturarum locutione, quam dicunt Grammatici *enallagen*, scilicet, permutationem. Ajunt non esse tribuendam hanc placationem sanguini Redemptoris, quoniam si Deus proposuit Christum *propitiationem*, jam salutem nostram concupierat, & media, quæ ad eam pertinebant, statuerat; ideoque nullam adversus nos fovebat indignationem. Sed ait Apostolus hanc propitiationem positam *in sanguine ipsius*, & proximo capite v. 10. affirmat nos, *cum inimici essemus*, reconciliatos Deo *per mortem filii ejus*: de quo loco etiam supra Prop. 3. Itaque sanguis & mors Christi hanc propitiationem effecerunt: neque id gratiæ & misericordiæ repugnat, quia,

G g 3

Probatur 2.

quia, ut diximus cum Seripando, reconciliationis pretium libera Dei voluntas proposuit. II. In 2. ad Corinth. v. 19. ait Paulus: *Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi*. Ubi nota Christo tribui *reconciliationem*, Apostolis autem qui pro Christo legatione funguntur, *ministerium reconciliationis*: quod exercent dispensatione verbi, & administratione sacramentorum. Christus ergo proprio sanguine non solum Dei reconciliationem annuntiavit, sed

Probatur 3.

etiam promeruit. III. Et reconciliationem, & placamentum, & sanguinem, & crucem Christi complectitur Doctor gentium ad Colossens. 1. 20. scribens, *Per eum complacuit Deus) reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus*. Legit Oecum. pag. 111. *Pace facta per sanguinem crucis suae*. Perperam itaque a reconciliatione placamentum, a placamine sanguinis, & Crucis Christi efficientiam sejungunt Sociniani. IV. Joannes Epist. prima 11. 1. 2. scribit. *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris*. Quid ad haec Socinus, quid Crellius? Ille lib. 1. cap. 7. contendit Christum dici advocatum nostrum, ac mediatorem, quia, ut Moyses, internuntii munus gerit, non quod *pacificatoris* locum teneat; sed aliter suadet Paulus 1. ad Timoth. 11. 5. scribens: *Unus est mediator Dei & hominum homo Christus Jesus: qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*; de quo loco propos. 1. & ad Hebr. ix. 15. *Et ideo novi testamenti mediator est, ut morte intercedente, in redemptionem earum praevaricationum, &c.* Christus ergo est Mediator, & advocatus speciali titulo, quia tradens semetipsum *ἀντιτύπον*, *pretium* liberationis, factus est propitiatio pro peccatis nostris: quod nec Moysi convenit, nec ulli mortalium. Crellius autem reponit pag. 147. a Joanne nullam mortis Christi mentionem fieri, & dici ipsum Christum advocatum apud Patrem, quia semper vivit *ad interpellandum pro nobis*, ut ad Hebr. vii. 24. Verum meminisse oportebat, paulo supra scripsisse Joannem, *Et sanguis Jesu Christi filii ejus emundat nos ab omni peccato*. Illud quoque observandum erat, Paulum ad Hebraeos commonstrare eo loci sempiternum Christi Sacerdotium, redemptionem aeternam, & assiduam pro nobis intercessionem, quia semel obtulit se ipsum hostiam perfectam pro delicti populi. Quamobrem ubicunque Christi mediatio, officiumque advoca-

tionis commendatur, sanguinis ejus placamentum non excluditur, sed supponitur. Immobilis stat ergo thesis nostra, quandoquidem reconciliati sumus Deo per Christum, tanquam per hostiam pro nobis mactatam; si in ejus sanguine habeamus propitiationem, & ob mortem crucis ipse fuerit pacis nostrae sequester ac mediator. Atqui in sanguine Christi propitiationem habemus, & ipse per supplicium crucis sequester pacis, & Mediator noster effectus est. Ergo per ipsum, tanquam per hostiam, & sacrificium placaminis, reconciliati sumus Deo.

PROPOSITIO VII. In hac reconciliatione a peccatis expiati fuimus, deleto per passionem Christi delictorum nostrorum chirographo. 8. Propositio 7.

Adversus Socinum, qui lib. 2. pag. 171. cap. 20. ait expiasset quidem Christum peccata nostra, quatenus ea peregerit, quibus peractis veniam delictorum nostrorum jam nobis sponte decretam, & promissam consecuti simus, vel etiam eam veniam nos consecutos esse declaratum sit, non autem quatenus obtulerit pro nobis sacrificium expiatorium, pugnant quae diximus quinta propositione. Ut appareat modo, Christum in cruce non declarasse peccata nostra expiata, nec tantum ingenerasse nobis fidem, quae a peccatis in posterum retrahamur, ut inquit Crellius cap. 10. contra Grotium pag. 210. dicimus nos per Christum a peccato expiatis, quatenus ipse per crucem & mortem suam verè divinae justitiae a nobis poenam exigenti cruciatibus suis satisfecerit: quod non solum praecedentium consecrarium est, verum etiam apertissime traditur ab Apostolo. I. Is enim ait ad Galat. 3. *aliisque in locis, Christum, ut nos solveret a maledicto legis, id est, a poena nobis infligenda, factum pro nobis maledictum*, hoc est, subiectum punitioni, ac supplicio. Vide supra iv. Prop. Quid est autem aliena expiare peccata, nisi delere reatum, & sacrificiis purgare noxium a scelere? Quod cum factum sit etiam substitutione Unigeniti, pro inimicis aliis damnandis, nil restat ad veram satisfactionem constituendam. II. Idem Probatur 1.

Apostolus ad Coloss. 11. 14. ait: *Delens quod adversum nos erat, chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci*. In quem locum Chrylitolomus hom. 6. p. 1357. *Vides quantum posuerit studium, ut deleberetur chirographum, utpote eramus*

mus omnes obnoxii peccato, & pœnæ. Ipse punitus solvit & peccatum & pœnam: punitus autem fuit in cruce. Illic ergo ipsum affixit, tanquam qui haberet potestatem, ipsum dirupit. Quodnam chirographum? Aut id, quod dicebant Moysi, Quaecunque dixit Deus faciemus, & audiemus. Aut si non hoc, quod Deo debemus obedientiam. Aut si non hoc, quod id tenebat Diabolus chirographum, quod Deus fecit Adamo dicens, Qua die è ligno comederis, morieris. Hoc ergo chirographum tenebat diabolus: nec id nobis dedit Christus, sed ipse id scidit. Idem scribunt Oecumenius pag. 132. & Theophylactus pag. 651. Auctor etiam Comment. quæ tribuuntur Ambrosio, pag. 269. tom. 2. chirographum interpretatur peccatum, quod ex Adæ erat prævaricatione, quod nos à mortuis resurgere non sinebat. Socinus P. 2. cap. 24. pag. 181. respondet ex verbis Pauli non Christum sed Deum delevisse chirographum: nec in cruce deletum, sed postquam deletum erat, affixum cruci. Ingeniosa cavillatio, nisi in Græcis extaret, προσηλωσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ, ubi affigens exprimitur participio præteriti temporis, quo significatur deletum chirographum, postquam fuerat affixum. Deinde ait Socinus, hujusmodi chirographum esse veterem legem, & caeremonialia præcepta, quoniam de iis loquitur Apostolus: unde concludit postmodum, Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut potu. Illud peterem à Socino; si caeremonialia præcepta non fuerunt abrogata, nisi in morte Christi; quomodo chirographum, quo hæc præcepta significantur, erat deletum antequam Christus esset affixus cruci? Sed me aliquantulum commoveret, quod chirographum hoc loco legem Mosaicam interpretatur etiam Grotius Socini adversarius. Quid mihi cum Grotio? Sodalibus quoque noster Joannes-Thomas: imo & Estius, qui eandem ac Socinus rationem profert, quod Paulus loquatur adversus judaizantes, qui Colossenses abrogatæ legi subicere conabantur: additque Estius hunc sensum præcipue à Græcis interpretibus probari, & eos, qui chirographum interpretantur aut legem datam in Paradiso, aut mortis æternæ obligationem, quam omnes incurrunt peccando, sensum hujus loci ultra Pauli mentem extendere. Qua in re Estium recedere ab interpretatione Græcorum, quos tamen pro se laudat, ex dictis est manifestum. Quamobrem Grotii, Estii, Sodalis nostri, aliorumque interpretatio, nisi accipiatur, ut inquirunt, cum grano salis, nihil est aliud, quam evasio

Sociniana. Itaque verum est, agere Apostolum de abrogatione legis Mosaicæ, quod optime probat Estius, imo & Socinus: sed lex non dicitur chirographum eo sensu, quod ea premebantur; sed quia legem, quæ peccata arguit, profitentes fatebantur se reos legis, prævaricatores, & obnoxios pœnæ, à qua sola Christi mors potest nos liberare. Est enim chirographum propriæ manus syngrapha, qua aliquis se debitorem fatetur; unde Apostolus addit: Et exponens principatus & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso, id est, vicit diabolum ac demones nobis peccatorum reatum objicientes, ut exponit lib. ix. Confess. cap. 13. num. 36. Augustinus: qui etiam disputans contra Pelagianos chirographum, appellare solet culpæ debitum. Verum est ergo Apostolum loqui de abrogatione legis; sed nihilofecius in abolitione legis deletum ait, quod adversum nos erat, chirographum, id est, peccatum, & pœnam, quam promerebamur mortui in delictis, quæ lex Moysis arguebat & increpabat. Et quoniam peccato, quod lex accusabat, non sanabat, obnoxii fuimus non solum transgressionem legis scriptæ, sed etiam prævaricatione Adæ, præferendam puto interpretationem Chrysostomi, maxime quod chirographum decreti Græce dicitur χεῖρον γράφον τοῖς δόξασιν, decretis, plurali numero; atque ita etiam legit S. Pater Epistola 19. ad Paulinum, nunc 149. num. 26. Quam facile hac præmissa explicatione dirumpatur rete, quod in araneolis textit Faustus Socinus, eliquatissimum censeo. Probatur 3.

III. Peccatorum expiatio speciali titulo morti, & sanguini Christi tribuitur. Adeas Matth. xxvi. 28. ad Rom. 111. 24. & v. 9. ad Ephes. 1. 7. ad Colossens. 1. 14. ad Hebr. ix. 20. 22. aliaque loca superius explicata. At mors, & effusio sanguinis iusticiam potius, quam misericordiam commonstrant, licet charitas fuerit maxima Unigenitum Filium Dei pro inimicis supplicio affici: quare ad Rom. 111. 25. 26. Christus dicitur mortuus ad ostensionem iustitiæ. Fidem quoque excitare potiori jure videtur prædicatio, patratio miraculorum, & præsertim resurrectio, quam mors in se duntaxat spectata: nam si dixeris resurrectionem ipsam, & fidem effectus esse mortis Christi, id etiam nos profiteamur. Cur ergo morti ac sanguini tribuitur expiatio culparum, non vero miraculis, quibus permulti crediderunt in Christum, non terræ concussioni, aliisque signis, quibus visis Centurio, alique è Golgotha

tha revertebantur percutientes pectora sua, non resurrectioni, qua comprobata Christo Judæorum quamplurimi nomen dederunt? Ipse Socinus veritate cogente lib. 2. cap. 3. p. 147. hanc assignat rationem: *Neque enim ea analogia, sive proportio est resurrectionis Christi ad pretium, qua mortis. Christus siquidem resurgendo nihil de suo dat aut impendit; sed moriendo vitam suam & sanguinem perfundit.* Ergo non fidem ingenerando, sed sanguinem profundendo nos Christus à peccato expiavit: qua expiatione facta, & reconciliati Deo per mortem filii ejus, ut inquit Apostolus ad Rom. v. 10. ad justificationem disponi-

mur, credentes vera esse quæ divinitus sunt revelata, atque illud in primis justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ est in Christo Jesu. Vide lib. xix. cap. 4. Atque his prior ab- solvitur dissertatio. Enimvero reconciliati sumus per Christum Deo vera exhibita satisfactione; si hæc reconciliatio facta sit substitutione mortis, deletione chirographi, & sanguinis effusione. Li- quet autem ex Apostolo factam hanc re- conciliationem substitutione mortis Chri- sti, abolitione chirographi, & sanguinis profusione. Ergo liquet nos Deo recon- ciliatos esse per Christum vera exhibita satisfactione.

C A P U T III.

Sequitur perversi dogmatis FF. Polonorum confutatio.

S U M M A R I U M.

1. Status questionis.
2. Noluit Deus dimittere peccata sine satisfac-
tione divinæ justitiæ.
3. Maxime decebat hanc satisfactionem fieri.
4. Non fuit injustum, Christo nostra peccata
fuisse imputata.

I.
Status qua-
estionis.

VIDENDUM modo qualem in satisfac-
tione Christi locum habeat di-
vina justitia: qua in re, ut præ-
monui priori capite, solent quidam Theo-
logi ad refellendos Socinianos demon-
strare, quod sit in Deo justitia vindex
peccatorum reposcens poenas, & con-
stans voluntas puniendi scelestos. Id
vero accuratius præstant, qui studioso-
rum teruntur manibus, A. Boucat differt.
vii. sect. 1. art. 1. Honoratus Tournel-
ly Q. v. art. 1. Carolus Witasse Q. 11.
sect. 5. cap. 1. & Nicol. L'Herm. pag.
399. volum. 3. Atque sunt argumenta
illa deprompta ex poenis, quibus Deus
in impios animadvertit, sit in exemplo
mors primo homini inflicta, universale
diluvium, Sodomorum everfio, immis-
sio ignitorum serpentium, Assyriorum
captivitas, ac Jerosolymorum vastatio.
Accedunt prophetica, & Evangelica
oracula, quibus in impios ira, maledi-
ctio, ultio, gehenna prænuntiantur: ut
Deut. vii. 10. Ezech. v. 13. ad Rom. 1.
18. ad Galat. iii. 10. aliisque in locis
sexcentis; quæ sat erit in præsentia com-
memorasse. Enimvero Socinus de Chri-
sto Servat. pag. 122. illam in Deo agno-
scit justitiam, qua Deus perdit contu-
maces, & qua etiam impios non perditæ
spei punit ac deserit, iisdem testimoniis,
quæ nunc in eum contorquentur, ad
hanc justitiam comprobendam accitis,

ac præsertim Exodi xxxiv. 7. num. xiv.
18. Luc. xiii. 2. ad Rom. ii. 4. 5.
Crellius vero non solum vindicem justi-
tiam latetur, sed etiam in lib. de Attri-
butis divinis pag. 69. ait hujus justitiæ
effectus esse iis, qui non respiciunt sem-
per negare veniam, nonnunquam illos,
eorum respicientia non expectata, è me-
dio tollere, & aliquando oculos sponte
claudentibus lucem veritatis subtrahere.
Etsi ergo laudatorum Theologorum pro-
bo conatus, miror eruditionem, & ipso-
rum quoque lectione me profecisse, si
profeci tamen, confiteor; opportunius
arbitror non permiscere in gravi hac con-
troversia quæ de Justitia vindice pecca-
torum nobiscum hostes propugnant,
sed illud inquirere, quod controversiæ
caput est, an hæc justitia poenam ab ini-
quis reposcens interfuerit in hominum
redemptione. Atque hoc pacto non po-
terunt reponere adversarii, quod novi-
mus Coveto respondisse Socinum cita-
to Op. pag. 123. *Quod igitur ais Deum
iniquitatem impunitam non relinquere,
hoc quidem verum est, idque perpetuo, si
obstinatam, hominis malitiam ejusque per-
severantiam in malis perpetrandi intel-
ligis: sed si de ea iniquitate, in qua quis
non persistat, verba facis, id à veritate
quamlongissime abhorret, præsertim si
de ea punitione loqueris, qua Deus summo
jure agens in delicta hominum vindicare
potest.*

potesſ. Proſecuturus itaque nefariæ hæreſis confutationem ſtatuam proximas poſitiones.

2. PROPOSITIO VIII. Noluît Deus in hominum redemptione peccata dimittere non exhibita divinæ juſtitiae ſatiſfactione.

Ac primo fatetur Socinus in Deo eſſe juſtitiam, atque ſeveritatem, qua animadvertit in homines perverſaces, qui perſiſtunt in perpetrando ſcelere, nec reſiſcunt.

Probatur I.

At ubi de originali peccato & de gratia Chriſti diſputatum eſt, vidimus filios Adæ naſci culpæ obnoxios, peccati captivos, concupiſcentia, animique languore affectos, ſcribente Apoſtolo ad Rom. v. 18. *Per unius delictum in omnes homines in condemnationem.* Diximus quoque neminem abſque gratia poſſe à peccatis reſiſcere, imo nec bonam concipere voluntatem. Hæc autem gratia ſi non ex Chriſti donaretur merito, & aliunde haberi poſſet juſtitia, gratis idem Chriſtus mortuus eſſet: quare nil in Paulo expreſſius, quam nos habere per Chriſtum acceſſum in gratiam iſtam, nec amplius peccatum dominari, quia ſumus ſub hac gratia. Quid ergo? Niſi Chriſtus ſolvieſſet maledictionem, & ſicut per inobedientiam Adæ regnavit delictum, ita per Chriſti obedientiam ac meritum ſuperabundaret gratia; dominaretur peccatum, nec quis noſtrum de reſiſcentia cogitaret. Atqui aſſentitur Socinus divinam juſtitiam punire & damnare perverſaces, qui ad bonam frugem non redeunt. Igitur niſi Chriſti mors maledictionem ſolvieſſet antiquam, & obedientiæ merito per ipſum regnaret gratia; juſtitia puniret omnes; quia omnes perverſaces forent, in omnes eſſet judicium ex uno in condemnationem, in omnibus regnaret mors, dominaretur peccatum, perſiſteret vetuſta captivitas. Intuitu ergo meritorum Chriſti, & ſatiſfactionis ejus ab ira, & à punitione ſalvi erimus.

Probatur 2.

II. Revera redemptionem noſtram, non condonatione tantum, ſed judicio, ac juſtitia fuiſſe peractam literæ evincunt ſacræ: quas priuſquam proſero, peto an condonatio ſit, an juſtitia, ſi reus ad tribunal judicis ab adverſario compulſus, cum miſerrimus ſit, & ad ſolvendum impar, naſtus miſericordem Advocatum, vademque ditiffimum, hujus opera ac ſolutione abeat immunis? Gratis quidem reus abſolvitur, ſi attendas ipſius miſeriam; at ex juſtitia, ſi conſideres Advocati officium, & ſolutum à Vade pretium. Ad hunc plane modum Chriſtum nos redemiſſe ſacra teſtantur eloquia. Illuſtre eſt vaticinium Michææ

R. P. Berti Theol. Tom. V.

vii. 9. *Ego autem ad Dominum aſpiciam, expectabo Deum Salvatorem meum, audiet me Deus meus. Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec cauſam meam judicet, & faciat judicium meum.* Et Dominus Jeſus paſſioni proximus,

Joan. xii. 31. ait: *Nunc judicium eſt mundi, nunc princeps hujus mundi ejectionetur foras.* In hoc judicio Pater non tantum perſonæ offenſæ vices gerit, ſed & judicis: quem proinde Advocatus noſter Chriſtus Jeſus, clientulorum cauſam ſuam dicens, ad hunc modum alloquitur, Pl. vii. 9. *Judica me Domine ſecundum juſtitiam meam, & ſecundum innocentiam meam ſuper me. Conſumetur nequitia peccatorum.* Et Jerem. Thr. iii. 58. *Judicaſti Domine cauſam animæ meæ. Viſiſti Domine iniquitatem illorum adverſum me: judica judicium meum.*

Recte in hunc locum Auctor Comment. inter Opera Hieron. Tom. v. p. 829. *Judicavit Dominus cauſam animæ Chriſti, quando innocentis mortem pervenire fecit ad ſalutem generis humani.* Adverſarium noſtrum, & accuſatorem fuiſſe diabolum, in Chriſti paſſione privatum principatu ac dominio, quo in pœnam peccati, & tanquam divinæ juſtitiae miniſter captivum tenebat genus humanum, liquet ex verbis Chriſti Joan. xii. nuper citatis: nos reos eſſe, debitores, & impares ad ſolvendum, ſatis per ſe conſtat. Omnes ergo, qui ad conſtituendum judicii actum concurrunt, in redemptione noſtra interſuere, Jdex, reus, Advocatus, accuſator.

Probatur 3.

III. Ne putes advocatum nullo ſoluto pretio reportari ſe de accuſatore triumphum, tria animadvertete. Ac primum nullam in Chriſto ſine labe concepto actionem habuiſſe adverſarium: unde aſebat Dominus Joan. xiv. 30. *Venit enim princeps hujus mundi, & in me non habet quidquam.* Pilatus etiam Lucæ xxi. 14. *Nullam, inquit, invenio cauſam in homine iſto.* Deinde obſerva, ſponſoris, & præſertim ſi idem ſit ſponſor & advocatus, eandem cum reo cauſam eſſe: quare cauſa Chriſti fuit cum ipſius morte finita, quia procurandam ſulceperat ſalutem noſtram, & ſe pro nobis vadem fecerat ac ſponſorem. Hinc cauſa ſupra ejus crucem poſita fuit, Matth. xxvii. 37. & Marc. xv. 26. *Hic eſt Jeſus Rex Judæorum.* Et quamquam Pontifices dixerant præſuli, ut non titulum hunc præfigeret cruci, ſed, *Quia ipſe dixit, Rex ſum Judæorum,* nempe ut ſpectatores perciperent, Jeſum damnari ob uſurpatam regni au-

H h

torica-

toritatem; Pilatus tamen, qui illum invenerat innocentem, noluit causam illam mutare, responditque, *Quod scripsi, scripsi*. Recole *Jesu* nomen fuisse Salvatori nostro impositum, quia ipse debebat *salvum facere populum à peccatis eorum*, Matt. 1. 21. Luc. 1. 31. Hæc itaque (non regni usurpatio) est causa mortis ejus inscripta Cruci. Nota postremo, non posse cogi advocatum ad satisfaciendum pro reo, nisi etiam sit vas, ejusque vadimonium Judex acceptet. Accepisse Patrem hanc Vadis nostri sponsonem liquet, quia *irruere fecit Dominus in eum iniquitatem omnium nostrum*, Is. LIII. 6. id vero non quoad culpæ maculam, sed quoad debitum duntaxat, ac poenæ repetitionem. Hoc debitum à Christo solutum ipsemet testatur ore Psalmographi Ps. LXVIII. 5. *Quæ non rapui, tunc exsolvebam*. Psalmum hunc esse de Christi passione perspicuum est: atque hæc verba significant Christum, licet non rapuerit Deo honorem transgrediendo legem, reddidisse tamen quæ rapuerat homo transgressor, singulari obedientia ac passione. Præclare Augustinus in eundem Psalmum num. 9. *Non rapui, & exsolvebam: non peccavi, & penas dabam*. Consimilia habet Tractatu LXXIX in Joan. num. 2. consentit Hilarius in hunc Ps. num. 7. Hieronymus Brev. in Psalt. Tom. 2. pag. 295. alique nobiliores interpretes. In hac ergo redemptionis causa quis justitiæ satisfactum esse non videt? IV. Dum hac ratione refellitur Socini dogma, ei penitus obstruitur os putidum. Objicienti quippe redemptionem esse opus misericordiæ, & gratis nos esse redemptos, annuimus toto capite: magna est enim misericordia & charitas Dei tradere Unigenitum pro inimicis, & justum pro injustis, ac summa Domini Jesu benignitas exsolvere quæ non rapuerat. Contigit etiam remissio debiti absque debitoris dispendio, dum solvit ex propriis sponsor. Opponent Socino diabolus non esse creditorem, cui esset satisfaciendum; respondemus non creditorem esse, sed accusatorem, utpote qui, id supremo Judice in poenam peccati permittente, factus princeps implorum, ac tenens sub tyrannide humanum genus ægre ferebat ejici se foras, superboque domatu exspoliari. Denique objicienti Deum esse partem offensam, quæ injuriam pro sua potestate, plenoque jure remittit; dicimus esse quoque Judicem, supremumque rectorem zelotem honoris sui, vindicemque improborum. Sed

ne videamur scholasticam abjecisse methodum, ex dictis ita adversarios perstringimus. In humani generis redemptione locum habet justitia vindex, si Deus in illa se gesserit ut Judicem, & Dominus Jesus impleverit vices vadisatque sponsoris, ac debitum solverit pro clientibus. Atqui Deus in hac redemptione exercuit munus Judicis, & piissimus Jesus Advocatus noster & sponsor pro nobis clientulis suis solvit debitum. Ergo in humani generis redemptione locum habuit justitia vindex.

PROPOSITIO IX. Decebat quammaxime, ut divinæ justitiæ condigna exhiberetur satisfactio.

3. Propositio.

Non illo ego utar argumento, quod Justitia vindex sit de conceptu essentiali divinitatis, nec fieri possit quin Deus retribuat male agentibus debitam poenam, ut contendunt Tournely loco supra citato, alique perpauci. Absolute enim potuisse Deum salvare humanum genus absque divini Verbi Incarnatione, & sola voluntate homini perditio afferre salutem, ut diximus cap. 1. tradunt Patres, & consentiunt antiqui Theologi. Si autem poterat Deus solo nutu mortis dominatum evertere; non video, quomodo probetur necessitas satisfactionis Christi, ex quo Deus concipi nequeat sine iustitia vindice. Non desunt præterea, qui negant hanc justitiam esse proprie in Deo, imo illam quamplurimi à numero divinarum attributorum sejungunt, ut Vasquez 1. p. disput. 85. cap. 4. & Suarez Opusc. de Justit. sect. 5. Præterea sicut per injuriam constituitur debitor is, qui injuriam infert, non qui recipit; ita per culpam nulla Judici supremo accedit ratio debiti, per quam teneatur de culpa vindictam sumere, quemadmodum tenentur judices alij, qui superiorum leges custodire debent. Accedit quod sententiâ nostrâ divina attributa distinguuntur comparate ad effectus productos; erga quos nulla est in Deo necessitas, nisi consequens liberam voluntatis ejus præfinitionem. Quod ergo in hoc rerum ordine, & facta hypothese, quod Deus talem legem statuerit, ut poena sit comes individua peccati, non possit Deus non animadvertere in impios, verissimum est, ac traditum ab Augustino lib. xxvi. contra Faustum cap. 3. aliisque in locis: quod vero Deus teneatur absolute punire iniquos, idque sit de conceptu Dei essentiali, ut

Probatur et Patribus & unanimi Theologorum.

Probatur 4.

tenet

tenet memoratus Theologus, id tarditas ingenii mei non aſſequitur. Quod ait Deum neceſſario habere odio peccatum, verum eſt: at non eſt verum, ex odio conſequi neceſſario vindictam, ſi id quod odio habetur, poſſit ſine vindicta deleri. Nec putes ea ſententia facilius revinci Socinianos: cum potius illius falſitas fecerit Crellium audaciorem, iſque dogmati Sociniano aliquam peperit exiſtimationem, ubi contra incautos adverſarios demonſtraſſe viſus eſt, Deum eſſe ſupremum Dominum ſub nullo iudice conſtitutum, qui propterea habeat liberam poenas condonandi poteſtatem. Ita in reſponſ. ad caput 2. Grotii à pag. 60. uſque ad 88. Non ergo nos hoc levi, incertoque prælio velicabimur. Deus eſt ſupremus Dominus potuitque cedere juri ſuo, debitamque ſceleſtis poenam gratis remittere. Quid ni? Quinam ſi id feciſſet, irrogaviſſet injuriam? At ex iis, quæ Sociniani concedimus, hanc adverſus ipſos deducimus conſecutionem: Supremus Dominus poteſt cedere juri ſuo, & gratis poenam remittere; ergo potuit juſ ſuum repoſcere, & debitam poenam infligere. Si remittat, exercebit miſericordiam; ſi repoſcat, iudicium. In ſatiſfactione autem, quam nos propugnamus, relucet miſericordia, & relaxatio debiti in redemptione miſerrimi hominis; juſtitia, & inflictio poenæ in paſſione Unigeniti. Ubi ergo Socinus miſericordiam à juſtitia diſjungit; nos in ipſa miſericordia juſtitiam commendamus, repetentes cum Davide Pf. lxxxiv. 11. *Miſericordia & veritas obviaverunt ſibi, juſtitia & pax oſculata ſunt.* Atque nil hic adverſarii excogitare poterunt, quod non ſit undequaque honeſtum, & ſupremo Domino dignum. II. Si ipſum ſummum Judicem, Rectoremque ſpectamus, non ſolum in hoc liberationis modo oſtendit, quantum ſit *miſericors*, & *juſtus Dominus*, verum & ob oculos noſtros ſtatuit quanta ſit peccati turpitudine, ut ex remedii qualitate penſemus morbi conditionem, & deinceps vitemus pericula: atque hinc Auctor de Cardinalibus Chriſti Operibus inter ſcripta Cypriani, ſerm. 14. ait: *Hoc vult intelligi, quæ ſit cauſa mortis, quis queſtus; ut utraque re cognita peccatum appareat, & gratia; & quanti ponderis ſit utrumque, verumprobet effectus: cum originali morbi nullum, niſi in Chriſti morte potuerit eſſe remedium; nec reconciliare Deo potuerit exules, & damnatos qualibet oblatio, niſi ſanguinis hujus ſingulare ſacrificium.* Et ſine hoc holocauſto poterat Deus tantum condonaſſe peccatum; ſed

facilitas veniæ laxaret habenas peccatis effroenibus, quæ etiam vix Chriſti cohibent paſſiones, &c. Habet ſimilia S. P. Auguſtinus lib. xiii. de Trinit. cap. 17. num. 22. & Bernardus Epist. 190. adverſus P. Abaelardum, cujus impium dogma Socinus, ut prænotaviſus, revocavit ab Orco. III. Magna exhibenda Deo ſatiſfactionis congruitas etiam ex ipſo Redemptore noſtro depromitur; erga quem, cum *juſtus pro injuſtis* mortuus ſit, & exhibuerit pretium, quod nemo noſtrum potis erat perſolvere, facilius exciatur compaſſionis affectus, gratique animi recordatio. Legantur quæ ſcribit Magnus Gregorius lib. xx. Moralium cap. 26. IV. Etiam utilitatem hominum peccantium promovet magna, quam Deus in redemptione exercuit, juſtitia æquitas, tum quia, ut diximus, inflictio poenæ cohibet iniquorum licentiam; tum etiam quia ex pretio, quo redemptus eſt homo, imaginem Dei pluris æſtimare didicit, gratiarum beneficia penſitare, & ne iterum incidat in laqueum diaboli præcavere: impenſius quoque exhibet Chriſto ſervitutem, eumque *glorificat in corpore ſuo* abſtinens ab omni immunditia, dum ſe emptitium conſiderat, & alieni juris, ut inquit Apoſtolus 1. ad Corinth. vi. 20. de quo loco præced. cap. prop. 2. Eapropter S. P. Auguſtinus cit. libro xiii. de Trinit. cap. 10. docet, *non alium modum*, nos liberandi, *poſſibilem Deo fuiſſe, cujus poſtlati cuncta æqualiter ſubjacent, ſed ſananda noſtra miſeria convenientiorem modum alium non fuiſſe, nec eſſe oportuiſſe.* Similiter Athanaſius ſerm. 3. contra Arianos ait: *Poterat ſine ullo adventu Chriſti ſolummodo loqui Deus, & ſolvere maledictionem.* Cæterum ſpectandum hic eſt quid hominibus ſit utile, non quid ſitum ſit in Dei omnipotentia. V. Inſpecta etiam dæmonis tyrannide, videtur magis congruum ex Dei juſtitia, quam ex potentia repetere redemptionem. Etenim cum homo in peccatum non impellente neceſſitate, ſed libera voluntate prolapsus ſit, dæmon debito dominio ſibi tyrannicum juſ in hominem vindicabat: quo jure merito privatus eſt, dum Chriſtum nullius peccati conſcium ſupplicio crucis affecit: debet enim jure expoliari, qui illo in perniciem innocentis abutitur. Hac ratione S. P. Auguſt. citato lib. xiii. cap. 13. num. 17. & cap. 15. num. 19. demonſtrat placuiſſe Deo ut propter emendum hominem de diaboli poteſtate, non potentia diabolus, ſed juſtitia vinceretur; & motivis quibusdam aliis adductis, Ut, inquit

H h 2

quia

Probat 2.

Probat 3.

quia eos diabolus merito detinebat, quos peccati reos conditione mortis obstrinxit, hos per eum merito dimitteret, quem nullius peccati reum immerito pena mortis affecit. Item S. Leo serm. 2. de Nativ. cap. 3. *Verax misericordia Dei, cum ad reparandum humanum genus ineffabiliter ei multa suppeterent, hanc potissimum consulendi viam elegit, qua ad destruendum opus diaboli non virtute utebatur potentia, sed ratione iustitia. Nam superbia hostis antiqui non immerito sibi in omnes homines ius tyrannicum vindicabat, nec indebito dominatu premebat, quos à mandato Dei spontaneos in obsequium suae voluntatis illexerat. Non itaque iuste amitteret dedititii generis servitutem, nisi de eo quod subegerat vinceretur.* Habet similia in celebri ad Flavianum Epistola cap. 2. & 3. Ex quibus apparet hæc momenta, non ex necessitate vindictæ, sed ex convenientia iustitiæ petita, esse consentanea tam rationi, quam Patrum auctoritati. Quamobrem hac valida ratiocinatione adversarios urgemus: Redemptio humani generis peccata cum satisfactione iustitiæ fuit convenientissima ad æquitatem Dei demonstrandam, ad Christi commendandam charitatem, ad infirmitatem sanandam nostram, & ad diaboli tyrannidem evertendam. Igitur decebat summopere, divinæ iustitiæ in hominibus redimendis condignam exhiberi satisfactionem.

4.
Propositio
tio 10.

PROPOSITIO X. Non fuit injustum, non pereuntibus nobis, Christum subire crucis patibulum, eique peccata nostra imputari.

Probatur 1.

Ac primo, cum id factum sit, & magno opere æquitati congruat, illud etiam iustissimum fateantur adversarii, quod supremo universorum Domino visum fuerit; quidnam apparere potest in hoc, quod Deo decernente executioni mandatum est, iustitiæ repugnans? Arripiam confessionem Crellii scribentis pag. 60. col. 2. adversus Grotium: *Quia Deus omnium hominum, ut aliarum quoque rerum universalium, Dominus est absolutus: ideo etiam in Christum qui natura homo erat, (adde & Deus summus) inque ejus vitam ac corpus ius domini absoluti habebat. Itaque pro eo jure ipsum nostræ salutis causa poterat in mortem tradere, & corpus ipsius cruci affigendum dare.* Ex qua ratione liquet, quam imperite objectent postmodum Sociniani, fas non esse cuique mortalium infontem pro scelesto devovere suppliciis, quasi sit eadem auctoritas supremi Judicis, &

eorum, qui illius legi subjiuntur. Adde posse Deum compensare necem illam innocenti, immortalis vita, resurrectione corporis, & nominis exaltatione; quemadmodum compensatum cum Christo testatur Apostolus ad Philip. 11. 9. Et Crellius ibidem, *Quia Deus, inquit, omnes (Christi) cruciatus premio infinitis partibus majori compensaturus erat, jure tanquam Dominus absolutus de eo statuendi habuit arbitrium.* Quod si Deus potuit decernere mortem Unigeniti, spectato duntaxat domini jure; cur non accedente etiam consilio populum suum redimendi? Sane id expedire, per os Pontificis asseruit Spiritus veritatis. Vide Propos. 3. Ex parte itaque Dei, si attendas jus supremum, siue consilium reparandi perditum hominem, siue prædestinationem gloriæ Unigeniti, nihil apparet in hoc negotio injustum. II. Dignoscitur ulterius iustitiæ æquitas spectata Redemptoris nostri persona. Is quippe non invitus ad necem perductus est, sed habens potestatem animæ suæ, oblati quia voluit, ut legimus If. 1111. 7. & Joan. x. 17. 18. Est autem juris proloquium etiam vulgi sermone tritum, *Volenti nulla fit injuria.* Debemus etiam illum considerare ut sponsores, & vadem, cui volenti nostra imputarentur delicta, ob quam causam ibidem Prophetam eum appellat *percutsum & humiliatum*; quoniam *vulneratus est propter iniquitates nostras, atteritus est propter scelera nostra, & disciplina pacis nostræ super eum.* Nec inuitatum est, legique repugnans, sponsores plecti & multari pro reo. Nam id in re pecuniaria evenire non diffitetur Socinus P. 111. cap. 3. & liquet ex L. *Si quis reum.* D. de custod. & exhibit. reor. & L. *Si de reo.* D. de fidejuss. Hæc cum objecisset Grotius, respondit Crellius pag. 115. non esse eandem rationem de solutione pecuniæ, & afflictione corporis, quoniam pecunia unius potest fieri alterius, non item afflictio: addidit nec fidejussorem liberare absentem reum ab obligatione pecuniæ, quam potest repetere. Sed quid hæc efficiant, non video. Primo enim pecunia à fidejussore soluta non fit debitoris; atque ita pretium sanguinis Christi non peccatoribus, sed Deo creditori persolutum est; deinde cum possit fidejussor pecuniam donare, cur non potest Dominus Jesus habens potestatem animæ suæ illam pro nobis impendere? Insuper & ipse potest à nobis sanguinem proprium exquirere, nisi animam magno à se emptam pretio sine crimine exhibeamus; nam & ad hoc accepit potestatem judi-

Probatur 2.

Probatur 3.

judicium faciendi, quoniam occisus est, & redemit nos Deo in sanguine suo. Vide Apoc. v. 9. Præterea non tantum in re pecuniaria, verum etiam in capitalibus infantes pro reis plecti consueverunt, quod Grotius probat ex historia Damonis, & Pithiæ. Eandem affert Witasse sect. 111. in resp. ad object. 2. in qua caput iv. dissertationis Grotianæ expilavit. Huic tamen responderat Joannes Francus pag. 116. adducendum non esse in exemplum, quod à Dionysio crudelissimo tyranno semel factum est. At stat in suo robore quod ait Grotius; jus enim in alienam vitam si innocens sit occidendus, nulli mortalium conceditur: Deo tamen illud inesse fatentur Sociniani, comprobaturque exemplum Isaac, quem Dei jussu à Patre immolatum sacra proponit historia. Id ergo, quod præter fas jusque homines præstiterunt, vindicat sibi Deus inviolata æquitate. Addit Grotius exempla obsidum, quos hostes etiam humanissimi trucidarunt, Thessali, Romani, Daci, alii: ideoque non confirmatur veritas uno Dionysii facto. Non solum Christus Sponsor noster est, sed etiam Rector, & Pastor, qui de semetipso inquit Joan. x. 11. *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.* Et decebat quammaxime, ut oves propria morte redimeret, ut fures & latrones qui mactabant illas & perdebant, non possent repetere, prout innuit ibidem Evangelista, & nos præced. propositione explicavimus. Ponendo etiam animam suam pro ovibus suis magnum sibi apud Patrem meritum comparavit; cujus intuitu diximus majori honore, & gloria fuisse honestatum. Propterea, ait ipsemet Salvator cit. cap. x. 17. *me diligit Pater, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam:* & Apostolus ad Hebr. 11. 9. *Videmus Jesum propter passionem mortis gloria & honore coronatum.* Itaque nulla injustitia Christus pertulit mortem, quam sponte subiit, qua implevit Redemptoris officium, & quæ illi summam contulit dignitatem. III. Postremo nec contra naturam pœnæ est, si ea publicæ salutis causâ afficiantur innoxii. In filiis enim, & posteris Deum vîstare peccata parentum liquet ex cap. xx. 5. & xxiv. 7. Exodi, ex Jerem. Thr.

Thr. 1. 5. & v. 7. &c. Ob delictum Chamipunitum Chanaan, ob crimen Saulis crucifixos septem filios, ob peccatum Davidis perisse septuaginta hominum millia, constat ex Genes. ix. 25. 11. Regum xxi. 8. xxiv. 15. Hujusmodi pœnæ permutatio, cum fiat, ubi qui plectuntur nequeant Deo satisfacere, vel ad incutiendum timorem posteris, vel ad augendam peccantium confusionem; fiatque iis invitis, qui loco aliorum puniuntur: quanto magis absque injustitia fieri potest, dum is, qui pro alienis peccatis afficitur supplicio, sponte morti subicitur, ac moriendo liberat reos, Deum placat, divinæque justitiæ satisfacit? Quare dum Crellius pag. 106. & seq. ad prædicta Scripturarum exempla reponit, innocentes filios afflictos in pœnam & ignominiam parentum, & post punitionem aliorum in reos adhuc sævitum, non oppugnat pœnæ permutationem, sed illam argumento à fortiori confirmat. Quod enim licet ad malorum perniciem, id multo magis ob Dei gloriam, hominumque reparationem potest salva æquitate permitti. Duo etiam sunt in causâ, cur in punitione aliorum absoluti non fuerint Saul, Achan, & Jeroboam, quorum facta Crellius persequitur: scilicet, quod illatam Deo per peccatum injuriam nulla hominum puniitio expiaverit, nec potuerit fontibus veniam promereri, eisque gratiam ad respiciendum conferre: quæ duo præstari à morte Christi agnovisset Crellius, si de ejus divinitate, ac gratia melius sensisset. At nos quemadmodum divinitatis naturam, ita redemptionis gratiam in Domino Jesu Christo pro viribus propugnamus; & quod attinet ad hanc thesim, dicta hoc ratiocinio colligimus: Non debet cenferi injustum, quod non repugnat supremi Judicis æquitati, quod non opponitur Christi innocentiae, quod non adversatur merito delictorum. Sed Christum subiisse crucis patibulum in punitionem peccatorum nostrorum non adversatur delictorum merito, non opponitur innocentiae Christi, non repugnat supremi Judicis æquitati. Ergo quod Christus crucifixus fuerit in peccatorum nostrorum pœnam, non debet cenferi injustum.

Probatur 3.

H h 3

CAPUT

CAPUT IV.

Catholicum dogma perpetua Patrum traditione
roborari.

SUMMARIUM.

1. Sententia Catholicorum probatur ex S. Justino M. Irenæo, Tertulliano, Origene, Cypriano.

2. Item ex Lactantio, & aliis.
3. Item ex Hilario, & aliis.1.
Sententia
Catholico-
rum.Roboratur
ex Dialogo
S. Mart. Ju-
stini.

Ex Irenæo.

Ex Tertul-
liano.

QUAMQUAM nihil est apud hæresum propugnatores solemnè magis, & usitatus, quam Patrum contemnere documenta, ac Sociniani præsertim fulgidissimis Ecclesiæ luminibus præferre audent nonnullos à fidelium cœtu dejectos, lucifugas, atque tenebriones: attamen cum veritatis argumentum sit invictissimum, universorum, præsertim doctrina, probitate, & cæterorum estimatione præstantium in eodem dogmate consensus & conspiratio, atque hinc percipiant orthodoxi teneri à se antiquam, & Apostolicam traditionem; hoc loci, brevi, quantum fieri poterit, prædecessorum nostrorum sententiam investigabimus. Ac primo S. Martyr Justinus in dialogo, quem habuit cum Tryphone scribit Christum ex omni mortali genere omnium maledictionem suscepisse: in Epist. ad Diognetum ait Deum dedisse proprium filium pretium redemptionis pro nobis: & in respons. ad q. xcix. ad orthod. si tamen hoc opus Justini jure adscribitur, docet etiam victimas ratione carentium animalium ex divina benignitate ita acceptas, perinde atque animam suam hoc modo legis prævaricator offerret: ubi aperte traditur substitutio, quam in veteribus sacrificiis perperam negant Sociniani. Irenæus lib. iv. adversus hæres. cap. 18. sive ex distinct. Massuet. 8. scribit Christum summi Sacerdotis operam perfecisse, moriens ut exsiliatus homo exiret de condemnatione: quo in loco annotavit Feuard. ex Hebræorum lege mortuo Pontifice exules domum rediisse. Habes autem istic paucis verbis expressam redemptionem, & peractum à Christo Sacerdotis munus in morte. Ait ibidem Irenæus Christum propitiassè pro hominibus Deum. Fugit tam insignis locus comprobans veram redemptionem, sacrificium Christi, & sanguinis ejus placamentum, tam Grotium, quam illius recentiores expilatores. Vide & lib. v. cap. 21. ubi multa de Satana, qui captivum duxerat hominem, facta per Christum alligatio. Tertullianus

ni adversus Judæos cap. 13. est præclara sententia: *Hunc enim oportebat pro omnibus gentibus fieri sacrificium, qui tanquam ovis ad victimam ductus est, & velut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum.* Origene innumera extant loca: Hom. 3. in Levit. demonstrat quomodo sacrificium Pontificis fuerit mortis Christi figura. Hom. iv. in Num. scribit: *Si non fuisset peccatum, non necesse erat Filium Dei agnum fieri, nec opus fuerat eum in carne positum jugulari, sed mansisset hoc, quod in principio erat, Deus Verbum.* Verum quoniam introit peccatum in mundum, peccati autem necessitas propitiationem requirit, & propitiatio non fit nisi per hostiam necessarium fuit provideri hostiam pro peccato. In primo autem contra Celsum, Christum comparat iis, qui sponte se morti devoverunt ad averuncandam grassantem in sua patria pestilentiam, & qui ultronea morte obita pro republica totos populos, totasque gentes à calamitatibus liberarunt: additque traditum fuisse, utpote purum, pro omnibus, qui peccaverant. Cyprianus de Lapsis pag. 378. *Veniam peccatis, que in ipsum commissa sunt, solus potest ille largiri, qui peccata nostra portavit, qui pro nobis doluit, quem Deus tradidit pro peccatis nostris.* Idem in Epist. ad Fortunatum ait Christum passum pro alienis peccatis. Carmen de Passione Domini Lactantio attributum sic incipit:

*Quisquis ades, mediique subis in limina templi,
Siste parum, infontemque tuo pro crimine passum
Respice me, me conde animo, me in pectore serua.*

Idem Lactantius lib. iv. de vera Relig. & sap. cap. 25. scribit: *Discant igitur homines & intelligant quare Deus summus, cum legatum & nuntium suum mitteret, ad erudiendam præceptis justitiæ suæ mortalitatem, mortali voluerit eum carne indui, & cruciatu affici, & mor-*

te multari. Eusebius Cæſar. lib. 1. demonſtr. Evang. cap. 10. erudite de ſacrificiorum origine pertractans ratione, & auctoritate divina demonſtrat in ſacrificiis brutorum animam, pro anima hominum fuiſſe oblatam, & ideo unumquemque, dum ſacrificabat, capiti victimæ manus habuiſſe injectas, quaſi pro ſuo capite hoſtiam exhibuiſſet; ſublatisque antiquis ſacrificiis veniſſe Chriſtum Dei inſtar pecudis pro toto genere humano interficiendum. Hinc inferit ideo dici Agnum Dei, qui tollit peccata mundi, & eſſe magni æſtimandum pro redimendis pretium, pro toto mundo piaculum, pro anima cunctorum hominum ſacrificium, pro omni macula, & peccato puriſſimam hoſtiam. Et in præf. ad lib. x. oftendit Chriſtum dici agnum de noſtro grege aſſumptum, ductum ad eadem, oblatumque pro reliquis cognatis agnis, & pro omni humano grege, Deo victimam. Proximo capite primo ad hunc modum loquitur: Ceterum non modo rebus his geſtis Dei Agnus, verum etiam pro nobis tormenta paſſus, ſupplicioque affectus, quo ipſe quidem dignus minime erat, ſed nos ipſi propter multitudinem peccatorum, ut peccata nobis dimitterentur auctor extitit: utpote qui pro nobis & mortem ſubierit, & verbera, & probra, & contumelias, quibus nos digni eramus, in ſe ipſum tranſulerit: & execratio pro nobis factus, execrationem, qua nobis debebatur ad ſe ipſum attraxerit. Hæc aliaque plura ab Eusebio ſacris literis confirmata ſuppeditabant ſtudioſo lectori adverſus hæreticorum tela clypeum munitiſſimum. Sequitur beatiſſimus Athanaſius, qui de Incarnat. Verbi Dei, adventus Chriſti cauſis luculenter expoſiſtis, num. 9. inquit: Hinc corpus, quod ſibi accepit, velut hoſtiam, & victimam omni puram macula morti offerendo, id quod debebatur, in morte ſolvit: & num. 10. Mortem, in quam illi incurrerant, proprio oblato corpore delevit. Et infra: Idcirco ipſum Verbum ſibi corpus accepit, ut victima pro ſimilibus corporibus fieret. Ac num. 21. Mortuus eſt, ut pretium pro omnibus ſolveret.

cui venditur peccatum eſt: quia Chriſtus & de peccato redemit, & anima ac corporis eſt redemptor. In Pſalmum cxxxv. num. 15. Redemit nos, cum ſe pro peccatis noſtris dedit, redemit nos per ſanguinem ſuum, per paſſionem ſuam, per mortem ſuam, per reſurrectionem ſuam. Hæc magna vitæ noſtræ pretia ſunt. Magno enim, ait Apoſtolus, pretio redempti eſtis: & redempti ab inimicis, à diabolo, ab angelis ejus, à filio perditionis, à principibus aëris, à mundi potentibus, ab inimica morte. Optatus Milev. lib. 111. de Schiſmate Donatiſt. num. xi. Quis eſt ille neſcio quis angelus, qui mundinas fecit animarum, quas ante ejus adventum diabolus poſſidebat? has ſanguine ſuo Chriſtus Salvator noſter redemit, Apoſtolo dicente, Empti enim eſtis pretio magno. S. Baſilius in Pſalm. xlviii. Quid enim uſquam tanti eſt momenti, quod homo poterit dare pro redemptione animæ ſuæ? Inventum tamen unum eſt pro omnibus ſimul hominibus dignum pretium, nempe ſanctus, & omni pretio ſuperior pretioſus ſanguis Domini noſtri Jeſu Chriſti, quem pro nobis omnibus effudit: quamobrem pretio ſumus empti. Gregorius Nyſſenus magni Baſilii frater in libro de Chriſtiana perfect. ad Olympium docet ab Apoſtolo appellari Chriſtum ἀνταποδοῦν, redemptionem, quia ſeipſum ut nos redimeret pretium dedit; probatque ex hac pretii ſolutione, illum nos à morte à ſe per vitam coemptos propriam ſibi poſſeſſionem effeciſſe. Ambroſius de fuga ſæculi cap. 7. num. 44. Ideo ergo ſuſcepit Jeſus carnem, ut maledictum carnis peccatrici aboleret; & factus eſt pro nobis maledictum, ut benedictio abſorberet maledictionem, integritas peccatum, indulgentia ſententiam, vita mortem. Suſcepit enim & mortem, ut impleteretur ſententia, ſatiſſeretur judicatio: Maledictum carnis peccatrici uſque ad mortem. Idem de Joſeph Patriarcha cap. 4. num. 19. Pretio igitur noſtrum debitum, non ſua ara contraxit, chirographum ſuſtulit, ſeneratorum removit, exiit debitorem: unus exſolvit, quod ab omnibus debebatur. Non licebat nobis exire ſervitio. Suſcepit hoc ille pro nobis, ut ſervitutem mundi repelleret, libertatem paradifi reſtitueret, gratiam novam conſortii ſui honore donaret. Et lib. vii. in Lucam num. 117. Etenim adverſarius tanquam captiva mancipia villoris pretio æſtimationis addicit: at vero Dominus tanquam ſpecioſa ſervitia, qua ad imaginem & ſimilitudinem ſui fecit, idoneus ſui operis æſtimator magno pretio nos redemit, ſicut ſanctus Apoſtolus dixit: Empti

3.
Ex Hilario
& aliis.

Hilarius Pictavorum Epiſcopus in Pſalm. lxiiv. num. 4. ait: Sciētes tandem vetera delicta, & antiquæ impietatis crimina Deo propitiandaeſſe per Chriſtum. Ipſe enim ſecundum Apoſtolum noſtra placatio eſt, &c. In cap. x. Matth. n. 18. Et quidem, quæ ſub peccato vendita ſunt, redemit ex lege Chriſtus: ergo quod venditur, corpus & anima eſt; &

Empti enim estis pretio magno. Et bene Magno, qui non aestimatur aere, sed sanguine, quia pro nobis mortuus est Christus, qui pretioso nos sanguine liberavit, &c. Epiphanius lib. 11. h. 1v. quæ est Melchisedechianorum, num. 4. de Christo inquit: Qui sacerdotale Patri suo munus offert, accepta ex natura hominum massa, ut pro nobis Sacerdos secundum ordinem Melchisedech successionem omnem carentem constituatur. Manet enim, & assidue dona pro nobis offert. Imprimis quippe semetipsum obtulit, ut perfectiore, vivaque pro totius mundi salute mactata hostia, veteris Testamenti sacrificium aboleret. In quo quidem ipse victima fuit, ipse sacrificium, ipse Sacerdos, ipse altare, ipse Deus, ipse homo, ipse Rex, ipse Pontifex, ipse ovis, ipse agnus, &c. Hieronymus in cap. 111. Isaia Tom. 111. pag. 384. Quod enim nos pro nostris debebamus sceleribus sustinere, ille pro nobis passus est, pacificans per sanguinem crucis suæ, sive quæ in terra, sive quæ in cælis sunt. Infra: Qui igitur oblatus est Pilato, quia ipse voluit, & non respondit, ut patibulum pro nobis damnatus ascenderet, ipse sicut ovis ad occisionem ductus est. Ac paucis interjectis: Hic agnus est, in cuius typo immolabatur agnus, cuius cruor linitus in postibus exterminatorem fugabat Egypti, qui non solum sanguine suo nos redemit, sed & lanis operuit, ut algentes infidelitate sua veste calefaceret. Et prope finem ejusdem capituli: Peccata enim nostra portavit in corpore suo, ligno crucis affigens ea, ut deleat chirographum, quod diabolo & angelis illius feceramus, scriptum manibus animæ, id est, operibus ejus. Sanctus P. Augustinus in Psalm. xlv. num. 5. Venit redemptor, & dedit pretium; fudit sanguinem suum, emit orbem terrarum. Quæritis quid emerit? Videte quid dederit, & invenite quid emerit. Sanguis Christi pretium est. Tanti quid valet? Quid, nisi totus orbis, quid, nisi omnes gentes? In Psalmum cxxix. num. 7. Sacerdos noster à nobis accepit quod pro nobis offerret. Accepit enim à nobis carnem: in ipsa carne victima factus est, holocaustum factus est, sacrificium factus est. In passione sacrificium factus est: in resurrectione innovavit illud, quod occisum est, & tanquam primitias tuas dedit Deo, &c. Vide lib. 1v. contra duas Epist. Pelagian. cap. 4. num. 8. & contra Faustum lib. xiv. cap. 4. Joannis Chrysostomi, Gregorii Magni, Leonis aliorumque sententiæ duobus præcedentibus capitibus sunt productæ. Cyrilli Alexan-

drini præclara testimonia, & ad revincendam quamdam cavillationem Fausti Socini satis idonea, proferam proximo capite ad 3. opposit. Dignissima lectus est D. Paulini Epist. 1v. ad Severum pag. edit. Plantiniana 52. & Bernardi cxc. ad Innocentium cap. 5. & 6. nunc inter Tractatus Tom. 1v. pag. 114. Venantius Honorius Clementianus Fortunatus secundum de Cruce Domini librum sic auspicatur:

*Crux benedicta nitet, Dominus qua
carne pendit,
Atque cruore suo vulnera nostra
lavit.*

*Mitis amore pio pro nobis victima
factus,*

*Traxit ab ore lupi, qua sacer
Agnus oves:*

*Transfixis palmis ubi mundum à
clade redemit,*

*Atque suo clausit funere mortis
iter.*

*Hic manus illa fuit clavis confixa
cruentis,*

*Qua eripuit Paulum crimine, mor-
te Petrum.*

Expressissimis hisce SS. Patrum testimoniis collustrantur quæ de sacris literis, earumque sensu diximus paulo supra, simulque nefassissima FF. Polenorum hæresis firmissimo Orthodoxorum consensu revincitur. Nam inepte redemptionis adstruitur metaphorica, ubi intervenit magnum pretium, ubi solvitur debitum, ubi satisfit judicatio: audacter denegatur sacrificium Crucis expiatorium, in qua incontaminatus agnus se ipsum pro nobis obtulit, ductus tanquam ovis ad victimam, holocaustum factus, & pro totius mundi salute mactata hostia: impie ac temere substitutionem, ac surrogationem Christi pro iniquis inficiantur Sociniani, si ipse peccata nostra portaverit, execrationem ad seipsum attraxerit, supplicia, quibus nos eramus digni, in semetipsum transfulerit. At Patres Orthodoxi disertissime affirmant in humani generis redemptione magnum intercessisse sanguinis Christi pretium, eoque emptæ corpora & animas peccato vendita: luculentissime tradunt Christum Dei Agnum factum in cruce hostiam, victimam, sacrificium, holocaustum, ac pro toto mundo piaculum: apertissime docent Unigenitum Dei Filium omnium maledictionem suscepisse, verbera, probra, & contumelias tolerasse, pro nobis affectum cruciati, pro nobis interfectum, pro nobis mor-

morte multatum. Itaque Sociniani inepte adſtruunt Redemptionem impro- priam, & metaphoricam: audacter ne- gant ſacrificium Crucis expiatorium; &

impie ac temere inſiciantur mortis Chri- ſti pro nobis ſubrogationem, atque ſub- ſtitutionem.

CAPUT V.

Fauſti Socini referuntur, & refutantur ſophiſmata.

SUMMARIUM.

1. & 2. Objeſtio ex ſcriptura deſumpta ſolvitur.
3. & 4. Objeſtio ex conceptu redemptionis deſumpta ſolvitur.

5. & 6. Objeſtio ex verbis: *portare peccata*, deſumpta ſolvitur.
7. 8. & ſeqq. Solvuntur reliquæ objeſtiones.

1. Objeſtione 1.

A Tobjicit Fauſtus: Chriſtus non ideo hominum Servator eſt, quia illos redemit ſolutio pretio, ſed ob alias cauſas à divina Scriptura aperte commemoratas. Prima eſt, quod nobis viam ſalutis annuntiaverit; ideo nam- que dicitur miſſus, ut teſtimonium red- deret veritati, & prædicaret Evange- lium. Ita legitur Marci 1. 38. Lucæ iv. 18. 19. 43. Joan. xviii. 37. Atque hinc appellatur Apocal. 1. 5. *Teſtis fidelis*, & dicitur ab Apoſtolo in prima ad Tim. ii. 6. & vi. 13. *teſtimonium temporibus ſuis*. Id vero ſublimiori titulo compe- rit Chriſto, quam Apoſtoliſ; nam ille *teſtis* ſimpliciter dicitur, iſti autem Act. 1. 8. *teſtes* tantummodo *Jeſu Chriſti*, propterea quod non propriam, ſed Chri- ſti doctrinam prædicaverint: quare non elidunt Socini argumentum, qui Apoſto- lorum exemplo nituntur oſtendere re- demptionem nihil aliud importare, quam æternæ ſalutis annuntiationem. Deinde appellatur Chriſtus Salvator hominum, quia veritatem confirmavit ſanguinis ef- fuſione: nam ob eam rem præioſus ille ſanguis dicitur ſanguis *novi fœderis*, Matth. xxvi. 28. & ad Hebræos xii. 20. nimirum quia meliora annuntiat, ac loquitur, quam ſanguis Abel, ut Apo- ſtolus ibidem ait cap. xii. 24. Conſtat etiam ex cap. xxiv. Exodi verſu 8. in vetere fœdere ſanciendo effuſum ſangui- nem, quod & præſcarum gentium ſerva- vit conſuetudo. Fruſtra reponeres id in Martyres etiam quadrare; cum hi ſanci- tum à Chriſto fœdus confirmarint, id- circo appellati Act. xx. 11. 26. & Apoc. vii. 17. *Teſtes Jeſu Chriſti*. Tertio ſacræ literæ appellant Chriſtum homi- num Servatorem, quia mortuus eſt, ut ipſum imitantes conſequamur æternam vitam: quod expreſſe docet Apoſtolus ad Rom. xii. 13. ad Eph. iv. 20. & Petrus 1. Epiſt. 11. 21. Præterea dicitur Chriſtus Redemptor noſter, quoniam reſurgens à mortuis nos in fide & juſti- ficatione firmavit. Videatur Apoſtolus

R. P. Berti Theol. Tom. V.

ad Rom. vi. 5. ad Corinthios prima, vi. 14. ad Eph. 11. 6. ad Philipp. 111. 12. Ratio manifeſta depromitur ex quo per reſurrectionem declaratus filius Dei firmiorem nobis fidem ingeneraverit. Videſis Joan. xx. 31. Act. xii. 33. Apoſt. ad Rom. 1. 4. Tandem Chriſtus Reparator eſt noſtri, quia nobis æter- nam vitam daturus eſt, ut colligitur ex Matth. xxviii. 18. Joan. xvii. 2. ad Hebræos iv. 14. Cum tam apertas cau- ſas Scriptura proferat, cur Chriſtus di- catur Reparator humani generis, quid neceſſum eſt recurrere ad exhibitam ſa- tisfactionem, ad ſolutionem pretii, ad pœnarum ſubrogationem?

Reſpondetur nihil concludi pro Soci- no, etiamſi omnia quæ hætenus obje- cta ſunt, concedantur. Quæ enim inepta magis, & inutilis conſecutio, quam hæc Sociniana, Servator noſter vitam annuntiavit æternam, fœdus ſancivit novum, reſurrexit ne vana eſſet fides noſtra, nobisque ſalutem impertitur; ergo nos ſoluto pretio non redemit? Imo ſi ob auctoritatem Scripturarum ſan- ctarum, quæ in antecedenti præmittuntur, vera ſunt; veriſſimum eſt etiam nos à Chriſto fuiſſe magno pretio cœmptos, pretioſum ipſius ſanguinem eſſe *hytrum*, ac ſatisfactionis medium, & pro nobis immaculatum Agnum fuiſſe in cruce ma- ctatum, hoſtiam ſacrificium, placamen, id pariter ſacris literis conſeſtantibus: in quibus ſi propria ſatisfactio erat nobis ſignificanda, quæ verba magis idonea uſurpare poterant divinitus aſſati Scri- ptoribus? Poterant aſſerere Chriſtum pro nobis dediffe animam ſuam, fuiſſe ſan- guinem, ſolviſſe pretium? Affirmare ſa- ctum pro nobis *maledictum*, portaviſſe pec- cata noſtra, fuiſſe prævaricationibus noſtris percuſſum ac vulneratum? De- monſtrare nos ejus morte à dæmonis po- teſtate erutos, reconciliatos Deo, à pec- catorum inquinamento expiatis? Aſſue- runt, aſſimarunt, demonſtraverunt. Pro- priam ergo redemptionem fruſtra Socinia-

2. Reſponde- tur.

ni Scripturis oppugnant. At cur nostra redemptio prædicatione etiam, miraculis, & resurrectione peracta est? Cum Deus hominem condiderit liberi arbitrii, is non à Deo humanum genus instituentem, neque impellente & cogente causa aliqua, sed propria voluntate suggerenti diabolo assensum præbens, venumdatus est sub peccato. Ut ergo venditioni responderet redemptio, non tantum Christus pretium solvit, hostemque devicit; sed etiam voluit, ut homo erueretur à diaboli potestate non reluctans & invitus, sed Deo invitanti ac trahenti libere obtemperans. Atque hinc est, quod licet omnes redempti simus per soluto pro singulis pretiosi sanguinis pretio; degunt tamen complures sub demonis captivitate, quia per liberum arbitrium nolunt respiscere. Tantummodo parvulis absque motu voluntatis propriæ applicatur per Sacramentum regenerationis fructus passionis Christi, quoniam illi absque propriæ voluntatis actu peccaverunt in Adam: ab aliis jure voluntatis assensus requiritur, quoniam diaboli illecebris volentes, non inviti detinentur captivi. Mortuus est ergo Christus, ut effuso sanguine redemptionis nostræ pretium solveret: prædicavit, ut delitescerent in tenebris veritatem agnoscerent: patravit miracula, ut increduli præberent fidem: resurrexit, ut in fide complantati ad justificationem disponderentur: promisit vitam æternam, ut traherentur ad gratiam meliorum bonorum expectatione. Atque ita, licet ad redemptionem spectent omnia Christi opera, ratione tamen præcipua tribuitur ipsa redemptio sanguinis effusioni, ut vidimus cap. 2. prop. 2. quia sanguis habet rationem pretii, cætera spectant ad alliciendam captivi hominis voluntatem: in quibus si præsertim sita esset redemptio, hæc non passioni, sed Christi miraculis, & resurrectioni speciali titulo conveniret. Hæc vero abunde convellunt Sociniana sophismata. Brevi ad primum reponimus Marcum cap. 1. asserere Christum venisse ad prædicandum, sed in hoc tantum sitam redemptionem divinat Faustus. Lucas cap. 14. non solum ait Christum evangelizasse, sed etiam prædicasse *captivis remissionem*: neque istuc habes hac prædicatione mundum fuisse redemptum. Joannes pariter cap. xviii. ait Christum in mundum venisse, ut testimonium perhiberet veritati: nil aliud hoc loci. Apostolus in prima ad Timoth. vi. præter testimonium commemorat etiam *redemptionem*, & quidem Græco vocabulo ἀντίλυτρον: de quo cap.

2. prop. 1. Apocalypsis addit, *Et lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo*. Discrimen inter Christum, & Apostolos ac Martyres in eo situm, quod Christus solus crucifixus sit pro humani generis redemptione, cæteri habeant reconciliationis ministerium, vidimus cit. cap. 2. prop. 111. num. 2. 3. 4. 5. & prop. vi. num. 2. Hoc tamen discrimen tollitur, si redemptio in sola prædicatione constituitur. Ad secundum dicimus Christi sanguinem esse *sanguinem fœderis*, ac testamenti, quia cum factum sit peccatorum nostrorum placamen, pactum Dei cum justis initum, & ob iniquorum culpas contractum firmiori nexu sancivit. *Fœderis* quoque vocabulum, factum Moysis Exodi xxiv. & gentium consuetudo ineundi fœdera effuso hostiarum sanguine catholicam sententiam confirmant; quia cum antiquitus fœderum transgressores capite plecterentur, facta per sanguinem expiatione hostes reconciliabantur, hostia loco fœdiragorum mactata. Vide Lippomanum in Exodum pag. 234. Illa quoque ceremonia significatum veteribus, fractores fœderum more mactatarum pecudum discerptum iri, ut ostendit de Conviviis Ver. cap. viii. Jos. Laurentius Lucensis, Itaque sanguis Christi appellatus est *sanguis fœderis*, quoniam & pro transgressoribus effusus est, & novum Dei pactum firmavit. Et ideo melius loquitur, quam sanguis Abel, quia effusus in remissionem peccatorum loquitur veniam & gratiam, cum sanguis Abel loqueretur supplicium, atque vindictam, Gen. iv. 10. Ad tertium dico recte sanguinem Christi nos hortari, ut ejus vestigia sectemur, cum Christus *veniens non verbis tantum nos hortatus sit, sed & factis*, post omnes injurias & contumelias passus quoque & crucifixus, ut nos pati & mori exemplo suo doceret, ut *nulla sit homini excusatio pro se non pati, cum passus sit ille pro nobis, & cum ille passus sit pro alienis peccatis, multo magis pro peccatis suis pati unumquemque debere*. Ita Cyprianus Epist. ad Fortunatum, sive de Exhortat. Martyrii cap. 5. & Auctor Carminis de Passione Domini inter Lactantii Opera sic Dominum Jesum nos alloquentem inducit:

*Seclare meæ vestigia vitæ,
Ipsaque supplicia inspiciens, mor-
temque severam,*

Cor-

*Corporis innumeros memorans, animique dolores,
Disce adverſa pati, & propria in-
vigilare ſaluti.*

Quantum argumentum retorquetur ad-
verſus Socinum; nam ſi Chriſtus decla-
ratus eſt filius Dei per reſurrectionem,
in morte autem cum ſceleratis reputatus
eſt; aut redemptio poſſimum non con-
ſiſtit in fidei confirmatione, aut per re-
ſurrectionem, non per mortem Chriſti
principaliter redempti ſumus. At Soci-
nus redemptionem noſtram tribuendam
praefertim Domini Jeſu paſſioni, non
uno in loco fatetur, neque tam audax
eſt, ut id queat denegare. Citatis au-
tem locis reſurrectioni poſtius fidei firmi-
tudo & juſtificationis tribuitur, quam ex-
piatio delictorum, & ſolutio captivita-
tis: nimirum Chriſtus, ut inquit Augu-
ſtinus citatus cap. praecedenti, *in paſſio-
ne ſacrificium factus eſt, in reſurrectione
innovavit illud quod occiſum eſt, & tan-
quam primitias dedit Deo.* Hinc Apo-
ſtolus ad Rom. iv. 25. de Chriſto ait:
*Qui traditus eſt propter delicta noſtra,
& reſurrexit propter juſtificationem no-
ſtram;* non quod Chriſtus reſurgendo à
mortuis juſticiam noſtram promeruerit,
ſed quia traditus eſt, ut ſua morte pec-
catorum noſtrorum poenam lueret; &
reſurrexit, ut juſtitiæ, & novitatis vi-
tae typum quemdam praeferreret, ſive, ut
loquitur Eccleſia in Praefat. Paſchali,
*Mortem noſtram moriendo deſtruxit, &
vitam reſurgendo reparavit.* In quinto
neceſſum non eſt immorari; quippe
Chriſtum nobis aeternam vitam dediſſe,
& omnem poteſtatem adeptum eſſe, ut
legitur in locis poſtremo à Socino cita-
tis, eſt prorsus indubitatum; ſed aequè
indubitatum eſt hanc vitam nobis teter-
rimæ ejus mortis beneficio comparatam:
quia *Chriſti ſanguis ſic in remiſſionem
peccatorum omnium fuſus eſt, ut omne
peccatum poſſit delere:* quod docet S. P.
Auguſtinus Tract. xcii. in Joan. num. i.
nec everti unquam poterit Socinianis
machinationibus.

3. Pergit obſectare Socinus: Redimere
Objicitur 2. nihil aliud eſt, quam captivum liberare
nullo ſoluto pretio. Primo namque po-
pulus Iſrael dicitur ex Aegypto redem-
ptus, Exodi xv. 13. & Deut. vii. 8.
nec ulla tamen in hac redemptione in-
terfuit pretii ſolutio. Moyſes quoque
Act. vii. 35. appellatur Redemptor, &
quidem Græco vocabulo *λυτρωτής*, nec
tamen pro reducendis ſuorum tribubus
fudit ſanguinem. Eo prorsus pacto ſe
R. P. Berti Theol. Tom. V.

absque ullo pretio redemptum à Domino
in Pl. xxx. 6. ait regius Vates. Præ-
terea redimere ac vendere ad invicem op-
ponuntur: at Scripturarum phraſiſ dicitur
ſub peccato venundatus, qui nullo
pretio in ſervitutem traditur, ſubjicitur,
mancipatur. Aperte id colligitur ex
Deut. xxxii. 30. Judic. i. 8. & Iſaia
l. 1. Idem dicendum de redemptione li-
quet ex eodem Propheta cap. l. 3.
Ad hæc redemptionem nihil eſſe aliud,
quam remiſſionem peccatorum affirmat
Apoſtolus ad Coloff. i. 14. Hanc autem
remiſſionem nobis gratis impendi idem
Apoſtolus docet in primo ad Eph. verſu
7. Fruſtra itaque ex verbo *redimendi* in-
fertur Chriſtum pro nobis ſatiſfeciffe.

Reſp. Redimere nihil aliud eſſe, quam
captivum ſoluto pretio liberare, id ſaten-
te Socino cap. i. ſecundi libri, nec aliam
ſignificationem habere hebraicum ver-
bum *פָּדָה*, & Græcum *λυτρώειν*: &
quamvis eadem verba aliquando acci-
pantur metaphorice pro liberatione à
miſeria, quemadmodum vendere inter-
dum dicitur Deus quem à ſua miſericor-
dia alienat, ſpecie, ut Lorinus inquit in
Pl. vii. 3. uſurpata pro genere; non ſit
conſequens quod ubi de humani generis
reparatione occurrit ſermo, verbum *re-
dimere* ſenſum non præſeferat proprium.
Non enim redempti tantum dicimur,
ſed redempti ſanguine, empti pretio ma-
gno: & ſanguis Chriſti hujus redemptio-
nis appellatur *λύτρον*, & auro, argento-
que, per quod redimuntur captivi, præ-
fertur. Atque illud mirandum eſt, So-
cinianos, qui acuti dialectici videri vo-
lunt, ex quo verbum *redimere* alicubi ac-
cipiatur ſenſu ampliori, nullibi, nec ubi
pretium innuitur, propriam illi tribuere
ſignificationem. Itaque ad primum con-
cedimus populum Iſrael absque pretio
redemptum ex tyrannide Pharaonis: ſed
dicimus hanc liberationem appellari Re-
demptionem ob typum, quia Paſchalis
Agnus tunc immolatus præfigurabat
Chriſtum, cujus morte redempti ſumus:
nec oportet, ut omnia prorsus conve-
niant in figura, & in veritate; ut vidi-
mus cap. ii. prop. 5. quamquam popu-
lus Iſrael non dicitur de Aegypto ra-
demptus pretio, ut nos dicimur empti à
Chriſto, ſed iisdem in locis, quæ Soci-
nus objicit, dicitur Deus redemiſſe po-
pulum ſuum *in brachio excelfo, in ma-
nu forti, in miſericordia, in fortitudi-
ne;* ita, ut Scriptura ipſa innuat hanc
liberationem peractam fuiſſe divina vir-
tute, ac potentia miraculorum. Quod
additur de Moyſe, eandem habet ſolu-
tionem:

tionem: siquidem in Actis dicitur *λυτρωτης*, quatenus gerebat Christi typum; ut etiam Cyrus appellatus est *Christus*, præsignans libertatem à captivitate peccati, alique permulti Messiam præfigurarunt. Ut ergo nomen *Christi* de Cyro propter typum, de Jesu Nazareno ob veritatem enuntiatur: ita nomen Redemptoris de Moyse improprie, de Domino Jesu, qui non solum internuntii functus est munere, sed etiam tradidit semetipsum, sanguinisque pretium effudit, asseritur proprio sensu. Hinc Basilii in Psalmum XLVIII. pag. 280. & S. P. Augustinus lib. IV. contra duas Epist. Pelagianor. cap. 4. num. 8. demonstrant Redemptoris ac Mediatoris nomen proprie Christo duntaxat competere. Vide supra cap. 2. prop. 6. Addo Syriace Moysen dici, non Redemptorem, sed *רִדְּמָה*, *divemptorem litium*, à radice *רָדַם*, *judicare*: in versione autem Arabica, & Ethiopica, *liberatore*; quamvis liquet ex Græco, ex Hieronymo, & ex vetustissimo Codice Vaticano præferendam esse lectionem Vulgatæ, ac decipi Lutherum, Bezam, ac Schmidium abjicientes vocabulum *Redemptoris*. Quod sequitur de venditione diluitur ex dictis; ut enim qui vendit, rem à suo dominio alienat, ita Deus iniquos abjicit, traditque ministris justitiæ suæ puniendos: ac dicitur gratis vendere, quasi vili æstimet, ac parvipendat. Ita redimere valet aliquando idem, ac liberare à vexatione & tyrannide: quod tamen in humani generis reparatione non gratis perfectum est, sed pretio persoluto. Nec oppositum evincit Isaias cap. LII. ubi dicimur sine argento redempti, quoniam non captivorum promeritis, sed Christi passione contigit liberatio. Atque his refutatur postrema objectio, quod Apostolus doceat non gratis justificari: de qua recole quæ dixi Prop. III. num. 2. & Prop. VI. ubi vitrea Socini tela fuerunt contrita. Addo nunc præclaram Augustini annotationem q. XVII. in librum Jud. scriptum à propheta nos *gratis* esse venundatos, non autem redemptos gratis & sine pretio, sed redemptos *sine argento*, ut pretium redemptionis intelligamus, quale dicit Apostolus Petrus, *Non eim auro, vel argento redempti estis, sed pretio sanguinis Agni immaculati*. Itaque Isaias ait, *sine argento redimemini*, quoniam pretio quidem sanguinis Christi, non tamen pretio pecuniario eramus redimendi. Hæc Augustinus. Addamus ulterius, etiam in venditione peccatorum pretium aliquod

intercedere, licet non semper pecuniarium, scribente Polybio lib. 4. *ἐνορα πανταχῇ τὰ κακὰ γέγονε, mala qualibet esse venalia*, cum nemo sine maximo impendio sectetur crimina. Vide quæ de Jafone narrat Auctor 2. lib. Machab. cap. IV. 8. Quæ ab improbo amatore extorquet libido recenset lib. IV. Lucretius, & quæ ab avaro fames auri, Persius Satyra V. ab eo versu, *Mane piger stertis*, &c.

Tertiò loco opponit Faustus Socinus; ^{5.} *Portare peccata* nihil est aliud, quam illa auferre ac delere, frustra itaque hinc satisfactionem Christi nituntur comprobare Catholici. Ac primo sunt loca per multa, in quibus *ferre*, & *auferre* idem sonant, ut Exodi XXXIV. 7. & Joannis XX. 5. Deinde celebris Isaiæ textus cap. 53. *Vere languores nostros ipse tulit*, in Evangelio Matth. VII. 16. exponitur de corporis infirmitatibus, quas tamen Salvator in se non transtulit. Ad hæc Levit. XVI. 22. dicitur hircus emissarius portasse *iniquitates in terram solitariam*, cum tamen non mactaretur in expiationem peccati, sed vivus emitteretur in desertum. Præterea licet portare peccata sit scelorum poenam subire, nulla inde consequitur satisfactio; nam & Judæi in captivitate dicuntur portasse patrum suorum iniquitatem Jerem. Lam. cap. V. 7. nec tamen Deo ullam exhibuerunt satisfactionem.

Resp. Christum eo sensu portasse peccata omnium nostrum, quatenus propter ^{6.} scelera nostra attritus est; quatenus ^{Respondetur.} nobis factus est peccatum & maledictum, scilicet sacrificium & hostia; quatenus peccatorum nostrorum poenas luit: ut ostendimus cap. 2. prop. 4. ideoque, etsi *portare* sit idem alicubi, atque *auferre*, dum agitur de Redemptione importat quoque supplicium peccato debitum, præsertim cum Salvator non solum dicatur *portasse peccata*, verum etiam ea *sustulisse in corpore suo super lignum*, crucemque latronum. De cap. VII. Matth. plura nuper citata propositione. Quod vero attinet ad hircum emissarium, respondent quidam fuisse typum Christi, nec de typo ad antitypum valere comparisonem. At in primis eodem cap. XVI. Levit. asseritur alium hircum *pro peccato populi* fuisse mactatum: qui cum pariter fuerit Christi typus, commonstrat hunc proprio sanguine scelera nostra expiasse. Quomodo autem mactatione hostiarum peccata olim expiarentur, dictum cap. II. prop. 5. Deinde hircus quoque deportatus in solitudinem, si

Hebræis

Hebrais interpretibus habenda est fides, & ſublimi loco præcipitatus dabatur neci, aut ſaltem illa in ſolitarium locum abactio ei mortem ex ferarum laniatibus minabatur. Sed detur hircum emiſſarium non fuiſſe in præcipitum actum, atque diſcerptum: cum omnia vetera ſacrificia fuerint typus Chriſti, in re ſignificata hircus maſtatus non eſt ſpectandus tanquam aliquid ab hirco ablegatitio diverſum. Alloquemur itaque Socinus verbis, quibus Cyrillus Alex. lib. ix. pag. 301. urget Julianum: *Cerne ergo, cerne myſterium etiam in capris duobus reſte adumbratum. Caper enim, ſive hircus pro peccatis ſacerdotis & populi maſtatur ex præſcripto legis. Ut enim ait Iſaias propheta: Omnes ſicut oves erravimus, & Dominus tradidit eum pro peccatis noſtris. Duo ſiquidem hirci aſſumuntur, non tanquam duo Chriſti ſint, aut duo juxta nonnullos filii, ſed potius, quod oportebat eundem immolari pro nobis, & mori quidem ſecundum carnem, vivere autem ſecundum ſpiritum. Facit etiam ad rem noſtram, quod Sacerdos imprecabatur capiti hirci emiſſarii, ut quidquid malorum venturum erat ſuper filios Iſrael, caderet ſuper hircum, cui etiam tradunt ligatas ad caput ſchedas peccatis inſcriptas. Verum de his Joan. Lorinus in Levit. pag. 503. Tertullianus de hirco emiſſario lib. 3. adv. Marcionem inquit: *Circumdatus coccino, maledictus, & conſputatus, & convuſus, & compunctus à populo extra civitatem abjiciebatur in perditionem, manifeſtis notatus inſignibus Dominicæ paſſionis. De promptus ex Lament. Jeremiæ locus demonſtrat quomodo portare peccata aliquando idem ſit ac propter peccata puniri: atque hoc ſenſu Chriſtum portariſſe peccata noſtra, ut pro illis ſubiret mortem, nos affirmamus. Quare hinc revincitur Socinus contendens quod portare peccata ſit illa auferre, non perferre: quod ipſemet in multis Scripturæ locis ſignificari ſatetur cap. 21. ſuarum Prælectionum. Chriſtus vero non ſolum peccata pertulit, ſed etiam pro nobis ſatisfaciens illa delevit, quia pro nobis vulneratus eſt, & nos ejus livore ſanati ſumus, atque factus pro nobis maledictum nos redemit de maledicto. Sed perlege laudatam iv. propoſitionem cap. 2.**

7.
Obijciunt 4.

Rurſus Sociniani obijciunt: Dum Chriſtus dicitur *pro nobis* mortuus, ſenſus eſt morte ſua nobis beneficium maximum contuliſſe conſeſtans ſuam erga nos charitatem, ac Patris miſericordiam promittens; nullo autem pacto inferitur lo-

co noſtri ſi ſe maſtatum. I. Quia particula *pro*, ſignificat occaſionem, cauſamque finalem, non autem perſonæ ſubſtitutionem. II. Joannis 1. cap. 11. 16. legitur nos debere *pro fratribus animas ponere*, exemplum ſeſtantes Chriſti, qui *pro nobis poſuit animam ſuam*. At nos fratribus utilitatem afferre poſſumus, non ſatisfacere *pro* iſdem. III. Dicitur Chriſtus *pro nobis* mortuus, quatenus nos exemplo ſuo in ſempiternam vitam tranſtulit, & in ejus nomine baptizamus; ut colligitur ex 1. ad Corinth. 1. 13. *Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* IV. Idem Apoſtolus ad Hebr. 11. 9. inquit Chriſtum *gratia Dei* pro omnibus guſtaſſe mortem. Ideo dicitur ergo mortuus pro nobis, quia declaravit nos *gratiam*, maximumque beneficium fuiſſe aſſecutos. V. Joan. x. 11. ſe comparat Jeſus Paſtori, qui *animam ſuam dat pro ovibus ſuis*. Paſtor autem ſe propter oves ſervandas periculo exponit, ſed nullam illis moriens affert libertatem: imo ſi moriatur, quomodo ſervantur oves? VI. Frangens apud Lucam panem Eucharifticum cap. xxii. 19. ait Chriſtus: *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur*; nec tamen in Cœna pro homine redimendo fuit immolatus. VII. Dum quis pro redimendo captivo ſubſtituitur, loco illius captivus permanet. Si ergo Chriſtus mortuus pro nobis eſſet, ut nos redimeret, loco noſtri manſiſſet captivus. Itaque dum Chriſtus dicitur *pro nobis mortuus*, particula *pro* finalem tantum cauſam importat, non perſonæ ſubſtitutionem.

Reſp. reſelli hæc inania ſophismata 8. prop. 3. capit. 2. ubi offendimus quod Reſponde- licet particula *pro* aliquando ſignificetur. tantummodo utilitatem aliquam, in redemptionis negotio denotat ſubſtitutionem, cum Chriſtus ſit mortuus pro impiis, ut ipſi eriperentur à perditione. Oſtendimus ibidem haberi etiam in Scripturis particulam aliam *propter*, quæ adverſariorum conſeſſione demonſtrat permutationem. Ad primum ergo reſpondemus nuſquam de fidelibus legi quod debeant pro fratribus animam ponere, ut eos ſolvant à maledicto, ut illi reconciliantur Deo, ut eruantur à damnatione Adæ, quemadmodum de Redemptore noſtro id affirmatur. Joannes itaque exemplo Chriſti nos ad charitatem hortatur, ex quo ſimul empti ſimus, & unum ſit pretium omnium noſtrum, ut S. Pater demonſtrat Tract. vi. in cit. Epistol. num. 12. At non poſſumus in ponendo animam pro

li 3

fratri-

fratribus Christo esse pares: *ille enim potestatem habuit ponendi animam suam, & iterum sumendi eam; nos autem nec quantum volumus vivimus, & morimur etiam si nolumus: ille moriens mox in se occidit mortem; nos in ejus morte liberamur à morte: illius caro non vidit corruptionem; nostra post corruptionem in fine sæculi per illum induet incorruptionem: ille nobis non indiguit ut nos salvos faceret; nos sine illo nihil possumus facere: ille se nobis palmitibus præbuit vitem; nos habere præter illum non possumus vitam. Postremo etsi fratres pro fratribus moriantur, tamen in fraterno peccatorum remissionem nullius sanguis Martyris funditur; quod fecit ille pro nobis.* Hæc idem Aug. Tract. in Joan. LXXXIV. n. 2. Ex quibus verbis apparet quantum in ponendo pro aliis animam Christus à nobis differat. At quod sequitur in Socinum retorquetur; nam Paulus Corinthios hortatur ad unitatem spiritus, & ad vitanda schismata ex quo solus Christus *pro nobis sit crucifixus*, ejusque virtute ac merito consecuti sumus in baptismo remissionem peccatorum. Eo itaque pacto, quo Christus pro nobis est mortuus, nemo mori potest pro fratribus: sed ille fudit sanguinem ob redemptionem, alii ad exemplum, & communionem charitatis. Quod sequitur ex cap. 2. ad Hebræos demonstrat Christum *gustasse mortem*, non necessitate ductum, sed charitate, ac redemptionis nostræ causa; ut legitur quoque ad Rom. v. 8. ad Titum III. 4. aliisque in locis. Est autem in Græco: ὅπως χα-
 ρατὶ θεῷ, & vocula ὅπως modum, non finalem causam significat; unde legit Syrus, *Per gratiam suam*, & Arabs, *Ex Dei gratia*, id est, per humanitatem, beneficentiam, φιλανθρωπίαν. Vide Bibl. Reg. N. Test. pag. 442. & Valt. 853. Ad proximum æque facilis est responsio: quippe *Bonus Pastor* ut oves redimeret, dedit animam suam; & ne iterum lupi gregem discernerent, ne gloriarentur Judæi quasi prævaluerint, surrexit à mortuis: quamobrem è vestigio addit, *Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam.* Ex quo etiam Christus dicatur antonomastice *Bonus Pastor*, infertur neminem in ponendo pro ovibus animam suam esse illi simillimum. At legendus Augustinus Tract. XLVII. in Joan. num. 3. & 10. Quod additur ex Luc. XXI. 1. de Pane Eucharistico, si ea verba, *Quod pro vobis datur*, conferantur cum Epist. I. ad Corinth. XI. 24. ubi legitur, *Quod pro vobis tradetur*, & cum iis, quæ ibidem apud Lucam habentur versu 20. de

sanguine, *Qui pro vobis fundetur*; liquet posse habere significationem futuri, ac idem esse, ac *pro vobis dabitur* in mortem: etsi nos profitentes in consecratione panis verum sacrificium haud negamus significationem præsentis temporis, ut idem sit datur, ac, offertur. Quod si ad hujus loci versiones confugiamus, his Lucæ verbis refellitur omnis Socini tergiversatio: legitur quippe in Arabica: *Quod commutabitur pro vobis*: in Aethiopica, *Quod datur propter vos in redemptionem*: in Syriaca, *Quod pro vobis tradetur*. En commutatio victimæ loco nostri: en expressa redemptio: en futura in cruce immolatio. Adeas N. Test. Walt. p. 378. & Bibl. Max. Tom. XIV. pag. 254. Postremum nihil evincit; nam Christum pro captivis substitutum ultro fateamur, sed ei non erat in captivitate permanendum, quia Diabolus, qui captivum tenebat humanum genus, Redemptorem nostrum nullius peccati reum poenâ mortis afficiens devictus & ejectus est; ideoque Christus abtulit ejus arma, & spolia distribuit, Luc. XI. 22. elevatus in cruce omnia ad se ipsum traxit, & quos redemit, emptitios fecit, sui que juris, ac hujus mundi principem ejecit foras, Joan. XII. 32. & denique à mortuis resurgens, atque in altitudinem cælorum ascendens, ad fidem redigens qui erant sub tyrannide diaboli, captivam duxit captivitatem, Pl. LXVII. 19. & ad Ephes. IV. 8. Collustrabunt hanc responsionem quæ diximus cap. III. prop. 9. num. 5.

Præterea opponunt: Ita per Christi sanguinem reconciliati sumus, ut illenul-
 9. Objiciunt.
 latenus fuerit redemptionis nostræ *ly-
 trum*, ac pretium. Ac primo ad Rom. v. 10. legitur: *Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus per mortem filii ejus: multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius*; ubi magis vitæ, quam morti Salvatoris nostra tribuitur salus. Deinde idem Apostolus 2. ad Corinth. v. 19. inquit: *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum.* Vides quo pacto reconciliati sumus per Christum? Sola non imputatione peccati. Addit Paulus: *Et posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos.* Itaque hortatione, ministerio verbi, & inter-
 nuntii completo munere nos Christus reconciliavit Patri. Denique ex eodem Apostolo ad Ephes. IV. 32. ut ad Rom. III. 24. *gratis*, ideoque absque pretio justificamur.

Resp.

10.
Reſponde-
tur.

Reſp. hæc omnia fuiſſe abunde refuta-
ta cap. 2. prop. 3. Brevi nunc ad primum
dicimus ibidem Apoſtolum aſſerere nos
eſſe reconciliatos *per mortem filii ejus, &
in ſanguine ipſius*. Sanguini itaque &
morti reconciliatio noſtra præcipue tri-
buitur, & ideo per vitam ſalutem con-
ſequimur, quia reconciliati ſumus per
mortem. Quod ut aperte percipias, ani-
madverte Apoſtolum inſtituere *antithe-
ſin* inter inimicos & reconciliatos, inter
mortem & vitam Chriſti. Verborum
itaque illorum ſenſus obviuſ, & apertif-
ſimus eſt: Si cum peccatores eſſemus,
redempti ſumus pretio ſanguinis, & re-
conciliati per mortem: curnam ſi juſti
erimus, eo vivente, nunquam morituro,
& interpellante pro nobis, reconciliati
& amici ſalutem non aſſequemur? Præ-
clare Chryſoſtomus hom. ix. in Paul. p.
93. *Vides quantum locus hic fundamen-
tum habeat ad adſtruendam futurorum
ſpem: ante hunc enim duo quidem erant
ad ſalutem noſtram difficilia: & quod
peccatores eſſemus, & quod ſalus per Do-
mini mortem neceſſaria: quod ipſum mi-
nus perſuaſibile erat, antequam fieret, ac
magnam adeo charitatem requirebat, ut
fieret; nunc autem poſteaquam hæc eveni-
re, reliqua faciliora ſunt. Etenim ami-
ci facti ſumus, nec morte amplius opus
eſt, &c.* Et S. Pater Aug. lib. xiiii. de
Trinit. cap. xvi. num. 21. *In vita ſal-
vi, quia per mortem reconciliati. Quis
enim dubitet daturum amicis vitam ſuam,
pro quibus inimicis dedit mortem ſuam?*
Quod ſequitur, inepte ad hanc rem de-
torquetur à Socino; eſſi enim reconci-
liatio fieret per ſolam non imputationem
peccati, ut tenent hæretici plurimi, mi-
nime excluderetur Chriſti redemptio,
quoniam ait ibidem Paulus nos reconci-
liatos eſſe *in Chriſto*, & ad Coloſs. 1. 20.
per ſanguinem crucis ejus. Cæterum non
juvat hic locus nefarium aliud de juſtifi-
catione placitum; quoniam Apoſtolus
explicat reconciliationem ex parte, quæ
continet abolitionem offenſæ; non ex-
cludit gratiam habitualem, per quam red-
dimur ſancti, & immaculati, ut demon-
ſtrat in h. l. illuſtris Eſtius, & nos vidi-
mus lib. xix. cap. 2. Alterum in Soci-
nianos retorquetur: nam Paulus tribuit
Apoſtoliſ ministerium reconciliationis ob
prædicationis officium, & munus legati
atque oratoris; Chriſto autem tribuit
ipſam reconciliationem, ideoque is non
ſolum prædicatione & exemplo, verum
etiam ſolutione pretii, ſanguinisque ef-
fuſione reconciliationis eſt auctor. Recte
Chryſoſtomus hom. xi. in 2. ad Corinth.
p. 821. *Ob idque etiam dicebat Apoſto-*

*lus, Deus erat mundum ſibi reconcilians
in Chriſto, hoc eſt, per Chriſtum. Quo-
niam enim dixerat, Qui dedit nobis mi-
niſterium reconciliationis, temperamento
quodam utitur, perinde ac ſi diceret: Non
eſt quod exiſtimetis ſummam hujus rei au-
thoritatem penes nos eſſe, miniſtri tantum
ſumus. Deus eſt qui totum hoc efficit,
qui per Unigenitum ſuum terrarum orbem
in gratiam recepit.* Comprobat hanc
expoſitionem S. P. Aug. ſerm. cllii. de
Verbis Apoſtoli num. 10. ex iis, quæ
apud Paulum ſequuntur, *Eum, qui non
noverat peccatum, pro nobis peccatum
fecit*: ubi peccatum ſignificare hoſtiam
pro peccato, etiam ibidem tradit S. Do-
ctor: quod nos oſtendimus prop. iv.
num. 2. Scimus contendere Socinum
pag. 137. de Chriſto Servatore, *pecca-
tum* non hoſtiam ſignificare, ſed hominem
habitum ut peccatorem. Sed præter-
quam quod refellitur ex dictis ibidem:
quid inferitur ex interpretatione verſutiſ-
ſimi hominis, niſi Chriſtum, ut nos Deo
reconciliaret, factum eſſe peccatum, id
eſt, tanquam peccatorem aliquem peniſ
obnoxium, ut exponit quoque pag. 639.
Oecumenius? Stat ergo reconciliationem
noſtram ex morte Chriſti eſſe repeten-
dam. Ad ult. dictum eſt cit. prop. 6.
nos juſtificatos eſſe gratis, & per redem-
ptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu, ut gra-
tis ad noſtra promerita, non ad exhibi-
tam à Chriſto ſatiſfactionem debeat re-
ferri.

Ad hæc Sociniani objeçant: Sacrifi-
cio Crucis nulla inerat vis expiandi; le-
gales enim victimæ erant figura paſſio-
nis Chriſti, ut ſerpens æneus, de quo
Num. xi. 9. Atquemadmodum qui re-
ſpiciebant ſerpentem illum, eripiebantur
à morte; ita qui Chriſto credunt, non
pereunt, ſed habent vitam æternam, ut
inquit Joan. iii. 14. Item arca Noë,
mare rubrum, & aquæ, quæ fluxerunt
de petra, præfigurabant baptiſmum ex
Apoſt. i. ad Corinth. x. 6. ii. & i. Pe-
tri iii. 21. quamvis nullam haberent
vim expiandi. Præterea victimæ nul-
lam ſanctificationem afferebant, & ta-
men omnia illarum ſanguine ſecundum
legem mundabantur, ut Apoſtolus do-
cet ad Hebr. ix. 22. quia ſacrificiis pe-
ractis Deus plenam remiſſionem creden-
tibus conferebat. Præterea falſum eſt
Chriſtum Sacerdotis munere functum,
priusquam cælum ingrederetur. I. Quia
Apoſtolus ad Heb. ii. 17. ait debuiffe
Chriſtum per omnia fratribus ſimilari, ut
Pontifex fieret: aſſimilatus eſt autem per
mortem: ideoque nondum in cruce fue-
rat

11.
Objeſtur 6.

rat Pontifex constitutus. II. Quia in eadem epist. cap. v. §. legitur, *Christus non semetipsum clarificavit, ut pontifex fieret; sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te*: quæ verba de resurrectione esse accipienda liquet ex Act. xiiii. 33. non ergo ante resurrectionem Christus Pontifex erat. III. Quia in eadem ad Hebræos Epist. vii. 26. habetur: *Talis enim decebat ut nobis esset pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus*. Priusquam erga Salvatorem ab impiis segregatus cælum conscenderet, nequaquam Sacerdotali functus est munere. IV. Quia in capite ejusdem epist. vii. 4. extat, *Si ergo esset super terram, non esset Sacerdos*. Quomodo ergo sacerdos erat è ligno pendens?

12.
Responde-
tur.

Resp. Aperte jam à nobis prop. §. cap. 2. demonstratum cruentum, atque expiatorium crucis sacrificium, olensumque qualem vim expiandi habere olim mactatæ pecudes, & quo pacto præsignarent immaculati Agni immolationem. Ad illud ergo, quod priori loco objicitur, dicimus diversis typis, non uno duntaxat, Christum præfiguratum, ut diversa ejus munera inuenerent; & consequenter necessum non esse, in unoquoque typo sacrificii rationem adinveniri: quamquam & serpens æneus Christum exaltatum in cruce, & petra, unde fluxerunt aquæ latus illius apertum lancea, & Arca Noe Christi incarnationem, mortem, resurrectionem, & Ecclesiam præsignarint; ut accurate exponit S. P. Aug. serm. 6. ad populum, alias 17. de diversis num. 7. Tract. xii. in Joan. num. 31. q. 35. in Num. & libro xi. contra Faustum cap. 14. & seq. Quod additur de victimis, satis citata prop. §. dilutum est, quippe, licet illæ non impertirentur vi sua animarum sanctitatem, eam præfigurabant, quatenus loco transgressorum mactatæ illos eruebant à pœna temporali, & mactationes animalium erant *promissive figuræ* illius sacrificii, per quod habemus remissionem peccatorum, prout explicat idem S. P. lib. xxi. contra Faustum cap. 17. Hinc S. Thomas 1. 2. q. 102. art. 3. ad 5. ait: *Per occisionem animalium significatur destructio peccatorum, & quod homines erant digni occisione pro peccatis suis, ac si illa animalia loco eorum occiderentur ad significandam expiationem peccatorum*. Et quoniam Sociniani negant victimarum pro transgressoribus substitutionem; dicant, quæso, cur Levitæ super caput immolandi vituli manus imponerent, Lev. 1. 4. & iv. 4. cur super

caput hirci posita utraque manu confitebatur sacerdos omnes iniquitates filiorum Israel, & imprecans capiti ejus illum in solitudinem emittebat, Levit. xvi. 21. cur dicebatur hircus ille portare omnium iniquitates, ibidem versu 22. nisi ut eo ritu demonstraretur victimam illam hominum iniquorum esse, pro illis immolari, ejusque sanguinem esse pro animarum piaculo, ut habetur eodem libro Levit. xvi. 11. Si ad hæc oculos aperire nolunt miserissimi Sociniani; videant saltem Genes. xxii. 13. pro Isaac in holocaustum offerendo immolatum arietem inter vepres harentem cornibus: quo exemplo non tantum comprobatur victimæ pro homine substitutio, verum etiam præsignatur Christi immaculati agni pro nobis oblatio. Quare bene sapienterque Chrysostomus hom. xlvii. in Gen. pag. 665. *Hæc autem omnia figura fuerunt crucis: propterea & Christus Judæis dicebat, Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum; & vidit, & gavisus est. Quo modo vidit, qui tot annis præcessit? Per figuram, per umbram. Sicut enim hic ovis oblatus est pro Isaac, ita & rationalis agnus oblatus est pro mundo*. Similia Ambrosius lib. 1. de Abraham c. vii. num. 74. & S. P. August. lib. xvi. de Civit. Dei cap. 32. num. 1. & lib. 11. contra Maxim. 2. 9. Quæ adduntur ad probandum, Christum priusquam cælum ascenderet, non obtulisse sacrificium, sunt prorsus futile; cum introierit *per proprium sanguinem*, & jam sacrificio peracto: unde sacrificium ab illius applicatione, & mactationem hostiæ ab ejus representatione hæretici non distinguunt; nec animadvertunt, olim Pontificem victimam extra sanctuarium immolasse, postea intulisse sanguinem intra velum: ac pariter Jesum prius fuisse oblatum in cruce, postea ingressum cælos, ut pretium sanguinis jam effusi Patri exhibens semper viveret *ad interpellandum pro nobis*. Facta hac semel peractæ mactationis, & representationis, oblationisque perpetuæ distinctione, quam faciendam esse ostendimus laudata prop. v. num. 3. corrumpit tota machina Socinianæ perfidiæ. Ad quatuor autem loca paulo supra ex Epistola ad Hebr. petita laboriosum non est respondere. Nam priori loco docet Apostolus nos non habere Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, cum fuerit *tentatus per omnia similitudine absque peccato*, ut infra cap. iv. 15. sed misericordem ac fidelem, qui vere illud efficit quod nomine, officioque suo pollicetur, id est, Deum placat, atque ad hoc efficiendum formam

formam induit noſtram, ut per mortem deſtrueret eum qui habebat mortis imperium, id eſt, diabolus. Ita nimirum ſe ſe explicat Apoſtolus præced. verſu 14. Quamobrem non docet ibidem quando Chriſtus conſtitutus ſit Pontifex, ſed quod factus ſit particeps conditionis ac mortalitatis noſtræ, ut fieret Pontifex miſericors, & iis, quos fratres appellare dignatus eſt, aſſimilatus laborem ſuſtineret, anxio eſſet animo, mortem ſubiret, & dolores noſtros expertus facilius nobis condoleret: quod cum præſtiterit ſuffixus cruci, in cruce factus eſt Pontifex miſericors & fidelis. Legi poteſt in hunc locum Ribera. At cap. v. ait Paulus Chriſtum non ſe extuliſſe, ut fieret Pontifex; ſed glorificatum à Patre, qui illum filium appellavit. Quamvis ergo Chriſtus fuiſſet filius Dei tantum poſt reſurrectionem; nihil afferret adjumenti hac in re locus iſte Socinianis. Declaratus eſt tamen filius etiam ante mortem, dum baptizaretur in Jordane, Mat. 111. 17. dum glorioſus appareret in monte, Mat. xvii. 5. & 2. Petri 1. 17. Imo cum ſit filius generatione, ut etiam inferitur ex cit. cap. xiiii. Act. nunquam fuit non filius proprius, ac naturalis. Quo autem ſenſu ea verba, *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, quadrent reſurrectioni, dixi libro vii. cap. 9. In tertio loco non immorabimur, cum ibi aſſerat tantum Apoſtolus aſſumptæ humanitatis Chriſti exaltationem in cælis poſt peractum crucis ſacrificium, ſicut olim Pontifex ingrediebatur in ſancta maſtato vitulo; ideoque ſicut iſe erat Sacerdos, & ſacrificium obtulerat antequam ſanctuarium ingrederetur; ita Dominus Jeſus, cum cælos penetravit, erat Pontifex, & peregerat ſacrificium. Poſtremi loci planiſſimus ſenſus eſt, quod ſi Chriſtus eſſet ex genere ſacerdotum illorum, qui ſuper terram offerunt victimas, ut erant ſacerdotes Levitici, ipſe non eſſet ſacerdos, quia munera à ſacerdotibus Leviticis oblata ſuos habebant miniſtros lege ſtatutos, inter quos non poterat connumerari Chriſtus ortus de tribu Juda: unde poſt ea verba, *Si eſſet ſuper terram nec eſſet ſacerdos*, addit Paulus, *Cum eſſent, qui offerrent ſecundum legem munera*. Poteſt & ſic intelligi, ſi eſſet ſuper terram, nec eſſet ſacerdos: quam enim victimam, niſi moreretur, offerret? Pecudes? minime, quia non eſſet ex genere Levitarum. Se ipſum? nequaquam, quia ſe cruentam hoſtiam obtulit moriendo; incruentam vero, ut mortem ſuam hominibus applicaret. Itaque ſi viveret ſuper terram, ſacerdos non

R. P. Berti Theol. Tom. V.

eſſet. Oecumenius in Paulum Tom. 11. pag. 375. aliam reſponſionem ſuppeditat minime contemnendam ſcribens: *Si mortuus non fuiſſet, neque reſuſcitatus aſſumptus fuiſſet, ne ſacerdos quidem eſſet. Eſſent enim alii, & jam ſeditio eſſet in hac re*: nimirum perſiſteret adhuc ſacerdotium Leviticum; nam, ut ſequenti cap. ix. 8. docet Apoſtolus, ſtatim habuit prius tabernaculum, antequam Chriſtus ſeipſum offerret hoſtiam placabilem, & per proprium ſanguinem introiret ſemel in Sancta. Quod ſi diſtinguas duo illa munera ſacerdotis paulo ante explicata, ſacrificare, & inferre ſanguinem intra velum; adhibere poteris aliam reſponſionem, quam præ cæteris arripuit Witafius de Incarn. pag. 394. ſuſe autem explicavit Cameron volum. vii. Critic. Sacr. pag. 1029. id eſt, ſi Chriſtus permanſiſſet in terra, deſuturam Sacerdotio Chriſti partem illam præſignatam in ingreſſu Pontificis intra velum, ſcilicet, oblationem, qua peracto ſacrificio ſiſtit ſe ante Deum pro nobis interpellando. De qua oblatione accipiendum quod legitur eodem cap. viii. 3. *Neceſſe eſt, & hunc habere aliquid quod offerat*; maniſeſtius expreſſum proximo cap. ix. 24. *Non enim in manu facta ſancta Jeſus introivit exemplaria verorum, ſed in ipſum cælum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis. Neque ut ſæpe offerat ſemetipſum, quemadmodum Pontifex intrat in ſancta per ſingulos annos in ſanguine alieno; alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, &c.* Ex quibus verbis etiam liquet factam in cælis oblationem nihil aliud eſſe, quam exhibitionem illius mortis, qua non frequenter maſtatur, ſed ſemel oblatus eſt ad multorum exbauenda peccata, ibid. verſu 28. Obſtruamus igitur ora Socinianorum verbis Theophylacti p. 964. *Cum oblatione ingreſſus eſt, quæ poſſet placare Patrem. Pontifex quotannis ingreditur, Chriſtus vero ſemel. Ille in ſanguine alieno, taurorum & hircorum; Chriſtus autem in proprio. Si ſæpe oblaturus erat ſe ipſum, oportebat eum & ſæpius mori; quandoquidem per proprium ſanguinem oblationem facere debuſſet.* Nil his præferri poteſt Paulinæ Epiſtolæ congruentius, nil ſimplicius, nil ad frangendam pervicaciam robuſtius.

Deinde nititur Socinus commonſtrare repugnantiam ſatisfactionis ex parte Dei, 13. Obicitur 7. ejusque miſericordiæ. Ad hanc vero repugnantiam demonſtrandam utitur primo veterum juſtorum exemplo, qui absque ulla Chriſti ſatisfactione ſalutem

K k

ſunt

sunt affecti, ut Abelis, de quo Mat. xxiii. 35. & ad Hebr. xi. 4. Noe, de quo 1. Petri iii. 20. aliorumque multorum. Affert 2. testimonia Scripturarum, quibus respicienti reponitur venia, nulla alia apposta conditione, quam ut iniquus ingemiscat, & convertatur ad Dominum. Vide Deut. iv. 30. Psalm. xxxiii. 19. & Jeremiae ix. 24. Idem confirmat ex quo, etiam si sententiam Deus tulerit, si peccatorem poeniteat, omnium iniquitatum illius obliviscitur; ut idem Jeremias inquit xlviii. 8. necnon Ezech. xxxiii. 14. huiusque rei profert experimentum in Ezechia, in Achab, in Ninivitis. Cum ex his appareat Deum nulla accepta satisfactione condonare peccata, nonne Dei misericordiam obscurat decantata à Catholicis satisfactio? An non pugnant invicem misericordia & poenitentia, liberalis condonatio & debiti repetitio, beneficentissima largitas magnique pretii solutio? Præterea qui in hoc putant Deum liberalissimum, quod pro nobis tradiderit Unigenitum, faciunt ipsum Deum injustum magis & iniquum. Quis enim regem tenacem & avarum non dixerit, qui cum possit debitas condonare pecunias, eas ab illo, qui nihil ipsi debebat, repetierit? Ad hæc ille dicendus est magnificus & liberalis, non qui est causa ut alter beneficio afficiatur, sed qui de suo donat atque largitur: & ideo Dei misericordiam obscurat quisquis opinatur dedisse filium ut nos redimeret, & benefactis cumlaret, non vero gratis debita condonasse. Quid? quod misericors Deus non misit filium suum in mundum, ut dissolveret debitum, sed ut omnis, qui credit in eum non pereat, teste Joanne iii. 16. Insuper Apostolus hortatur, ut simus invicem benigni, misericordes donantes invicem sicut & Deus in Christo donavit nobis, ad Ephes. iv. 32. Similia repetit proximo cap. v. 1. & ad Coloss. iii. 13. Si ergo nos debemus ita proximo condonare injurias, ut non reposcamus satisfactionem; Deus quoque nihil à nobis repetens peccata donavit: quod verum non est, si aut nos, aut pro nobis quispiam alter persolvat. Insuper nec Deus ratione sui, nec ratione alterius potest exigere satisfactionem; non ratione sui, quid enim emolumenti ipsi afferre potest solutio debiti? quid ei ablatum fuit transgressionem & peccato, nisi forte extrinsecus honor, qui sine poenitione peccati ei redditur per respicientiam iniquorum? Nemo autem est alter, cujus intuitu debitum velit reposcere. Quis enim erit? Peccator? At is miser

ac reus nullum jus habet repetendarum. Diabolus vero? Sed nihil debetur carnifici, atque tortori, nullaque est illi actio adversus supremum Dominum. Denique reposcit Deus ab iniquis poenitentiam, ac bona opera in scelerum satisfactionem: atque id quo jure, si pro nobis abunde satisfecit filius ejus Unigenitus? Num potest aliquis solutam pecuniam repetere? Repugnat ergo ex parte Dei illa redemptio, quæ non fiat per solam condonationem.

Resp. Christi satisfactionem Dei misericordia, quæ nunquam à justitia divel-
litur, esse magnopere congruentem, ut
111. cap. prop. 9. explanavimus, quæ
vero ad hanc veritatem labefactandam
Sociniani producunt, esse portenta ve-
tustarum hæresum, gerrasque germanas.
Ac primum Pelagius, ejusque discipuli
à gratia Redemptoris excludere niteban-
tur veteres justos, ut Augustinus ait de
Peccat. Origin. cap. 26. n. 30. & lib. 2.
contra Julianum Operis Imp. n. 188. Re-
fellit autem aperte hæc hæresis ab eo-
dem Augustino, ex quo solus Christus
sit Dei hominumque Mediator juxta Apo-
stolum 1. ad Timot. ii. 5. ex quo nul-
lum aliud nomen sit sub cælo datum ho-
minibus, in quo oporteat nos salvos fie-
ri, prout habetur Act. iv. 12. & ex quo
veteres justis eundem nobiscum habue-
rint spiritum fidei, ut legitur 2. ad Co-
rint. iv. 13. quorum argumentorum pri-
mum urgetur à strenuissimo Pelagianorum
Debellatore lib. de Perfect. just. cap.
19. n. 42. & lib. 1. Operis Imp. num.
124. alterum De peccat. origin. cap. 24.
num. 28. tertium Epist. 190. num. 6. &
de Patientia cap. 21. num. 18. Huc spe-
ctant quæ scripsimus lib. xxiii. cap. 7.
prop. 1. de necessitate fidei in mediato-
rem. Prima itaque objectio Socini nul-
lius est ponderis, quoniam in antiquis
Justis operabatur virtus futuræ passio-
nis Christi, qua & redempti fuerunt, &
adepti sunt gratiam; veluti absolvitur
debitor intuitu fidejussoris pollicentis
definito tempore pretium persolvere.
Quæ de misericordia Dei subjiiciuntur,
nihil pro Socino efficiunt; quippe non
repugnat idem opus esse summæ miseri-
cordiæ respectu hominis nullum habentis
promeritum, & justitiæ respectu
Christi solventis quæ non rapuerat;
præsertim cum ipsa Dei charitas hunc
Unigenitum salutis nostræ causa in mun-
dum miserit: quæ cum dilucido expli-
cata sint citata prop. 9. & 6. præced.
necellum non est iterum inculcare.
No.

14.
Responde-
tur.

Nobis itaque pœnitentiam agentibus miſericordiam impendi, & ſi non verimus vitam renovare, mutari quoque divinas comminationes, veriffimum eſt; ſed cum reconciliati ſimus per mortem Chriſti, divinæ liberalitatis exercitatio non excludit, ſed ſupponit Redemptoris ſatisfactionem. Accedit quod abſque Chriſti meritis expertes gratiæ, & facti ſervi peccati nec poſſemus agere pœnitentiam, nec de reſiſcentia cogitare; ut diximus prop. 8. cap. 3. ideoque ipſa Dei ad pœnitentiam invitamenta ex beneficio peccatæ redemptionis proficiſcuntur. Neque avaritia eſt, ſed æquitas repetere pecuniam ab eo, qui nihil debebat, ſi fidejuſſor ac ſponſor ſit; hoc enim ipſo, quod fidejubeat, debitor conſtituitur. Ineptum vero eſt, & ſupra quam dici poſſit futile, ac ludicrum quod ajunt non eſſe in Catholica ſententia ſummum Deum munificum & liberalem, quia de ſuo non donat: proprius enim Dei filius eſt, cui pro nobis non pepercit, eumque non eoactus neceſſitate, ſed charitate beneficiſſima tradidit, id ſacris eloquiis aſſerentibus, Joan. 111. 16. & ad Rom. VII1. 32. At iſtic, inquit Socinus, dicitur Chriſtus traditus ut credamus. Recte, quia fides neceſſaria eſt, ut nobis meritum paſſionis Chriſti applicetur, ut paulo poſt explicabo; cum unus redemptionis effectus alterum non excludat, nec fides ſatisfactionem innumeris aliis testimoniis expreſſam. Proxima obſectio petita ex cap. 1v. ad Ephēſios diluitur à D. Anſelmo lib. 1. *Cur Deus homo* cap. x11. pag. 57. his verbis: *Nulla in hoc eſt repugnantia, quia Deus hoc præcipit nobis, (ut condonemus invicem) ut non præſumamus quod ſolius Dei eſt. Ad nullum enim pertinet vindictam facere, niſi ad illum qui Dominus eſt omnium; &c.* Quod ſi reponas inutilem fore Pauli hortationem, ſi Deus in condonandis delictis reſpiciat ad Filii mortem; dico ex hoc etiam capite Apoſtolica verba nos vehementius ad condonandas injurias permovere: quod evidenter oſtendit eloquentiſſimus Joannes Chryſoſtomus hom. xvii. in Ep. ad Ephēſ. Tom. 2. pag. 1139. ea verba, *Sicut Deus in Chriſto donavit nobis, ſic apte graviterque exponens: Hoc quoque magnum habet anigma. Non absolute, inquit, ſed cum periculo filii. Ut tibi ignoſceret, ſacrificavit filium. Tu autem ſape videns condonationem & ſine periculo, & ſine ſumptu, non facis. Ac pariter Theophylaſtus pag. 547. Deus donavit nobis. Quomodo? In Chriſto, hoc eſt, cum periculo filii ſui, maſtatio neque ejus. Tu fortæſſe citra periculum*
R. P. Berti Theol. Tom. V.

donas; ille vero non ſic; ac tu quidem fratris tuo; ille vero tibi, cum hoſtis eſſes, remiſit ac donavit. Ad inſequentem Socini obſectationem dico nos redemptos à diabolo, non tanquam à Domino, ſed tanquam à miniſtro divinæ juſtitie, & liſtore, à quo congruum erat nos liberari, non ſola Dei omnipotentia, ſed juſtitia; quoniam ipſe jure aliquo hominem tenebat captivum, prout explicavi citata prop. ix. n. 5. Quoniam tamen pretium ſolvitur Domino & proprietario, non miniſtro aut cuſtodi; ſummo Deo, non diabolo, pretium redemptionis noſtræ fuit perſolutum. Quæris quid Deo acceſſerit emolumenti? Profecto nihil intrinſecum, ſed gloria, & honor, quem ei abſtulit primus homo: nam quemadmodum Deus puniendo perſcaces, licet in ſui uſum non convertat aut vitam quam auferit impio, aut beatitudinem quam ei denegat, ſicut homo convertit pecuniam ablatam debitori in propriam utilitatem; *hoc tamen quod auferit* (inquit Anſelmus lib. 1. *Cur Deus homo* cap. 14. pag. 58.) *utitur ad ſui bonorem per hoc quia auferit: auferendo enim peccatorem, & quæ illius ſunt, ſubjecta ſibi eſſe probat.* Ita Dominus Jeſus nulli obnoxius peccato, & factus obediens uſque ad mortem crucis, atque hac obedientia naturam noſtram tanquam victimam Deo ſubjiciens reddidit ei honorem, ac ſupremi Domini cultum, quem inobedientia denegaverat Adam prævaricator. Ad ultimum omnes Theologi reſpondent, Chriſtum quidem pretium pro nobis perſolviſſe, nec tamen inanes eſſe conatus noſtros, ac bona opera ſupervacanea; quoniam mors Chriſti neceſſaria erat ad ſatiſfaciendum divinæ juſtitie, & ad redimendum humanum genus, noſtra autem opera requiruntur ad applicationem paſſionis Chriſti, ejusque fructus percipiendos: neque id ejusdem paſſionis merito quidquam detrahit, quia non tollit exquiſiti medicamenti virtutem neceſſitas applicationis; atque *Chriſtus ſua paſſione nos à peccato liberavit cauſaliter, id eſt, inſtituens cauſam noſtræ liberationis, ex qua poſſent quæcunque peccata quandocunque remitti vel præterita, vel præſentia, vel futura: ſicut ſi medicus faciat medicinam, ex qua poſſint quicunque morbi ſanari etiam in futurum.* Ut vero paſſio Chriſti fortiatur effectum ſuum, debet applicari per fidem, & charitatem, & per fidei ſacramenta. Ita & nos docuimus Volum. 111. pag. 227. magni Aquinatis verba adhibentes. Quod ſi petas, cur ad applicationem iſtam cooperatio requiratur noſtra; reſponſionem

exhibent quæ diximus ad primam objectionem Socini, nimirum homines libero arbitrio præditos, & nulla necessitate cogente factos peccati, dæmonisque mancipia soluto quoque redemptionis lytro, volentes tantum, non invitos erui à captivitate; ideoque ad prædictam applicationem requiritur motus liberi arbitrii, & conatus eo major, quo majori voluntate adherent peccato. ita, ut relapsis etiam poenitentia ac tabula post naufragium sit necessaria, gravatis autem consuetudine vehementior nifus, & contumacis animi compressio. Adeat qui plura cupit Joannem Driedonem inter medii ævi Scholasticos de his accuratissime pertractantem in elaborato Opere de Captivitate & redemptione humani generis Tract. III. pag. 66. editionis Lovaniensis.

15.
Objicitur 8.

Insuper Socinus demonstrare conatur fieri non potuisse, ut divinæ justitiæ satisficeret, nobis non pereuntibus: quod ut evincat opponit. I. Poena peccato constituta est mors aeterna, & hæc à nemine ferri potest, nisi qui peccavit; unius quippe pecunia potest alterius effici, at non mors inflata, ac sempiternum supplicium. II. Quamvis homines libidine excæcati vindictæ aliquando in justum defæviant; nunquam tamen plectunt aliquem innocentem, incolumi sponte dimisso qui intulit injurias. At si homines barbari nunquam de innocentibus poenam sumunt, consulto dimissis nocentibus; quomodo id plusquam immane ac ferinum censeretur poterit dignum Deo? III. Vituperationem promeretur exemplum Zaleuci Locrensis, qui cum deberet utrumque oculum erueri filio, sibi unum, filio alterum effodit; ac dum simul parcere nocenti filio, & legi satisfacere curat, neutrum facit. Ita in Catholicorum sententia nec filio unigenito pepercit Deus, nec punivit iniquos. IV. Omnium gentium exemplo comprobatur est non debere, nec posse corporalem poenam, quam unus debet, ab alio persolvi; quod & supremus legumlator Deus apertissime docuit, Deut. xxiv. 16. *Non occiduntur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.* Habentur consilia IV. Regum x v. 6. & Ezechielis xviii. 20. Si autem pro patre satisfacere nequit filius conjunctissima patri persona; quomodo satisfacere potuit pro cæteris hominibus Christus? V. Si Deus erga homines voluit exercere misericordiam. cur filium affecit supplicio? Si justitiam, cur non potius animadvertit in eos, qui deliqu-

rant? Num repones exercuisse utrumque? Non est perfecta misericordia, quæ cum peccatum condonare valeat, non condonat: nec perfecta justitia, quæ poenam non exigit à delinquentibus. VI. Vera satisfactio est plena debiti persolutio. Unusquisque debebat divinæ justitiæ mortem æternam. Igitur nequit justitiæ satisfactum iri, nisi unusquisque mortem illam persolvat. VII. Quomodo potest quis eam corporalem poenam pro aliis solvere, quam ipse debeat? VIII. Si dixeris Christum non fuisse obnoxium morti, utpote qui nihil deliquerit, unicam tamen habebat vitam, quæ substitui non poterat pro vita hominum singulorum, sicut qui habet tantum centum aureos nummos, satisfacere nequit pro innumeris debitoribus, quorum singuli debeant centum nummos aureos. IX. Non potest unius justitia, alterius qui injustus fuerit justitia censeretur. Igitur nec poena unius poena alterius; ait enim Ezechiel citato cap. xviii. 20. *Justitia justi super eum erit, & impietas impii erit super eum.*

Resp. his quoque Socini argumentationibus à me satisfactum c. 3. prop. 10. Respondetur. 16.
Ad priorem ergo nego quod non possit pro vita nocentium subrogari vita innocentis, si vas ille sit ac fidejussor, si potestatem habeat ponendi animam suam, si non invitus, sed lubens ad supplicium trahatur, & si debitum persolvat supremo Domino, qui accepta exhibita satisfactione, oblato innocentis mactationem, ob meritum spontaneæ immolationis, compenset vita meliori ac sempiterna. Et si innocens, qui mortem subit, sit Deus homo; nego etiam ejus cruciatus corporisque vitæ profusionem, quamvis factam exiguo tempore, non esse propter infinitam personæ dignitatem cum sempiterna universorum hominum punitione, æquali ac majori pretio æstimandam. Verum id proximo capite est demonstrandum. Hæc divina persona plenissimo vitæ suæ dominio prædita, potest illam pro aliis profundere, non minus ac fidejussor propriam pro debitore pecuniam; nam ideo inter homines fit pecuniarium, non vitæ subrogatio, quoniam hanc supremus Dominus juri suo reservavit, præcipiens ne quis absque divina auctoritate funderet humanum sanguinem. Ad 2. dico homines vindictæ excæcatis libidine non spectare æquitatem, sed hostium suorum necem ac perditionem, ac propterea nunquam illos dimittere incolumes, si detur potestas ulciscendi. At Deus justitiam suam spectans, hominumque incolumitati prospiciens,

ciens, his ob Unigeniti mortem pepercit; maxime quod non oderat creaturam suam, cum scriptum sit, *Nihil odisti eorum quæ fecisti*, Sap. xi. 25. sed oderat iniquitatem, quam incolumi opera manuum ejus punivit in Filio. Atque ita justus exemplo Domini sui magis cupit inimicum suum corrigi, quam puniri, & cum in eum videt à Domino vindicari, non ejus delectatur pœna, quia non eum odit, sed divina justitia, quia Deum diligit. Econtra malevolus animus contristatur, si ejus inimicus correctus evaserit penam: & cum puniri eum videt, vindicari se ita gaudet, ut non justitia Dei, quem non diligit, sed illius quem odit miseria delectetur. Hæc sapientissimus Augustinus Enarrat. in Ps. lxxviii. n. 14. Ex quibus apparet cur in hominibus vindictæ cupidus appareat ferinum odium, & vesana libido; in Deo autem æquitas simul, & charitatis munificencia splendescat. Perlegas & S. Patris librum contra Adimantum cap. xiii. num. 3. Ad id, quod sequitur, primum liquet imperite à Socino proferri exemplum Zaleuci, cum mortalium nemo queat manus in se ipsum inferre; ac supremus Dominus, Socino non diffitente, addicere potuerit terribilissimæ morti Filium nullius criminis conscium, idque perditissimus hæreticus asserat, quamvis non credat Dei Unigenitum peccata nostra portasse, nostrumque fuisse vadem, atque fidei justorem; id quod difficilius esse intellectu, quam si affirmes oblatum, quia voluit, ut lytrum pro nobis solveret, & nos à captivitate reduceret, percipit quilibet homo cordatus. Vidit propterea hujus exempli incoherentiam idem Socinus, vir, si bene usus fuisset ingenio, nec rudis, nec incultus, scribens pag. 195 de Christo Servatore, *Sed jam inepto hoc exemplo valere jussit*. Deinde Zaleucum commendat Heraclides de Politis Græcorum, Aristoteles de Lobrorum Republica, Diodorus lib. xi. Strabo libro vi. Aelianus lib. iiii. Clemens quoque Alex. in i. Stromatum: & de exemplo, quod obijcit à Socino, scriptum ab Emmio de Rep. Locrensi, Tom. iv. Antiq. Græc. pag. 595. *Sic & filio consultum, & legi satisfactum, & robur majus additum*. Quarto loco imperite Socinus opponit Gentium universalium consuetudinem; primum, quia citata prop. 10. demonstravimus exemplo Damonis, Pythiæ, obsidum, & eorum quos Græci appellant *ἀνθρώποις*, id est, animæ alterius vicarios, sumptum apud Gentes etiam de infantibus supplicium, si devoti essent, aut vades ac fidejubentes; quod

non solum testatur Ausonius, & Diodorus in Excerptis Paresianis, verum etiam S. Pater Augustinus Epist. 54. ad Macedonium, nunc 153. num. 17. De qua re legi potest Grotius de Jure belli & pacis lib. 2. c. 21. n. 11. Nec repugnat iniquum & atrox visum fuisse Narseti, Scipioni, aliisque de innoxiiis obsidibus supplicium sumere: nam & nos id inhumanum existimamus, quia nihil juris est homini in vitam suam, vel alterius, sed tantum in alias res, quæ in proprietatem veniunt, & quarum transfertur dominium. Quamobrem Gentes ejusmodi jus usurpantes arbitrabantur fas esse sævire in vitam innocentium; & quia hoc jure carebant, ab aliquo probro viro redarguebantur: cum Deus, qui pollet supremo jure, possit inviolata æquitate plectere innoxium, maxime non invitum, & se constituentem alterius vadem, ut inde Dei gloria, hominum salus, peccati abolitio, vitæque proveniat æterna. Atque hinc eruitur responsio altera, id est, quod si ab hominibus morte tantummodo afficiantur innoxii, dum pereunt justis, scelesti autem evadunt incolumes, labefactatur respublica: quod sane incommodum non oritur ex Christi morte, cujus efficaciam deleta est culpa, & instituta sunt peccatorum omnium remedia. Insuper non esse contra naturam pœnæ, si ea plectantur innoxii, demonstratum est prop. 10. num. 3. pluribus Scripturarum testimoniis, eisque addi possunt Hesiodi, & Virgilii carmina, & profanarum historiarum exempla partim collecta à Justo Lipsio lib. 2. de Constantia pag. 23. tom. 2. partim vero à Jo. Lorino in cap. 24. Deut. tom. 2. p. 213. Socinianis ergo mirantibus quod nos credamus irruisse in Christum debita peccatis nostris supplicia, æquum est, cum eodem Lipsio respondere: *Hem! itane hoc novum, aut mirum? Imo miror ego mirari istos miriones*. Atque hinc habes objecta Scripturarum loca esse accipienda de lege ordinaria, quando filii ab originali noxa expiati legem custodiunt, quando ex illorum punitione nullum commodum capessit respublica, quando justis supplicio affectis improbi pervicaciores persistunt, & quando judicia exercentur ab homine nullam habente in vitam alterius potestatem. Quare his finibus non continetur altissimum homines reparandi consilium, executioni mandatum pro impiis scelere paterno inquinatis, mortem Christi decernente supremo Domino, eandem subeunte Unigenito summa prædico potestate, atque hinc commodis in-

numeris prodeuntibus. Ad 5. patet responsio ex 9. prop. ubi ostendimus quomodo in hominum redemptione *miserericordia & veritas obviaverunt sibi, iustitia & pax osculatae sunt*. Quamvis vero sit imperfecta misericordia quæ delectatur morte delinquentium; perfectissima est, quæ delectatur iustitia, non peccatorum miseria; ac talis fuit misericordia Dei, cui accepta fuit passio Christi non propter Filii cruciatus, sed propter hominum liberationem: nec deest huic misericordiae liberalis condonatio, quia ipsa donavit proprium filium, qui satisfaceret; nec deest perfectio iustitiæ, quia cum satisfacere non posset debitor, condignum pretium exegit à Vade: ac si Deus vel peccata gratis condonasset, vel satisfactionem exegisset ab homine, (quamvis cum sit supremus Dominus facere potuisset utrumque,) minus appareret misericordia, quia non donasset hominibus proprium Filium; & minus iustitia, quia non exegisset condignam satisfactionem. *In hoc ergo apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum*, inquit Joannes Epist. 1. cap. 14. 9. Præclara sunt etiam S. P. Augustini verba serm. cccvii. alias 71. de diversis num. 1. *Quæ autem major esse misericordia super miseros potuit, quam illa, quæ cæli Creatorem de cælo deposuit, vel terreno corpore terræ induit conditorem; cum qui in æternitate Patri manet æqualis mortalitate coæquavit, & nobis, formam servi mundi Domino imposuit, ut ipse panis esuriret, satietas sitiret, virtus infirmaretur, sanitas vulneraretur, vita moreretur? Hoc autem ut nostra pasceretur fames, rigaretur ariditas, consolaretur infirmitas, exstingueretur iniquitas, ardesceret charitas. Quæ major misericordia, quam creari creatorem, servire dominatorem, vendi redemptorem, humiliari exaltatorem, occidi suscitatum?* Ad 6. 7. & 8. dictum paulo supra, & proximo capite repetendum, vitam unius Domini Jesu Christi majoris esse pretii, quam sit vita hominum universorum, & illam voluntaria immolatione profusam satis esse ad totius mundi exhaurienda peccata. Ad ultimum dicimus posse iusticiam Christi esse iusticiam nostram *efficienter*, id est, nobis promerendo charitatem & gratiam, per quam *formaliter* iustificati lavacro regenerationis, & renovationis Spiritus sancti, hærentes Domino, per occultam communicationem, & inspirationem gratiæ spiritalis salvi sumus ab ira in vita ipsius; ut explicatum est libro XIX. cap. 2. Qua-

re si iustificemur in Christo, de nobis ob Christi merita recte enuntiabitur, *Iustitia iusti super eum erit*; sicut de iniquis, qui à gratia exciderunt, *Et impietas impiorum erit super eum*.

Conatur insuper Socinus evincere Christum neque satisfacisse pro nobis, nec satisfacere potuisse. Ac primum probare nititur ad hunc modum. Priusquam, inquit, Christus in mundum veniret, jam Deus erat placato erga nos animo: ait enim Joannes Epist. 1. cap. 14. 10. *Ipsè Deus dilexit nos, & misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris*. Jam ergo nobis condonaverat illatas sibi injurias. Deinde non subiit Christus æternam mortem, alioquin non resurrexisset, & multo minus expertus est poenas damnatorum; ac proinde non pertulit, quidquid peccato debetur. Præterea ad hoc ut superaret mortem, necessarium fuit, ut resurgeret: ergo satisfactio nostra vitam Christi potius requirit, quam mortem. Quid enim opus fuerat per resurrectionem mortem superare, si peccatis deletis eadem mors amplius non poterat dominari? *Aculeus mortis peccatum*, inquit Paulus 1. ad Corinth. xv. 56. Si igitur peccatum auferas, mors caret aculeo, & nocere non potest. Ineptum est quod respondere solent Catholici resurrectionem fuisse necessariam ad fidem. *Nunquid enim*, ait Socinus pag. 198. *si aliquis pro me creditori meo satisfecerit, & pecunia re ipsa meo nomine solverit, quam repetere jam non possit, neque solutum, neque satisfactum erit, nisi prius ego id verum esse credam?* Ad hæc ante resurrectionem nihil fuit in Christo, quod in nobis futurum non sit, nam & nos resurgemus in æternum regnaturi, Apoc. xxii. 5. Non ergo ante resurrectionem pro nobis satisfecerat, præsertim cum scribat Apostolus cit. Epist. 1. ad Corinth. xv. 15. nos in peccatis nostris futuros fuisse, nisi Christus resurrexisset. Accedit, quod in nos adhuc dominantur mors corporis, & calamitates quamplurimæ, quæ peccatum consequuntur; & innumeri homines plectuntur sempiternis quoque suppliciis, ac magnus numerus parvulorum excluditur à cælesti regno: quod salva æquitate fieri non posset, si pro peccatis omnium Christus satisfecisset. His ergo momentis constat nullum redemptionis pretium fuisse ab eodem Christo solutum. Sed neque id fieri potuit: primo quia ipsemet factus erat *sub lege*, ad Galatas iv. 4. Legi itaque subjectus, quomodo pro aliis satisfacere poterat? deinceps erat innocens, ac omnis poe-

17.
Obijciatur.

na

na peccatum ſupponit, ut non ſemel eſt repetitum.

18.
reſponde-
tur.

Reſp. facillime ſuperatis aliis eludi conatus iſtos Socinianorum infirmiores. Et priorem quidem difficultatem proponit majori etiam vi, quam Socinus faciat, S. Pater Auguſtinus lib. xii. de Trinit. cap. xi. n. 15. eamque in ſequentibus luculentiffime ſolvit. Querit primum cur jam placatus Pater proprio Filio non parcens pro nobis illum tradiderit, & nihilominus Filius pro nobis mortuus ſit, & reconcilietur nobis Pater per mortem ejus: quorum unum docet Apoſtolus ad Rom. vii. 31. alterum ad Rom. v. 10. hec tamen una ſententia alteri ſit adverſa? Deinde ait Patrem dilexiſſe nos, non ſolum antequam pro nobis Filius moreretur, ſed etiam antequam conderet mundum, ipſo teſte Apoſtolo ad Ephel. i. 4. ipſumque Filium Patre ſibi non parcente non invitum eſſe traditum, ſed dilectione & charitate ſua, ut ſcriptum eſt Galat. ii. 20. ſanctum quoque Spiritum, cum pariter, & concorditer cum Patre & Filio operetur noſtram reconciliationem decreviſſe, & tamen nos juſtificatos eſſe in Chriſti ſanguine, & reconciliatos Deo per mortem Filii ejus. Explicans deinde quomodo id factum ſit, narrat quadam juſtitia Dei in poteſtatem diaboli fuiſſe traditum genus humanum, & non potentia, ſed juſtitia fuiſſe eruendum, quod factum eſt beneficio mortis Chriſti; quia cum in eo nihil morte dignum inveniretur, occidit eum tamen diabolus: atque ita juſtum erat, ut quos debitores tenebat, liberi dimitterentur, quia occiſus liber à debito mortis ſolvit quæ non rapuerat, in remiſſionem peccatorum noſtrorum innocente ſanguine effuſo. Hæc Auguſtinus demonſtrat teſtimoniis Scripturarum invictiſſimis uſque ad cap. xiv. num. 18. & omnia coherere cum hiſ, quæ diximus cap. 3. prop. 8. num. 3. & prop. 9. num. 5. hoc de Trinitate Opere laudato. Præcedit itaque miſericordia tradens Filium, ſequitur juſtitia vincens diabolus. Et quoniam Socinus obſectat priorem Joannis Epistolam, adeat eundem Auguſtinum Tract. vii. num. 9. respondentem, ideo Deum prius dilexiſſe nos, quia *miſit Filium ſuum litatorem pro peccatis noſtris*, & ipſe Filius non inveniens *boſſiam, quam puram volebat offerre, ſe ipſum obtulit*. Sed quid plura, cum idem eo loci affirmet Joannes verbis, ut inquirunt, quadratis? Ad illud, quod proxime ſequitur, diximus Chriſti mortem æquivalere, imo præponderare cuilibet alteri pretio. Ad alterum reſponſum eſt

in 1. harum objectionum claſſe num. 4. ubi diximus reſurrectionem fuiſſe neceſſariam ad fidei confirmationem; quia articulo reſurrectionis ſublato concidit ſpes noſtra, inanis eſt fides, & Apoſtoli faciunt Deum mendacem, falſique ſunt teſtes. *Nam ſi mortuus non potuit reſurgere, neque abolitum eſt peccatum, neque mors eſt perempta, nec ablatum eſt maledictum & execratio, & non ſolum nos inania prædicamus, ſed vos quoque credidiſtis inania*, inquit ibidem Apoſtolus verſu 14. & 15. Chryſoſtomo interprete, Hom. xxxviii. Tom. i. in Paulum pag. 675. Petit Socinus, quid neceſſum erat reſurgere, ſi mors carebat aculeo? Quid ſit aculeus, ſive ſtimulus mortis docet Apoſtolus ſcribens v. 56. *Stimulus autem mortis peccatum*. Mors ob Adæ culpam *in omnes homines pertransiit*, teſte eodem Apoſtolo ad Rom. v. 12. nec pertransiit tantum, dominabatur quoque, & *habebat imperium*, ad Hebræos ii. 14. At poſt reſurrectionem *mors ultra non dominabitur*, ad Rom. vi. 9. quia *mortale hoc induet immortalitatem*, ad Corinth. xv. 53. Neceſſum ergo erat, ut Chriſtus à mortuis reſurgeret, & reſurrectionem prænuntiaret noſtram; ut perciperemus ceſſaſſe mortis imperium, & fore ut aliquando diceremus, *Ubi eſt mors victoria tua? Ubi eſt mors ſtimulus tuus? id eſt, ubi eſt mors victoria tua, qua omnes ſic viceris, ut etiam Dei Filius tecum conſtiteret, teque non vitando, ſed ſuſcipiendo ſuperaret? Ubi eſt aculeus tuus, hoc eſt, peccatum, quo punſti & venenati ſumus, ut te etiam in noſtris corporibus figeres, & ea tam longo tempore poſſideres?* Audis, opinor, Socine, quis loquatur. Auguſtinus iſ eſt in 111. de remiſſione peccat. libro cap. xi. num. 20. Mortuus eſt ergo Chriſtus, ut nullus eſſet mortis aculeus: reſurrexit, ut nulla eſſet mortis victoria. Quod ſi reponas per nos contrahi à pueris originale peccatum, adeoque habere adhuc mortem aculeum; aperta eſt ex dictis reſponſio, neceſſarium eſſe, ut conſepulſi ſimus Chriſto in baptiſmo, & complantati ſimilitudini mortis ejus, ad hoc ut redemptionis fructum percipiamus: quod ipſe docet Apoſt. ad Rom. vi. 4. ad Coloffen. ii. 12. & Petrus i. Epist. iii. 21. Aliud eſt enim de redemptione loqui, aliud de ejus applicatione. Ergo, ut ad Socini argumentationem revertar, reſurrexit Chriſtus ne inanis eſſet fides noſtra, id Apoſtolo abſque ambage ulla aſſerente in i. ad Corinth. xv. 15. Nec requiritur fides noſtra, ut pretium ſit re ipſa à Chriſto

Christo solum, ut mussat tergiverfator; sed ut pretium applicetur nobis, quemadmodum semel, iterumque explicatum est supra. Quod ait nos post resurrectionem in æternum regnatos, si se excipiat, aliosque ministros Satanæ, nec non improbos omnes ingratos Redemptori, id credimus & speramus: sed ideo regnabimus, quia agnus occisus redemit nos in sanguine suo, & fecit nos Deo nostro regnum; quod pariter legimus in Apocalypsi v. 10. aliisque in locis compluribus. Illud, quod proximo loco obijciatur de morte, cæterisque miseriis etiam debacchantibus, diluitur à magno Augustino lib. 2. de peccat. merit. & remiss. cap. 31. num. 50. & seqq. quia nisi homines à Christo redempti experirentur corporis mortem, *carni quædam felicitas adderetur, minueretur autem fidei fortitudo*: deinde quia nemo ad illam vitam, quæ post istam mortem beata futura est, per virtutem etiam contemnendam ipsius mortis festinaret: ulterius quia dum seminatur corpus animale, & resurgit spiritale, Redemptor plus fidelibus suis sine dubitatione donavit: insuper quia res, quarum reatum ne post hanc vitam obiant, Deus solvit, tamen ad certamen fidei finit manere, ut per illas erudiantur, & exercentur in agone justitiæ. Revera, ut S. Pater ait proximo cap. 33. num. 53. propter peccatum spinas & tribulos parit terra: propter peccatum dixit Deus homini, *In sudore vultus tui vesceris pane*. Gen. iii. 10. propter peccatum dictum est mulieri, *In dolore paries*, ibi. vers. 16. & tamen nonne post remissionem peccatorum terra germinat aspera; nonne labor permanet? nonne scemina dolores parturiendo patiuntur? Negare itaque non potest Socinus, nisi alienus à fide catholica etiam sacris literis adversetur, mortem, & calamitates, quæ ante remissionem sunt supplicia peccatorum, post remissionem esse certamina exercitationesque iustorum. Ita Pelagianorum argumentationes recoquenti Socino cum Pelagianorum oppugnatore respondemus. Legi item possunt quæ de hoc argumento scribit Athanasius de Incarnat. Verbi Dei num. 21. Tom. 1. pag. 65. Quod autem addebatur de iniquis pereuntibus, & de infantibus decedentibus sine regenerationis lavacro, cum dictum sit supra necessariam esse applicationem per fidem, per charitatem, & per Sacramenta, ut Christi passio effectum sortiatur suum, aliâ modò confutatione non eget. Ad rationem, quæ in

postrema parte nobis opponitur, respondeo ad hunc modum. Tres causæ sunt, propter quas Christus, tamen legi subiectus, potuit nihilominus pro nobis satisfacere. Prima est, quod huic subiectioni sponte sese addixit, ut haberet quod posset immolare pro nobis, accipiens formam servi, & in similitudinem hominum factus, ut docet Apostolus ad Philip. ii. 7. imò & eodem loco, qui opponitur ad Galat. iv. 4. assumendo autem formam servi, & factus sub lege, non amisit quod erat in principio, id est, formam Dei, per quam est æqualis Patri, ideoque potuit est Redemptor, ac Mediator inter Deum & homines, inter justum & injustum, inter immortalem & mortales, quia *assumpsit aliquid ab inimicis & mortalibus servans aliquid cum justo & immortali*, inquit S. P. Augustinus serm. 361. alias 120. de diversis num. 16. Altera causa est, quia habebat potestatem ponendi animam suam, Joann. x. 10. & consequenter mortem carnis non conditionis necessitate, sed miserationis voluntate suscepit, ait idem Augustinus in Psalm. lxxxvii. num. 3. Tertia causa est, quia mors homini inflata est in poenam peccati, & cum Dominus Jesus aliquid non haberet quare iuste moreretur, carnem assumens nostram de peccato damnavit peccatum in carne, ad Rom. viii. 3. Unde illa mors Domini dignationis fuit, non debiti, inquit prælaudatus Augustinus in Expositione prop. ex Ep. ad R. n. 48. Postremum abunde refutatum est supra.

Tandem Socinus contendit nos Christi satisfactionem defendere philosophicis 19. Fundamen-
ta Socini.
satisfactionem defendere philosophicis inventis, dum ad probandum exhibitum pretii valorem confingimus ad personam divinam infinitam dignitatem. Quod ut probe decem urget argumenta, aut ineptias potius aniles. Principio, inquit, nulla est apud Deum personarum acceptio. Deinde istud urget: Nunquid si vir princeps unius horæ exilio multetur, idem erit, ac si homo plebejus perpetuo damnetur exilio? Tertio repetit Christum passum non fuisse damnatorum poenas, & quamvis non defuerint qui id senserint, explosam tamen esse communi suffragio sententiam istam. Præterea opponit: Christum ad gloriam ea quam antea habebat infinitis partibus majorem evectus est: quomodo ergo ejus passio tanti fuit pretii, ut promeretur pro aliis? Addit quinto loco: Finiti ad infinitum, ut dici solet, nulla est proportio: poenæ Christi exiguò tempore finitæ fuerunt;

fuerunt; nullam ergo proportionem habent ad noſtras perpetuo non finiendas. Argumentum ſextum illud eſt: Creditur Chriſtus à Catholicis verus Deus, ſed falſo, non enim opus fuiſſet, ut tot acerbos cruciatus, mortemque tam diſtam perferret. Inſuper arguitur: Dato quod Chriſtus Deus ſit, ut Deus non poterat quidquam pati; paſſus itaque eſt, ut homo. Nec ſufficit unio, quam dicunt hypſtaticam, ad conferendam paſſioni humanitatis majorem efficaciam: nam qua majori prædita eſt vi ſumptio cibi vel potus in homine, quam in cæteris animantibus? Ergo plaga corpori hominis inſiſta nullam aliam vim habet, quam ſi inſiſta fuiſſet beſtiæ, nec aliam mors illata homini Deo, quam ſi illata eſſet puro homini. Illud quoque obijcit: Divina natura non potuit affligi, ſicut animantia, quæ dum corpus affligitur, perſæpe dolent; nullam igitur vim contulit afflictationibus naturæ humanæ. Octavo illud aſſert: Etiamſi Deus ſit infinitus, non tamen operationes Dei, quantumvis maximi, infinitum habent prætiū; non eim tanti æſtimatur mundus, homo, & quælibet res

creata, quanti ſumus Deus Auctor, & Conditor. Idem aſſerendum de Chriſti operibus. Aliam quoque rationem adjicit, nimirum, quod ille qui ſatisfacit, debet eſſe ejusdem generis & naturæ, cujus ille eſt, pro quo ſatisfacit; unde infert opus fuiſſe, ut Chriſtus ſatisfaceret in quantum homo: quod ob finitam humanitatis conditionem fieri non potuit. Poſtremum argumentum hoc pacto intenditur: Ipſa divina natura ipſe Deus erat, cui erat ſatisfaciendum; quomodo ergo Chriſtus ut Deus poterat ſatisfacere? Si recurras ad divinarum perſonarum diſtinctionem? nonne ipſius Filii perſonæ, non minus, quam perſonæ Patris ſatisfaciendum fuerat? Hæc Socinus: qui, ut ex dictis apparet, quidquid adverſus Chriſti ſatisfactionem aſſerre poterat vel perſidia hæreſis, vel fallax dialectica, vel dæmonis inſpiratio, & quidquid ipſius gregarii ore peſtifero evomuerunt, retextit & propinavit: & quem nos data opera oppugnare ſtuduimus everſo funditus univerſo ejus ſyſtemate: nam quæ objecta ſunt nuper Scholaſtici omnes norunt, & contriverunt in quæſtione proximo capite inſtituenda.

C A P U T VI.

An ſatisfactio Chriſti fuerit condigna, atque ad
juris apices?

S U M M A R I U M.

1. Status quæſtionis.

2. Variæ DD. ſententiæ.

3. 4. & 5. Probatur, ſatisfactionem Chriſti eſſe ſuperabundantem.

6. & 7. Solvitur objeſtio.

8. 9. & 10. Reſolutio cum prænotandis.

11. 12. 13. & 14. Probatur propoſitio.

15. & 16. Diſcutitur doctrina P. Fraſſen, & P. Macedo.

1. Status quæſtionis.

CONTRA poſtremas Socini argutationes ferunt nobis ſuppetias omnes è Schola Theologi in ea quæſtione, utrum Chriſti ſatisfactio fuerit æquivalens, & ex ſtriſta juſtitia. Omnes enim condignam & æquivalentem fatentur propter perſonæ ſatisfacientis infinitam dignitatem; quamvis Scotus, Durandus, & Gabr. in diſtinct. xix. libri 3. ac nonnulli alii eorundem ſectatores negent fuiſſe ex rigoroſa juſtitia, ſi omnes conditiones ſpectentur juſtitia hujus, quas ſinguli approbant. Sunt vero conditiones illæ quatuor: ac prima, ut ſatisfactio ſit æquivalens, & creditori quantum ablatum eſt perſolvatur: ſecunda, ut ſit ad alterum: tertia, ut ſit ex propriis bonis perſonæ, quæ ſatisfacit, eaque

R. P. Berti Theol. Tom. V.

bona ſint aliàs indebita: ultima, ut non interveniat ex parte creditoris alicujus partis debiti gratioſa remiſſio. Addunt quidam conditiones alias, ut ſatisfactio ſit libera, ut ſit à perſona offendente, ut denique creditor teneatur illam acceptare: quas tres conditiones arbitror non eſſe modo expendendas; nam quantum ad libertatem attinet, requiritur tantum ratione meriti, & Chriſtum mortuum pleniffima libertate conſentiunt omnes: ſatisfactionem exhibendam ab ipſa perſona offenſa verum eſt, ſi nullus adſit fidejuſſor, qui ſolvat; ac demum nullam in Deo creditore reperiri neceſſitatem abſolutam, ſed hypotheticam tantum, ac ſuppoſita redimendi humanum genus gratuita prædefinitione,

L I

liquet

liquet ex priori capite hujus libri. Occurrit ergo difficultas de quatuor illis conditionibus principio positis, præsertim cum illustri Scotista Mastrius fateatur disp. iv. q. 4. dub. 3. postremas ab omnibus non requiri.

2.
Varie au-
torum sen-
tentia.

His conditionibus non obstantibus, satisfactionem Christi fuisse ad juris apices tenet universa Schola Thomistarum, ac nostra, subscribentibus Salmant. disp. i. dub. 7. Sylvio quæst. i. art. 2. q. 3. Suarezio disp. 4. sect. 5. L'Herminiero Tom. 3. pag. 115. Du-Hamel lib. iv. dissert. i. cap. 2. Tournely quæst. v. art. 3. Witasse quæst. xi. art. 2. quos è magno numero sat est laudasse. Nec defunt, qui sententiam oppositam appellant sacrilegam, impiam, & Christo Domino indignam, ut Barth. Medina, Capreolus, Soto, Cabrera, apud præcitos Salm. num. 214. Sed cum illius auctores pretii valorem non minuant, ac tantum de his conditionibus dissentiant, temperandum est à censura, quam hac ratione propulsat Mastrius loco citato. Distinguenda itaque est illa quæstio, an Christi satisfactio fuerit æquivalens & condigna, ab altera, an fuerit ad strictos apices juris: quarum primam negative resolvere esset meritis Christi detrachere, & instaurare ad bellum contractas Socini vires: alteram affirmative propugnare, licet id catholica fides non exigat, est omnino extremos ejusdem Socini impetus confringere, cum & ipse, ut vidimus, iisdem justitiæ conditionibus objectis tela ejaculet: quod nonnulli ad concertationem domesticam, quam ad hostium conflictum paratiores, minime præviderunt. Duabus ergo propositionibus id, quod quæritur, explanabimus.

3.
Propositio. PROPOSITIO I. Satisfactio Christi nondum æquivalens est, verum etiam superabundans.

Ex Scripturis.

Probatur i. ex Scripturis: nam Psalm. cxxix. 7. legimus: *Copiosa apud eum redemptio*; ubi non solum advertendum est redemptionem dici *copiosam, multam, eximiam*; verum etiam addi, *Ipse redimet Israel*, ad commonstrandum, inquit August. Enarrat. in hunc Psalm. n. 12. *quia Israel vendere se potuit, & fieri venumdatus sub peccato; redimere se ab iniquitatibus non potest: sed ille potuit redimere, qui se non potuit vendere.* At satisfactio imperfecta etiam ab homine, qui se vendidit, poterat exhiberi. II. Ad Rom. v. 10. inquit Apostolus: *Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia*:

quo in loco fieri ex contrariis collationem probat adversus Jul. S. P. Aug. lib. 2. Op. Imperf. n. 217. cum ex una parte generatio ponatur, & ex altera regeneratio; ex una regnum mortis, ex altera regnum vitæ; ex una abundantia, ex altera remissio peccatorum. Atqui, ait Sylvius, peccatum de rigore justitiæ intulit damna, quibus homo erat obnoxius. Ergo gratia Christi etiam de rigore justitiæ damna illa reparavit. Aperta est in eundem locum sententia Theophylacti pag. 54. *Veluti igitur contrarie inter sese pugnant acies constituuntur, peccatum quidem militem habuit mortem, gratia vero justitiam.* III. Idem Apostolus ad Hebr. x. 12. 14. instituens comparisonem inter legales hostias, & Christi mortem, de illis inquit: *Nunquam possunt auferre peccata*; de hac autem: *Consummavit in æternum sanctificatos*; atque utitur hac ratione, ut ostendat eum olim Sacerdos quotidie præsto esset ministrans, easdemque semper offerens hostias, Christus vero unam semel obtulerit: quod sane nihil evinceret, nisi Christi satisfactio omne debitum persolveret æquivalenti pretio, nam & sacrificia legalia purgare poterant ex Dei liberalitate peccata; & justa adesset causa aliam quotidie hostiam mactandi, nisi Christus semel oblatu sanguinis sui magno pretio peccata omnium exhaurisset. Audias in hunc locum Oecumenium Tom. 2. pag. 395. *Unica enim oblatione, quam obtulit Christus, perfecte à peccatis liberavit.* Et infra: *Quæ necessitas est multarum oblationum cum unica illa, quam exhibuit Christus, fuerit sufficiens ad auferenda peccata?* IV. Huc spectant omnia fere argumenta, quibus cap. 2. & 3. ex sacris literis probatum est nos emptos pretio magno, damnatum peccatum ex peccato, Christum peccata nostra portasse, & cætera, quæ repetere non est opus.

Deinde probatur ex Patribus: nam Chrysostomus hom. x. in Epist. ad Rom. pag. 100. *Quemadmodum, inquit, si quis eum, qui obolos decem sibi debeat, in carcerem conjiciat, nec eum tamen solum, sed ejus causa tum uxorem, tum liberos, tum familiares; atque hic superveniens unus aliquis decem quos dixi obolos non numeret modo, sed cum infinita item auri talenta largitur, tum vero in aulos regias vinctum illum introducat, cum eo summum bonorem, reliquunque principalem splendorem communicet, non possint utique postea oboli illi decem illius memoria observari, qui eos numeraverit mutuaveritque; sic & in nobis evenit: multo enim plura iis, quæ debemus*

4.
Ex Patribus.

banus dependit Chriſtus, atque adeo tanto plura, quanto mare immenſum ad puſſillam guttam collatum majus eſſe poſſit. Cyrillus Jeruſolymit. Catech. xiii. pag. edit. Morelli 316. *Cuſtodivit enim & decreti veritatem, & benignitatis virtutem. Aſſumpſit Chriſtus peccata in corpore, in lignum: ut per mortem ipſius nos peccatis mortui juſtitia viveremus. Non parvus erat, qui mortuus eſt pro nobis. Non erat ovis ſenſibilis. Non erat ſimplex homo: non erat angelus tantum, ſed Deus incarnatus. Non tantum erat peccantium peccatum, quanta pro illis morientis juſtitia; non tantum nos peccavimus, quantum ille juſte egit, qui animam pro nobis poſuit, qui poſuit quando voluit, & ruruſus accepit quando voluit. S. P. Auguſtinus lib. xiiii. de Trinit. cap. 13. num. 17. ait: Diabolus non potentia Dei, ſed juſtitia ſuperandus fuit: quod poſtea pluribus probat, repetitque cap. l. Ench. num. 14. Et in Pl. 95. num. 15. & 129. num. 3. docet quomodo Chriſtus pro toto pretium dedit: delevit omnia peccata nocentium: redemit omnes captivos. Sed plura ex Auguſtino præcedenti cap. ſunt producta. Magnus Leo ſerm. xii. de Paſſione Domini cap. 3. pag. 59. inquit: Effuſio enim pro injuſtis ſanguinis juſti tam potens fuit ad privilegium, tam dives ad pretium, ut ſi univerſitas captivorum in Redemptorem ſuum crederet, nullum tyrannica vincula retinerent: quoniam, ſicut Apoſtolus ait, Ubi abundavit peccatum, ſuperabundavit & gratia. Et cum ſub peccati præjudicio nati poteſtatem acceperint ad juſtitiam reſcendi, validius donum factum eſt libertatis, quam debitum ſervitutis. Divus Bernardus contra Petrum Abael. cap. 8. pag. 117. Fuit vero ſanguis, qui effuſus eſt, tam multus ad ignoſcendum, ut ipſum quoque peccatum maximum, quo factum eſt ut effunderetur, deleveret, ac per hoc de antiqui illius utpote levioris deletionem nullam omnino dubietatem relinqueret. Ac ne repetamus quæ attulimus tertio capite, Clemens V. in Extrav. Unigenitus, de pœnit. & remiſſ. cap. 2. hæc Tarraconenſi Archiepiſcopo ſcripſit: Non enim corruptibilibus auro & argento, ſed ſui ipſius agni incontaminati & immaculati prætioſo ſanguine nos redemit: quem in ara crucis innocens immolatus, non guttam ſanguinis modicam, quæ tamen propter unionem ad Verbum pro redemptione totius humani generis ſuffeciſſet, ſed copioſe velut quoddam profluvium noſcitur effuſiſſe: ita, ut à plantæ pedis uſque ad verticem capitis*

R. P. Berti Theol. Tom. V.

nulla ſanitas inveniretur in ipſo. Ubi animadvertit Sylviuſ, Pontificem pro cauſa, cur una gutta pretioſi ſanguinis ſuffeciſſet, alterre humanæ naturæ unionem ad Verbum, & ideo ineptum eſſe quorundam reſponſum, Clementis verba exponentium, divina acceptatione ſuppoſita. Accedit Triburienſe Concilium celebratum tempore Formoſi Papæ anno 895. cap. 19. Tom. ix. Collect. Lab. pag. 451. cauſas afferens cur Sacra non conficiantur ſine aquæ viniſque mixtione, præter allatas à Florentino in decreto Eugenii ad Armenoſ Tom. xiii. p. 536. & à Tridentino ſeſſ. 22. cap. 7. Tom. xiv. 854. de quibus alibi, præcipere, ut duæ partes ſint vini, quia major eſt majeſtas ſanguinis Chriſti, quam fragilitas populi; tertiaque, per quam intelligitur infirmitas humanæ naturæ.

Tertio comprobatur propoſitio ratione: Chriſtus erat, quantum ad perſonam attinet, verus Deus, & licet paſſio, & quidquid ei convenit ratione aſſumptæ naturæ ſit phyſica entitate ſpectata finitum, quia tamen perſona ad ſua jura transfert naturæ utriuſque actus, nam illa humanitatem regit, cum ea conjunctim operatur, & quidquid operis ab ea elicitur, tribuitur ipſimet perſonæ; nulla fuit Chriſti actio libera ac meriti laude condecorata, cui non ineſſet valor infinitus, ſummumque pretium. Ejus itaque ſatiſfactio non ſolum omnium hominum iniquitati diluendæ fuit æquivalens, verum etiam pluris æſtimanda ac præponderans, cum nihil Verbo Deo excogitari poſſit præſtantius. Nota hic obiter ab infinita dignitate perſonæ repetere ſatiſfactionis æqualitatem cum Patres, tum Theologos præſtantiſſimoſ: nam Cyrillus Jeruſolymit. laudata Catech. 13. demonſtrat Chriſtum plene pro nobis ſatiſdediſſe; quia non erat υἱὸς ἀνθρώπου, parvus ac finitus homo, ſed filius Dei unigenitus, ἀπαύτως & μονογενὴς ὁ ὑπεραποθνήσκων, qui pro nobis mortem ſubiit. Cyrillus alter Alex. in caput 1. Joann. Tom. iv. pag. 27. oſtendit quomodo gratia per quam filii Dei conſtituimur nobis ſit conferenda per Chriſtum, quoniam ipſe duntaxat proprie filius eſt, non ſpurioſus, neque falſo nuncupatus: unus ex uno, ſemper coexiſtens, & patri inſituſ. Et in Epiſt. ad Monachoſ Ægypti Tom. v. 2. p. pag. 18. demonſtrat contritam mortem, quia temere hoſtiliterque inſultavit corpori, quod ipſius vita corpus erat, τὸ τῆς ζωῆς σῶματι. Daſce-

5.
Ex ratione.

L 1 2

masceus lib. 111. de Fide Orthod. cap. 26. declarat quomodo ipsum Verbum omnia carne sustinuerit, etiamsi divina natura ab omni doloris sensu permaneret incolumis, quoniam unus ex divinitate & humanitate compositus vere patiebatur, atque hinc meriti illius seq. cap. repetit granditatem. Idem Latini docent. Ambrosius enim lib. v. in Lucam num. 102. probat ex divinæ personæ testimonio nihil posse majori pretio æstimari, quam Dei Unigenitum se obtulisse per mundo. Augustinus lib. x. Confess. cap. 43. num. 68. ait Mediatorem debuisse utramque sibi copulare naturam, ut per justitiam conjunctam Deo evacuaret mortem: quod repetit serm. xxvi. num. 7. & cclx. num. 5. Anselmus lib. 2. Cur Deus homo cap. 6. demonstrat non potuisse Deo satisfacere nisi Deum, & cap. proximo satisfecisse Christum, quia est Deus homo, & quia duæ naturæ integræ in eo convenerunt in unam personam, quemadmodum corpus & anima rationalis conveniunt in unum hominem. Atque ex his inferitur nullatenus posse repudiari rationem, quam pro hac assertionem proferunt Scholastici cum D. Thoma in 3. dist. xx. 3. & 3. p. q. 48. art. 2. & D. Bonav. in Brevilq. p. 4. cap. 7. petitam ex quo vita, quam pro nobis Salvator dependit, quamvis corporalis, fuerit tamen vita Dei hominis.

6.
Objectioni
vulgaris re-
spondetur.

Ex his dilucitur vulgaris obiectio, quod omnis actio Christi fuerit finita, si loquamur de actionibus humanis ex natura assumpta prodeuntibus, quibus proculdubio peracta est generis humani redemptio. Missis enim responsis aliis, videtur nobis facile præfatam objectionem elidi, si reponamus actionem quoque finitam & humanam esse summo pretio æstimandam, si efficiatur ab homine Deo, in hac enim hypothese divina persona, quæ agit in utraque natura, trahit ad jus suum quidquid in humana operatur, & revera dicitur: Hanc mortem pertulit ipse Deus: ad hanc humilitatem exinanivit semetipsum qui permanet in forma Dei; ac proinde hæc humilitas, hæc passio æstimanda non est tanquam puri hominis, sed tanquam Dei, licet nihil acciderit divinitati: quemadmodum mors inflicta corpori hominis, non est æque æstimanda, ac mors illata bestię, licet non interficiatur spiritalis anima; sed recte dicitur mors rationalis hominis, quia vita illa corporis, quamvis communis

sit bestię, non erat vita cujuslibet animantis, sed hominis: ita nimirum à dignitate personæ, cujus vita est, mutatur ipsa vita rationem pretii. Quamobrem utroque pollice subscribendum cenfeo magno Aquinati cit. loco scribenti: *Vita corporalis Christi habebat quendam infinitum valorem ex conjuncta divinitate, in quantum non erat vita puri hominis, sed Dei & hominis.*

Dices: cum scribat Apostolus ad Col. 1. fl. 1. 24. *Adimpleo ea quæ defunt passioni Christi in carne mea, pro corpore ejus quod est Ecclesia*; dicendum est aliquid defuisse exhibitæ à Christo satisfactioni, ideoque non fuisse tanti, ut inquit, pretii. Resp. minime asserere Apostolum, quod aliquid desit Christi passionibus in se ipsis inspectis, sed affirmare defuisse tantum aliquid in carne nostra, & in corpore Ecclesiæ; quoniam, ut supra explicavimus, compati debemus, ut conglorificemur cum Christo: & licet ipsius Christi passio sufficiens sit ad univerforum salutem; debet nihilominus adnitentibus nobis, & opera bona exercentibus applicari, ut effectum suum sortiatur. Audias Augustinum summum Theologorum culmen in Psalm. 86. num. 5. *Videte quid dixit Apostolus, quia in ipso Christus patiebatur. Ut adimpleam, inquit, quæ defunt pressurarum Christi in carne mea. Ut adimpleam: quid? quæ defunt. Cui defunt? pressurarum Christi. Ubi defunt? in carne mea. Nunquid aliquid pressurarum deerat in illo homine, quod factum est Verbum Dei nato de Maria Virgine? Passus enim est quidquid pati deberet ex sua voluntate, non ex peccati necessitate: & videtur quia omnia. In cruce enim positus accepit acetum ultimum, & ait, Perfectum est. Potest etiam responderi, Apostolum pressuras, quas patiebatur, ut Christo reconciliaret Ecclesiam, non suas velle passiones esse, sed illius; quia ipse Christus per ministris suos curam gerit Ecclesiarum, & quidquid hi præstant, tribuendum est Redemptoris nostri solitudini ac merito. Atque hæc interpretatio cum cæteris, quæ ibidem tradit Paulus, mire coherens, est Chrysostomi Hom. 1v. in eandem ad Coloss. Epistolam pag. 1342. edit. Commel. necnon Theophyl. pag. 642. Addit Oecumenius pag. 121. *complevere hoc in loco nihil esse aliud, quam ἵσως καὶ ὁμοιωτῶν τὸν Θεόν, æque ac similiter patiti; & omnes nos debitores constitutos, ut ipsi etiam toleremus, & vicissim sustineamus afflictiones pro Christi**

7.
Urgetur ob-
jectio & re-
spondetur.

Christi Ecclesia. S. Thomas in cap. 1. ad Coloss. lect. 6. *Hoc deerat*, inquit, *quod sicut Christus passus erat in corpore suo, ita pateretur in Paulo membro suo, & similiter in aliis*; quia nimirum Deus in sua prædestinatione prævidit sanctorum suorum merita, inter quæ connumerantur passionibus martyrum: & licet capitis merita sint infinita, quilibet sanctus exhibet aliqua merita, *secundum mensuram suam*: quæ juxta eundem Apostolum ad Ephes. IV. 7. est mensura donationis Christi, gratia scilicet meritis ejus collata. Id vero à præmissa Augustini interpretatione parum, vel nihil differt.

8. PROPOSITIO II. In Christi satisfactione
Propositio 2. omnes condiciones interfuerunt, quæ
requiruntur ad exactas justitiæ leges.

Prænotan-
dum I.

Ut hanc positionem firmemus momentis Patrum auctoritate munitis, aliqua præmittamus. Ac primum sit, nullam Redemptoris operationem, sive agat assumpta forma, sive divina, sejungendam esse à communione personæ; quoniam, ut diximus lib. XXVI. cap. 11. licet caro exequatur quod carnis est, & divinitas pariter quod proprium habet; utraque natura, divinitatis, & carnis assumptæ operatur in una persona Unigeniti Dei Patris *inconfuse atque indivise*. Vid. supra pag. 158. Ratio hujus rei apertissima est, quia sicut nisi ageret utraque forma, Christus non esset Deus & homo; ita nisi operaretur eadem indivisa persona, Christus & Mediator non esset unus. Hinc sequitur, quod mors & passio, quæ si spectetur tantummodo forma humanitatis assumptæ, nota est infirmitatis ac subjectionis, si attendatur persona, quæ sibi humanitatem *hypostatice* univit, est plenissimæ potestatis ac libertatis. Ac sic in Christi satisfactione gravior facta est in humilitate justitia, quia *nisi* Christus homo esset, non potuisset occidi; *nisi* Deus esset, non crederetur noluisse quod potuit, sed non potuisse quod voluit: nec ab eo justitiam prælatam fuisse, sed ei defuisse potentiam putaremus. Nunc vero humana pro nobis passus est, quia homo erat: sed si nolisset, etiam hoc non pati potuisset quia Deus erat. Hæc Augustinus lib. XI. de Trinit. cap. 14. num. 18.

9. Prænotan-
dum 2.

Animadvertendum deinde est, quod juxta plurimorum doctrinam, etiam si quælibet rationalis creatura teneatur Deo omne obsequium & reverentiam præstare, supposita tamen rectissima justitiæ præscriptione, ut mors sit poena peccati, si

sponte creatura innocens mortem subeat, Deo exhibet quod pro se non debet. Quamquam enim vita creaturarum omnium sit Dei; posteaquam illam beneficentissima largitate impertitus est, libero subjiciens arbitrio, ac statuta lege, ut perpetuo creatura vivat, nisi concessa libertate abutatur, si quis habens vitæ suæ potestatem hanc profundat, dat aliquid proprium, sui que juris, nec alio titulo debitum: quemadmodum etiam servus data sibi dono pecunia à Domino, facta ei facultate, ut illam industria sua det mutuam, aut pro libito impendat, non tenetur titulo servitutis Domino suo reportatum inde lucrum rependere; & filius emancipatus, sui que juris, potest iis, quæ in dominium ipsius transferuntur, satisfacere patri; licet neque inter Dominum & servum, neque inter patrem & filium vera intercedat justitia in iis, quæ non transeunt in servorum, filiorumque dominium. Hoc pactum mundi Redemptor, quamvis deberet supremo Domino præstare obedientiam, & omnia mandata ejus implere; accepta tamen plenissima potestate ponendi animam suam, subeundo mortem debitam tantummodo filiis Adæ peccato obnoxiiis, ipse nulla culpa inquinatus, & persolvens quod non rapuerat, dependit pretium à se non debitum. Neque hujus pretii valorem imminuit mandatum Patris præcipientis ut subiret supplicium crucis, quia Pater non tantum potestatem in mundi redemptione, sed etiam judicium exercens, id est, justitia utens, non sola auctoritate domini, ideo præcepit Christo ut moreretur, quia erat fidejussor in quem irruerant omnium hominum scelera; alias id non præcepturus, quia decreverat antea, mortem non esse infligendam nisi in poenam peccati. Quare S. Anselmus lib. 2. *Cur Deus homo* cap. 11. *Si dicimus* (inquit) *quia dabit se ipsum ad obediendum Deo, ut perseverando & servando justitiam subdat se ejus voluntati; non erit hoc dare, quod Deus ab illo non exigit ut debitor: omnis enim rationalis creatura debet hanc obedientiam Deo*. Ac postea: *Videamus si forte hoc sit vitam suam dare, sive ponere animam suam, sive tradere se ipsum morti ad honorem Dei*. Hoc ex debito Deus non exigit ab illo: quoniam namque non erat peccatum in illo, non debebat mori.

Præterea notandum est, esse quidem in Deo unam operationem, quia est una virtus effectrix, nec non unam summam majestatem, quæ à peccatoribus afficitur injuria,

10.

Prænotan-

dum 3.

L 1 3

injuria, quia est una divinitas, una potestas, unum bonum incommutabile: sed propter incomprehensibilem trium personarum in una divinitatis natura coexistentiam, ita quæ ejusdem naturæ propria sunt, æqualiter conveniunt tribus personis, ut quæ ad personarum proprietatem attinent competant uni, non alteri. Singulis enim personis convenit ex æquo æternitas, immensitas, omnipotentia; at soli Patri esse expertem originis, soli Filio nativitas, atque soli Spiritui sancto ab utroque procedere. Atque id non nisi ab ineffabilis Trinitatis perfectione repetendum est. Itaque cum nihil in Trinitate sit ratione operationis divisum, Verbi Incarnatio E. G. à tota Trinitate peracta est, quatenus est opus aliquod, ut inquit, *ad extra*, & Filius non solum dicitur missus à Patre, sed etiam à Spiritu sancto; imo & Filius ipse, in quantum existens *in forma Dei*, misit semet ipsum ut existentem *in forma servi*: alioqui divideretur operatio, nec eadem essent, *opera patris, & filii*, contra testimonia scripturarum, ac primæ causæ propriam trium personarum rationem. Verum, ut dixi, cum hac indivisa operationis unitate, proveniente ex individua divinitatis natura, consilii discretio quædam orta ex distinctione personarum in iis, quæ ipsarum personarum sunt propria: per quam discretionem Pater dicitur mittens, Filius missus, Spiritus sanctus illuminans: atque ita, ubi est in actione communio propter unitatem ejusdem substantiæ, adinvenitur singularis proprietates ob discretionem personarum. Hæc, quæ ad catholicam fidem spectant, gravi & eloquenti oratione declarantur à Leone Magno sermone 3. de Pentec. cap. 2. pag. 76. his verbis: *Una est ibi benignitas misericordiæ, una censura justitiæ: nec aliquid est in actione divisum, ubi nihil est in voluntate diversum. Quæ ergo illuminat Pater, illuminat Filius, illuminat Spiritus sanctus. Cumque alia sit persona missi, alia mittentis, alia promittentis, simul nobis & unitas manifestatur & Trinitas: ut essentia habens æqualitatem, & non recipiens solitudinem, & ejusdem substantiæ & non ejusdem intelligatur esse personæ. Quod ergo salva cooperatione inseparabilis Deitatis, quædam Pater, quædam Filius, quædam propriè Spiritus sanctus exequitur nostræ dispositio redemptionis, nostræ salutis est ratio. Si enim homo ad imaginem & similitudinem Dei factus in suæ honore naturæ mansisset, nec diaboli fraude deceptus à lege sibi posita per concupiscentiam deviusset; Creator mundi creatura non fieret, neque*

aut sempiternus temporalitatem subiret, aut æqualis Deo patri filius Deus formam servi, aut similitudinem carnis peccati assumeret. Sed quia invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum, & aliter solvi captivitas humana non potuit, nisi causam nostram ipse susceperet, qui sine majestatis suæ damno & verus homo fieret, & solus peccati contagium non haberet: divisit sibi opus nostræ reparationis misericordia Trinitatis; ut Pater propitiaretur, Filius propitiaret, Spiritus sanctus igniret. Hactenus Magnus Leo.

Ex his prænotationibus tanta auctoritate firmatis videor mihi amplissimam quæstionem de Christi satisfactione peracta, & ad strictos apices juris, finitam esse, & etiam quorundam Scholasticorum cavillationibus cumulativè satisfactum. Verum enim vero ex prænotatione ex Augustino deprompta liquet in Christi satisfactione interfuisse pretii æqualitatem, non alicujus partis debiti liberalem condonationem; quoniam vita, quam pro reparatione nostra profudit, erat vita Dei, qui pati non poterat, si tantum *in forma Dei* permansisset, atque ut pateretur assumpsit *formam servi*, sine qua non potuisset occidi, Quare errant, me iudice, qui passionem Christi, & quælibet opera carnis propria peccant *in se ipsis*, ut ex horum finitate inferant inæqualitatem satisfactionis; cum debeat attendi infinita personæ dignitas: cujus personæ erat caro quæ pependit in ligno, sanguis qui effusus est, & spiritus morte divulsus à corpore. Neque in re tanti momenti obsequendum arbitror humani ingenii excursionibus; quibus in humanitatem, qua Christus est passus, non in Verbum divinum, cujus est humanitas ipsa, solent quidam dirigere mentis aciem: sed, ut appareat gratior in humilitate justitia, attendendum est Jesum pro nobis passum esse verum hominem & verum Deum, & tam humanitatis, quam divinitatis operationes ad eandem pertinere personam.

Infertur ex eadem prænotatione, & ex proxima collustrata verbis beati Anselmi, Redemptoris nostri satisfactionem fuisse ex propriis, & aliis indebitis: quoniam assumpta à Verbo naturæ hominis translata est in jus divinæ personæ, quæ cum Deus sit, habet plenissimam potestatem ponendi animam suam, & hanc omni jure sibi vindicans, dum illam offert Patri hostiam placationis, dat quod sibi proprium est, ac magis proprium, quam

11.
Satisfactio
Christi ad
apicem juris.

12.
1. Conditio
satisfactio ad
æqualitatem.

13.
2. Conditio
satisfactio ex
propriis &
alias indebitis.

quam sit solventis debitum pecunia, ut pote unitam sibi *hypostatice*, & substantialiter; unde recte citato loco Augustinus, *Si nolisset, inquit, hoc non potuisset, quia Deus erat.* Et quamvis quidquid Christus habet, acceperit à Patre, ut merito ipsum his verbis alloqueretur, Joan. xvii. 10. *Omnia mea sunt:* in quantum tamen data sunt Filio coæterno & consubstantiali, ita sunt dona Patris, ut simul transeant in jus Filii, in cujus manu sunt *omnia*, Joan. i. 11. 35. & qui habet *vitam in semet ipso*, v. 26. liberam *ponendi animam* suam facultatem, x. 18. atque *potestate* *omnis carnis*, xvii. 2. Ergo & assumpta forma hominis, & anima, & vita, & innumera beneficia gratiarum, quæ inveniuntur in Christo, propria ejus sunt, & ab omni prorsus soluta debito; quoniam omnia sibi in proprietatem vindicat persona Verbi, quæ est Deus summus. Atque hoc pacto, si *hypostatica* unio attendatur, quam diximus in hoc satisfactionis negotio accurate spectandam; pretium pro nobis solvit persona à quocunque debito immunis. Id vero aperte sequitur ex doctrina Augustini. Dato enim, quod in Christo Domino attendatur ratio creaturæ duntaxat, quæ est subiecta Deo, eique debet obtemperare (tametsi præmonui ab hac, ut inquit, *præcisione* cavendum Theologo castigate disputandi de Deo homine Christo Jesu) dirimit subtiliter disputantium oppositiones Anselmus, demonstrans neque à creatura exigì *ex debito* mortem, quando nulli est obnoxia peccato; cum divina justitia ipsam mortem infligat hominibus, qui peccaverunt in Adam: quod supra ejusdem Anselmi verbis, & pervulgato exemplo fuit declaratum.

14. Præterea ex prænotatione tertio loco posita, & verbis Magni Leonis suffulta apparet nimium esse litigiosos, qui negant Christi satisfactionem fuisse *ad alterum*. Mirabilis quippe divinitatis unitas, & personarum discretio præstat, ut *Incarnatio* sit opus Trinitatis indivisum, & divinum Verbum existens *in forma Dei* miserit seipsum ut existens *in forma servi*. Pari ergo jure tribus personis inferatur per peccatum injuria; & nihilominus Verbum divinum ut existens *in forma servi* potuit satisfacere sibi ipsi, quatenus est offensum ut existens *in forma Dei*. Ut ergo satisfactio Christi dicatur *ad alterum*, sufficit duplex in eo natura: per quam, licet sit una persona, esse potest satisfaciens & creditor; quemadmodum est Deus & homo, mittens & missus.

Explanant id nonnulli Scholastici exemplo tutoris, qui pupilli nomine, si creditor etiam sit, potest satisfacere sibi ipsi. Verum ne aliunde petantur exempla; etiam mittere & mitti, præcipere & obtemperare dicunt ordinem *ad alterum*, non minus, ac solvere debitum & satisfacere: & si assumpta *forma servi* sat est, ut Christus sit missus à tota Trinitate, ut toti Trinitati factus sit obediens usque ad mortem, ut à tota Trinitate sit exaltatus & clarificatus; non percipio mehercle, cur id non sufficiat, ut revera toti Trinitati plenam exhibuerit satisfactionem. Quare conditiones necessarias ad plenissimam satisfactionem facile inveniemus in Christo, si in Deo inseparabilem deitatem à proprietatibus personarum, & in ipso Christo unitatem personæ à duplici natura ratiocinando minime divellamus. Ita enim intelligemus quomodo hæc satisfactio sit debitis peccatorum æquivalens, ac proinde nulla pars debiti remissa sit gratis: quomodo sit ex propriis, & alias indebitis; quomodo etiam sit ad alterum: quod erat hac propositione inquirendum.

His nobis videtur posse Subtilis Scholæ Theologos acquiescere? neque aliud censemus reponendum esse ad illorum argumentationes ab Auctoribus principio laudatis multifariam discussas. Duo tamen ex illa schola prodierunt percelebres viri, quorum placitum postulat animadversionem aliquam nostram. Est unus Claudius Frassen, qui disput. 1. de Incarnat. art. 7. sect. 3. q. 4. propugnat satisfactionem Christi *supposito divino pacto* habere omnes conditiones, quæ requiruntur ad satisfactionem ex rigoroſa justitia, atque id esse sententiæ Scoti magis conforme. Verum & nos divinum beneplacitum in humana redemptione interfuisse concedimus; quia nullo nostro præcedente promerito, cum posset supremus Dominus omnes homines perdere, nulla necessitate absoluta ductus, dignatus est tradere pro nobis proprium Filium, ut pretium, cui solvendo non erant debitores, persolveret Fidejussor. At posteaquam id pro beneplacito voluntatis suæ definivit, non potest datam à tanto Fidejussore satisfactionem respuere: & quod respectu nostri munificentia est, comparate ad Redemptorem nostrum habet veram rationem justitiæ, ut non semel supra explicavimus. Si ergo Frassen Scoti mentem est affecutus; possumus etiam cum florentissima ipsius Schola facile convenire.

15. Doctrina Patris Frassen discutitur.

Theo-

16.
Item P. Ma-
cedo.

Theologus alter est Franciscus Macedo, qui Collat. v. differentia 4. demonstrat justitiam Dei longe esse diversam ab ea, quam agnoverunt Philosophi: ab illa procul eliminandam omnem rationem debiti ac dependentiæ, quæ repugnant supremo dominio Dei, & nihilominus perfectissimam justitiam esse: sicuti perfectissima est sapientia, quæ caret discursu, quamvis ad sapientiam homines discurrendo pertingant. Atque hæc Macedo ornate, & luculenter demonstrat. His autem positis miratur Theologos tanto studio contendere Deum esse justum eo modo, quo nos justi sumus, redarguit sodales quod formam justitiæ nostræ in Deum transferant, ait controversiam hanc tantis animorum dissidiis exagitatam pendere à notione justitiæ, concludit denique satisfactionem Christi non esse ex rigore illius justitiæ, quam Aristoteles invenit. esse tamen ad apices justitiæ illius sublimioris, quæ cum sit independentens, nulli obligationi, nisi ex libera voluntate Dei subijcitur, atque id nihil detrahare dignitati Christi, quoniam rigorosa justitia, quæ Deum debitorem constituat, est indigna ipso Deo, eique aufert rationem independentiæ. At non est, cur Macedo Theologos alios redarguat, ac multo minus cur animadversionem hanc suam, ut novam lectori proponat. Nullus quippe Theologorum tam demisse sentit de divina justitia, ut credat illam ab ea, quæ versatur inter homines, nulla ratione differre. Inter Scotistas Cardinalis de Laurea Tom. 2. in 3. p. disput. xx. art. 1. demonstrat in Deo esse quidem justitiam erga homines, sed hanc esse ipsam Dei voluntatem, & justitiam non simpliciter esse appellandam, sed tantum secundum quid; quoniam Deus nulli legi subijcitur, coronat dona sua, & obligatur tantum ex sua liberalitate. Suarez disput. iv. sect. v. & lib.

12. de Grat. cap. 7. demonstrat Deum non posse constitui debitorem, nisi ex sui promissione. Vasquez citatus cap. 3. prop. 9. negat justitiam commutativam esse proprie in Deo, ac inter Thomistas Deum non posse constitui debitorem, nisi ex sui promissione, nec aliquid habere rationem meriti, nisi ex suppositione ordinationis divina, tenent cum Angelico Doctore 1. 2. q. 114. art. 1. & 3. p. q. 46. art. 2. Joannes à S. Thoma, Alvarez, alique complures apud Salmant. disput. 1. dub. 8. Quod ergo tanquam novum, & peracutum proponit Macedo, id in triviis, & frequenti loco persape audierat. Sed reposuerant etiam Theologi, non requiri, ut unus teneatur acceptare quod offertur ab altero, ad hoc ut inter ipsos vera justitia intercedat: nam etsi (inquit Sylvius) Rex, aut mercator non teneatur acceptare justum captivi, vel mercis pretium; si tamen acceptet, vera intercedet justitia, modo sit æqualitas rei ad rem. Attamen si placeat huc revocare controversiam, ut in Deo præsupponatur ad constituendam justitiam illius promissio, & liberalis voluntas; dicimus distinguendam duplicem necessitatem: absolutam, quæ nunquam in Deum cadit in iis quæ pertinent ad creaturas, & hypotheticam, cui absque ullo independentiæ præjudicio Deus positis prædefinitionibus suis subijcitur, atque hac necessitate acceptasse Deum satisfactionem Christi Domini, posteaquam ob nimiam erga nos charitatem illum miserat in similitudinem carnis peccati, ita, ut in humani generis reparatione sibi justitia & pax obviaverint, & quod est gratiarum maxima si attendatur Christi prædestinatio, sit summa æquitas si inspiciantur amplissima illius merita: quod non semel asserui in præcedenti Sociniani dogmatis refutatione.

C A P U T VII.

In quo refelluntur postrema argumenta capitis quinti.

S U M M A R I U M.

1. Obiectio prima Socini solvitur.
2. Refellitur ejusdem obiectio 2. 3. & 4ta.
3. Satisfit 5to argumento.

4. Solvitur obiectio 6ta.
5. Respondetur ad 7. 8. & 9.
6. Ultima obiectio eluditur.

I.
Obiectio 1.
Socini sol-
vitur.

REDEO nunc ad Socinum, qui non assereret defendi à nobis Christi satisfactionem philosophicis inventis, si in obsequium Fidei, qua nos profitemur Unigeniti divinitatem, captivasset

angustum & sæpenumero aberrans ingenium. Quoniam ergo in sola humana ratione, & in dialectica arte censeret locandum esse veritatis præsidium, abjicitque divinarum rerum agnoscendarum æquissi-

aequiffimamque normam, id eſt, Catho-
lica Eccleſiae doctrinam; fatendum illi
eſt, ſe potius, quam nos ſuperno fidei
lumine fultos, confugere ad inventa phi-
loſophorum. Illud ergo, quod in claſſe
poſteriorum argutationum obtinet pri-
mum locum, ſcilicet, apud Deum nul-
lam eſſe acceptionem perſonarum, nescio
quem ob finem Socinus proferat. Paulus
in vi. ad Ephes. 9. utitur ea ſententia,
Perſonarum acceptio non eſt apud eum,
eaeque in ſacris literis frequenter occur-
rit; ac ſemper hunc praefert ſenſum,
legem Domini nullam noſcere differen-
tiam, communiter Deum omnibus bene-
facere, & Judaei ſimul & Graeco, dum-
modo bonum operentur, retribuere mer-
cedem. *Unusquisque quodcumque fecerit
bonum, hoc recipiet à Domino, ſive ſer-
vus, ſive liber,* inquit ibidem Apoſtolus,
ac ſimilia 11. ad Romanos. 11. Optimam
affert rationem Chryſoſtomus Hom.
xxi. pag. 1181. quoniam apud Deum
nulla eſt ratio vel ſervi, vel liberi; nam
etiam inter homines non induxit ſervitu-
tem jus primum, ſed illam peperit ava-
ritia, ſordidus & illiberalis quaſtus, at-
que inſatiabilitas. Verum ex hac com-
muni ſuprema lege omnibus aequo animo
benefaciendi, minime ſequitur teneri
Deum ad impertiendum beneficia iniquis
hominibus, quoniam nulla eſt perſona-
rum acceptio, niſi ille qui iudicat relin-
quens cauſae meritum, de qua iudicat, al-
teri contra alterum ſuffragatur; ut de-
monſtrat Auguſtinus lib. 2. contra duas
Epiſt. Pelagian. cap. vii. num. 13. Quis
enim dixerit acceptatorem perſonarum
creditorem, qui debitori uni dimittat de-
bitum, ab altero exigit, aut vineae do-
minum, qui operarios aequales facit in
mercede, nulli denegando denarium, de
quo pactus fuerat? Ex Apoſtolica ergo
ſententia, ſi Socinus inferat potuiſſe Deum
Optimum Maximum ſine acceptatione
perſonarum dare Redemptorem homini-
bus & non daemonibus, eligere Jacob ac
reprobare Eſau, & etiam redemptione
peracta unum praevieniente miſericordia
trahere ad fidem, alterum in poenam per-
verſitatis deſerere, quia nulla eſt acceptio
perſonarum in debitoribus aequaliter reis;
dicit aliquid in conſeſſionem gratiae Re-
demptoris, quam ipſe negat cum Pela-
gianis: ſed cum ex eadem ſententia, im-
pia conſecutione deducit tam iniquum,
quam juſtum Deo acceptos eſſe, aut nul-
lam dari discrepantiam meritum, aut
nullum verſari diſcrimen inter perſonam
Unigeniti, & hominum ceterorum; pro-
fecto iudit operam, & ex abyſſo in abyſ-
ſum prolabitur.

R. P. Berti Theol. Tom. V.

Quod addit Socinus de Virò principe
ad unam horam pulſo in exilium, nul-
lius eſt momenti: nam ſi ſpectetur exi-
lium in ſe, pluris quidem aeſtimandum eſt
hominis alterius è plebe exilium diutur-
num atque perpetuum; ſed conditione
perſonarum ſpectata, quis dixerit idem
eſſe exulare regem, ac minimum ipſius
ſamulum? At in ſatiſfactione Chriſti con-
ſiderandam eſſe mortem, non in ſe tan-
tum, ſed comparate ad perſonam, quae
illam ſubiit, capite praecedenti monui-
mus. Corruit hac reſponſione tertia ar-
gumentatio; nam mors hominis Dei ma-
iori pretio aeſtimanda eſt, quam ſempiter-
num damnatorum ſupplicium. Quod ſi
neget Socinus; iſtud ab eo petam cum
Anſelmo lib. 2. Cur Deus homo, cap.
xiv. pag. 72. Si praesens eſſet homo il-
le, & quis eſſet ſcires, & diceretur ti-
bi, Niſi occidas hominem illum, peribit
mundus iſte totus, & quidquid Deus non
eſt, faceres hoc pro conſervanda omni
alia creatura? Si reſpondeat Socinus, ut
ibidem Boſo, Non facerem; etiamſi mihi
inſinitus numerus mundorum oſtendere-
tur; ex ſui ipſius conſcientia diſcet quan-
ti vita Domini Jeſu ſit aeſtimanda: ſi re-
ſpondeat autem, Facerem; abeat impiis-
ſimus cum manu in foro Praeſidis con-
clamantium, Tolle, tolle, crucifige eum.
At Pater, inquit, illum abſque immani-
tate tradidit crucifixoribus. Dixi cap.
111. prop. 10. tradidiſſe, quia ipſe vo-
luit, quia ſe exhibuit ſponſorem noſtrum
ac vadem, quia nullum aliud inveniri po-
terat pretium condignae ſatiſfactionis;
unde ipſa juſtitia aequitas commendat.
Patris charitatem; ſicut mors tam dira
commonſtrat quanti ponderis ſit pecca-
tum, quod nonniſi morte Unigeniti filii
Dei poterat expiari. Solvitur eadem re-
ſponſione quarta Socini argumentatio:
quandoquidem cum ſatiſfactio Chriſti ſit
inſiniti valoris, poterat ob valorem pre-
tii facere ſatis juſtitiae, & ob meritum
obedientiae obtinere tantam Chriſti exal-
tationem; non enim oblatus eſt invitus,
ſed quia voluit: unde Apoſtolus, qui
pretio ſanguinis noſtram tribuit redem-
ptionem ad Ephes. 1. 7. ait quoque ad
Philipp. 11. 8. exaltationem nominis Je-
ſu eſſe praeſtium ſingularis obedientiae, &
maximae humilitatis.

Argumentatio quinta nullam aliam po-
ſtulat reſponſionem: ſed redarguenda eſt
tamen Socini audacia, dum detrabit paſ-
ſioni Chriſti, ex quo peracta ſit exiguo
temporis intervallo. Plura enim ſunt,
quae paſſionem ejus ſupra humanum ca-
ptum adaugent. I. Quod in ejus mor-
tem

2. Ejuſdem ob-
jectio 2da
refellitur.

Corruit
exinde argu-
mentum 3.

Et quantum.

3. Satiſfit 5to
argumento.

tem homines cujuscunque ordinis conspirarunt, Pontifices, Sacerdotes, Præsides, Ecclesiasticum, & Sæculare forum, Judæi, Ethnici, viri, ac mulieres. Accularunt eum falsi testes, abnegavit Petrus, vendidit Judas, damnarunt contribules, deriserunt milites, impropertavit latro, deseruerunt propinqui. II. A planta pedis ad verticem usque capitis dolores maximos pertulit: caput spinea corona circumdatum, facies colaphis palmisque contusa, cæsum diris flagellis dorsum, extensa brachia, manus pedesque transfixi. III. Quolibet exteriori, & interiori sensu eximiam pœnam expertus est, excipiens auribus improborum convicia, labiis amaritudinem fellis, oculis piissimæ Matris lacrymas, animo peccatorum nostrorum aculeos. IV. Perpressus est famæ, rei, & vitæ jacturam, appellatus seductor, posthabitus homicidæ, inter latrones suffixus, venditus vilis pretio, exutus vestibus, nudus expositus, vitamque profundens ad ultimum usque spiritum. V. Ejus passio diuturnitate superavit cæteras, expectata à priori conceptionis momento, semper præsens menti, frequenter prænuntiata, prolixam habens agoniam, afflictationes innumeras, & mortem, cum qua diu luctatus est, non capite truncatus, non absumptus igne, non aqua demersus, sed in cruce ad horam usque nonam blasphemis, subannationibus, ludibriis obiectus. VI. His accedit corpus divina virtute formatum, ut esset hostia placaminis, sensus vegetior, mens perspicacior, vita innocentior, honoris sui major quam dici possit existimatio, cujusque consolationis voluntaria abjectio, ut mors in illum vehementiori atrocitate sæviret. Videat ergo Socinus, an Redemptoris nostri cruciatus leves sint, & exigui; an potius de his vaticinatus fuerit in Threnis 1. 12. Jeremias, dum ait: *O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, & videte, si est dolor sicut dolor meus.* Adeas, Lector, Augustinum in Pl. LXVIII. Thomam Aquinatem 3. p. q. 46. art. 5. & 6. Joan. Driedonem de capt. & red. hum. gen. 3. p. 2. cap. 2. tract. art. 1. &c.

4.
Solvitur 6ta
objectio.

Ea, quibus Socinus impetit personæ Christi dignitatem, percurram breviter, ne hoc loco longior sim, quam necesse est. Fatemur itaque unam pretiosi sanguinis guttam fuisse redemptionis humanæ sufficiens lytrum: & nihilominus affirmamus Christum tot cruciatus mortemque acerbissimam haud inutiliter per-

tulisse; quandoquidem ostendit primum quid sit causa mortis, & quæslus peccati, quanta prævaricationem Adæ consecuta sint damna, quantum divinam justitiam pertimefcere debeamus, qualis studio cohibenda sit vitiorum licentia. Deinde nimiam erga nos charitatem testatam fecit, præbuit invictæ patientiæ exemplum, stendit ingentem humanæ salutis ardorem, deprecatus est veniam interfectoribus; & quia venerat non solum redemptor, sed etiam novæ vitæ institutor, tanta passus est, ut sequamur vestigia ejus. Voluit præterea, ne qua justitiæ pars deesset, iisdem rationibus delere peccatum, quibus admissum fuerat, expiare obedientia culpam inobedientiæ, qua primus parens deliquerat, & per salutiferum Crucis lignum superare infensissimum hostem humani generis, qui per lechiferum interdictæ arboris lignum protoparentem deceperat; mortem denique *stipendium peccati*, ut dicitur ab Apostolo, ad Rom. VI. 23. moriendo destruere, æternamque vitam iis, qui morti ejus complantantur, conferre. Hæc perpolita oratione de Passione Domini, plurimum ab Alexandro VI. probata, & quam Aldus Manucius gestabat in sinu, & legendam tradebat omnibus, prosequitur noster Lippus: quibus addenda sunt momenta à nobis capite tertio præmissa.

Ad confutationem septimi faciunt quæ diximus postremo capite. Revera enim Christus satisfecit, ut homo; sed natura humana, in qua passus est, erat *hypostatice* unita divino Verbo: *Et divinitas* (inquit Damascenus lib. 3. de Fide orthodoxa cap. 15. pag. 245.) *miracula perpetrabat, sed non citra carnem; caro rursus humilia & abjecta efficiebat, sed non à divinitate sejuncta. Nam & patienti carni connexa erat divinitas ab omni doloris sensu incolumis permanens, & salutares cruciatus efficiens: ac rursus operanti Verbi divinitati mens sancta conjuncta erat, cogitans & intelligens ea, quæ patrabantur.* Imperite ergo in satisfactionis negotio attenditur humanitatis natura, non Verbi persona, absque ejus regimine ac nutu illa nec existeret, nec patiebatur. Eadem responsione eliditur insequens Socini objectio; quippe & mundi productio, & quælibet alia operatio summi Dei, tametsi comparate ad terminum, sive ad rem creatam atque productam, finita sit, habet ex parte causæ effectricis infinitam virtutem. Ideo autem mundus in se finitum habet pretium, quia infinita illa virtus causæ efficien-

5.
Respondetur
ad 7mum.

efficientis est extrinseca rei creata: sed personæ dignitas est ratio intrinseca merito, quoniam ipsa persona est, quæ pretium exhibet, quæ sacrificium offert, quæ oblata rei dominium habet ac potestatem. Et quoniam in iis, quæ absque deliberatione patrantur, nulla deprehenditur ratio meriti; satis apparet, quam inscite producat Socinus exemplum bestię cibum, potumque fumentis, & naturalem facultatem confundat cum libera; bestia ipse, ac monstrum naturæ, si neget rationalem hominem promereri jejuno, quo sine ullo merito bella fame laborans atteritur. His nona quoque objectio refutata est.

6.
Ultima ob-
jectio eludi-
tur.

Postrema eludi primum potest repetito discrimine duarum naturarum, quæ in Christo conveniunt in unitatem personæ: illo enim discrimine posito, potuit Verbum in humana natura subsistens sibi tan-

quam Deo satisfacere: de qua re plura prop. 2. præced. cap. Deinde, quoniam nobis concertatio est cum hæreticis omnium pervicacissimis, dicimus Christi personam, quamvis una est, moraliter cense-ri unam, & alteram, quoniam constans naturis duabus, vindicat sibi divinitatis, atque humanitatis jura: cumque habeat divinitatis plenitudinem, & formam, quam assumpsit, potestatem; hanc ut homo in redemptionis pretium exhibet, quam ut Deus acceptat in satisfactionem justitiæ. Idem quippe homo habens jus creditoris, & potestatem tu- tandi eum, qui nondum pervenit ad pubertatem, ob hæc duo jura in capite li-bero constituta potest satisfacere sibi ipsi, ac debitum pupilli persolvere, ut diximus eadem 2. propositione. At mittamus Socinum, qui nos coegit in hac controversia diutine commorari, & celerius reliqua percurramus.

C A P U T VIII.

An pura creatura possit Deo pro peccato proprio, vel alieno condignam exhibere satisfactionem?

S U M M A R I U M.

1. Status questionis.

2. Nulla creatura peccato obstricta potest Deo condignè satisfacere.

3. Creatura constituta etiam in gratia nequit pro peccato mortali condignè satisfacere.

4. Ultima probatio propositionis.

5. & 6. Solvuntur objectiones.

1.
Status ques-
tionis.

EX his, quæ sæpe repetita sunt, Incarnationem divini Verbi necessariam fuisse facta hypothese, quod Deus decreverit servato omni jure æquitatis redimere captivum hominem, manifesta illatione consequitur, nullam creaturam à divina persona hypostatice non assumptam, neque ad consortium, neque substantialem divinitatis eventam, posse munus mediatoris, ac redemptoris implere tali soluto pretio, quod æquare valeat peccati magnitudinem, ac debitum prorsus delere. Qua in re, etsi Scholastici, ut solent, vel in oppositas partes abeant, vel etiam uni adherentes producta ab aliis momenta studeant exagitare; geram me temperanter admodum, & pacate, certior factus Patrum documentis, & majori etiam Scholarum assensu, fieri non posse, ut exhibita ab homine, vel ab angelo satisfactio tantum honoris persolvat supremo Domino, quantum illi prævaricatoris iniquitas intulit injuriæ. Verum quia de hominibus originali peccato obnoxiiis, & de creatura quæ posset à Deo produci gra-

R. P. Berti Theol. Tom. V.

tia decore exornata, proferenda non censeo omnia in discriminatim argumenta, quæ inveniuntur apud divinarum rerum tractatores; consilium est eadem sejunctis thesibus ad hunc modum disponere.

PROPOSITIO I. Rationalis creatura obstricta peccato nequit vel pro se, vel pro aliis condigne Deo satisfacere.

Demonstratur primo ex Scripturis, quæ docent ideo Christum nos à male dicto solvisse, eo quod iniquitatem non fecerit, II. LIII. 9. quia peccatum in eo non est, I. Joan. III. 5. quem in locum ait Augustinus Tract. IV. num. 8. In quo non est peccatum, ipse venit auferre peccatum. Nam si esset & in illo peccatum, auferendum esset illi, non ipse auferret. Quomodo ergo creatura aliqua inquinata peccato potest culpam abstergere, & solvere maledictionem? II. Confirmatur concordissima SS. Patrum traditione. Divus enim Irenæus lib. III. adversus Hæreticos, cap. 20. & ex distinct. Massuet 18. n. 2. ait: Non erat possibile eum hominem, qui semel victus fuerat & elusus per inobedientiam,

2.
Propositio I.

Demonstratur I. ex Scripturis.

2. Confirmatur ex Patribus.

M p 2

tiam,

tiam, replasmare, & obtinere bravium victoria, &c. S. P. August. in Ps. xx. x. num. 12. *Quia Israel vendere se potuit, & fieri venundatus sub peccato, redimere se ab iniquitatibus non potest.* Eusebius Emesenus hom. 6. de Paschate ita loquitur: *Non subvenire peccato poterat simili peccato obnoxius, nec intervenire pro servis adstrictus legibus servitutis.* Vide ceteros similia tradentes apud Dionys. Petavium lib. 11. de Incarnat. cap. 12. III. Idem Theologica ratione firmatur; quoniam, ut diximus IV. Volumine pag. 149. mortale peccatum, in quantum est Dei offensa, infinitam habet malitiam, cui nullum bonum opus quantavis charitate ab homine puro peractum, potest æquivalere: quod repetam paulo infra. Deinde fieri nequit, ut homo æternam mortem, quæ peccato mortali debetur, usque ad ultimum quadrantem perfolvat, quippe æterna punitio non habet fines, qui possint attingi: atque temporalis quælibet poena, nisi sit personæ sempiterna, maximaque majestate fulgentis, æquiparari non potest cum perpetuo gehennæ supplicio. Cum insuper anima, quam impius peccato vendidit, sit Dei imago tot, tantisque divinæ beneficentiæ muneribus decorata; (ut repetam verba divinæ Sapientiæ ore prolata, Mat. xvi. 26.) *Quam dabit homo commutationem pro anima sua?* Ac tandem cum omnia creaturarum bona sint à Deo, si quid ipsi exhibeat homo, vel angelus; id non ex propriis solvit, sed ex liberalitate Creatoris: neque enim quod habet à supremo Domino, potest creatura aliqua in jus suum vindicare; ut præcedenti capite VI. diximus de Unigenito Filio Dei, qui cum sit Deus summus, habuit à se ipso quidquid dependit pro humani generis redemptione: mortem vero, quam juxta Anselmi doctrinam, ex debito Deus ab innocente non exigit, qui semel legem transgressus esset, omni jure perfolveret; nec in satisfactionem justitiæ posset impendere vitam, quæ post peccatum evasit indubitum beneficium, inter bona, quorum jus habeat iniquus, nullatenus recensendum.

3. PROPOSITIO II. Nulla creatura, quantumvis gratia, meritoque exornata, potest exhibere Deo pro mortali peccato coæqualem satisfactionem.

Probatur ex Script. Id primo evincitur ex Scripturis, asserentibus tantummodo Domino Jesu Christo competere, ut sit *Mediator Dei, & hominum*, ad Tim. 11. 5. & ad Heb.

ix. 15. ut pacem conciliet nostram, quia *fecit utraque unum*, ad Ephes. 11. 14. ut nobis sit *Pontifex impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cæli*; factus, nec habens necessitatem pro suis delictis hostias offerre, ad Hebr. vii. 26. Hæc non solum in hac rerum constitutione valere existimanda sunt, ut quidam sentiunt, verum etiam in quocunque rerum ordine, quoniam non potest esse mediator, nisi qui utriusque habeat naturam, nec sanguinem in redemptionem fundere, qui non habeat potestatem ponendi animam suam, quemadmodum diximus Patrum auctoritate suffulti disputantes contra Socinum. Sed aperta sunt verba Psalmographi xl. vii. 8. *Frater non redimit, redimet homo: non dabit Deo placationem suam, & pretium redemptionem animæ suæ*; quæ fatentibus omnibus de Christo sunt prænuntiata. Ita est, inquis, sed fieri tamen potuit, ut redimeret *frater*. Hæc quidem Scholasticorum nonnulli. Quid autem in hunc Psalmum Basilus? Is Tom. 1. pag. edit. Morel. 280. *Neque enim, inquit, fratrem in redemptionem querit, sed unum aliquem, qui nostram exuperet naturam: non item hominem nudum, sed hominem Deum Jesum Christum, qui solus pro nobis omnibus Deo propitiationem dare potest.* Similia Ambrosius Tom. 1. pag. 949. Et Augustinus in eundem Ps. num. 8. ferm. 1. quasi eam prævidens responsionem, inquit mirabundus: *Aliquis homo redimet, si Filius hominis non redimit?* Audis ergo non tantum nos à Filio hominis fuisse redemptos, verum & non posse hominem nudum, qui non excedit communem naturam, dare Deo placationem. II. Et quoniam ad Patres progressa est disputatio; Irenæus lib. 11. cap. xviii. num. 7. assertum nostrum extra omnem habitationem his verbis confirmat: *Nisi homo conjunctus fuisset Deo, non potuisset participes fieri incorruptibilitatis.* Addit quod supra diximus, non posse officium Mediatoris exerceri, *nisi ab homine Deo.* Addit etiam quod nulla ratione possemus fieri participes adoptionis filiorum, *nisi per Filium eam, quæ est ad ipsum, recepissimus communionem.* Athanasius lib. 2. contra Apollin. habet ea verba, quæ laudantur Act. 8. Synodi vi. *Nisi in ea, quæ peccaverat, natura impeccabilitas visa esset, peccatum in carne damnari non potuisset.* S. P. Augustinus in Enchir. cap. cviii. num. 28. ait: *Neque per ipsum liberaremur unum Mediatorem Dei & hominum Jesum Christum, nisi esset & Deus.* Fulgentius lib. 11. ad Trasim. cap. 2. pag. edit.

Ex Patribus.

edit. Lugd. 457. demonſtrat nec Angelum potuiſſe reparationis munus obire, quoniam eſt juvenis egenus, nec po- teſt propriæ ſtabilitati ſufficere: & de In- carnat. & Grat. cap. 4. pag. 636. docet nunquam naturam humanam idoneam futuram eſſe ad auferendum peccatum, *niſi in unionem Verbi Dei, non natura- li confuſione, ſed ſolum personali unitate tranſiret.* Loca produciunt alia Petavius lib. 11. de Incarnat. cap. 12. & 14. L' Herminier pag. 105. Wiaſſe q. 2. cap. 2. Tournely q. v. pag. 161. Verum à no- bis ſelecta videntur inſigniora, & ad aliam confugientium hypotheſim diruunt per- fugium: quippe nulla ſimplex creatura eſt Deus & homo, nulla personali unita- te conjuncta eſſet Deo, nulla per com- municationem proprii ſpiritus impertire- tur filiorum adoptionem; quod tam ex- preſſe tradunt Eccleſiæ Patres. III. Au- thoritati accedit ratio, & ea primum, quam ſupra dixi petendam eſſe à pravita- te peccati: de quo licet ſit in Scholis fervida partium contentio, veriſſima ſen- tentia eſt infinitam habere labem ac tur- pitudinem. A majeſtate enim perſonæ offenſæ æſtimatur gravitas injuriæ, quam- vis damnum illatum dignoſcatur à pretio illius rei, quæ auferitur: quod puto etiam manifeſtum fieri ex ipſa hominum con- ſuetudine. Nam ſi per vim regum dia- dema legitimo ablato principi, impo- nas capiti alicujus tyranni, quamvis po- ſtea reddas quod rapueras, non tamen illatum dedecus poteris facile compen- ſare: & ſi aliquam inter homines etiam diſparis ordinis compensationem invene- ris, fruſtra illam nudus homo ſataget ei dare, à cujus majeſtate infinitis interval- lis recedit. Quare videntur mihi qui mortale peccatum finitum faciunt, minus accurate diſtinguere inter peccati, ut in- quunt, *entitatem*, atque malitiam. Sa- ne hæc ratio inconcuſſa viſa eſt D. An- ſelmo lib. 1. *Cur Deus homo*, cap. 21. pag. 63. ubi demonſtrat quanti ponderis ſit peccatum, ex eo etiam, quod nemo illud perpetraret, divina majeſtate per- ſpecta, quamvis univerſi moles rueret, & redigeretur in nihilum. Neque ar- bitror diverſa ſentire mortalium aliquem, qui Deum timeat. Liqueat ergo ex ipſa hominis recti conſcientia plus horro- ris incutere peccatum, quam mundialis ma- china, & creaturarum univerſarum rui- nam, proſecto propter divinæ Majeſtatis contemptum, cui nihil poſſumus com- parare. Hoc propterea momento de- prompto ex *infinitate divinæ majeſtatis* utitur D. Thomas 3. p. q. 1. art. 2. Aeg. diſt. 1. p. 2. q. 1. S. Bonav. diſt. xx. q.

4. Suarez diſp. xv. q. 1. art. 2. ſect. 7. Etius diſt. 20. ſ. 3. Sylviuſ Q. 1. q. 4. art. 2. & ne alios commemorem, noſtræ, ac Thomiſticæ ſcholæ univerſi. Spectata itaque gravitate peccati, ut in hiſtoria Dominicæ Paſſionis carmine conſcripta cecinit F. Adam Januensis vir Inſtituti noſtri pius, atque eruditus,

Iſta ſalus hominis ſub opaca mole fe- rendæ

Tanti erat, ut totum natura crea- ta, vel omnis

Angelica humanum Genus inſtaura- re nequiret.

Atque id non ſolum de redemptione ho- minum univerſorum, ſed etiam de rigo- roſa ſatisfactione pro uno duntaxat im- pio, propter peccati granditatem eſt af- ferendum.

Sunt præterea, qui idem non ſentiunt de magnitudine peccati; & tamen ne- gant poſſe puram creaturam ad æquali- tatem Deo ſatisfacere ea ducti ratione, quod Deus ſupremum ordinem teneat, creatura autem medium, aut inſimum, & aſſerentes opus eſſe, ut injuria ac ſa- tisfactio ordinis ſint ejusdem. Si enim plebejus colaphum impingat regi, fini- tam quidem injuriam infert, non tamen huic ullo actu obſequii ſatisfacit: nec damnum illatum honori compenſatur ſo- lutione pecuniæ; propterea quod rex & plebejus, fama ac divitiæ teneant ordi- nes diſcrepantes. Et quamvis contingat aliquando, ut in hominum æſtimatione minimum damnum ordinis præſtantiſſis, ſit in exemplo, fama, cenſetur ad æqua- litatem compenſatum per eximiam ſatis- factionem inferioris ordinis, v. g. per ingentem ſolutionem rei pecuniariæ; quam ob cauſam Vaſqueſius diſput. 14. cap. 4. n. 36. Cardin. de Lugo diſput. v. ſect. 4. aliique rationem illam reſellunt: poteſt tamen hæc valide propugnari, quo- niam inter unum, & alterum ordinem creaturarum rerum datur quædam propin- quitas, per quam inferiorum ſuprema poſſunt ad infera ſuperiorum pertingere; ſed hæc propinquitas inveniri nequaquam poteſt inter ſupremum Dominum & crea- turam. Si cui autem placeat hac ince- dere, faciem ei præferet L' Herminier pag. 106. Suarez quoque præcitata ſect. 7. & Auguſtiniſis Gibbon diſput. 11. dub. 6. quamvis hæc ſemita minus trita ſit, & à via ampliori, quam ſequimur, pa- rum diſtet.

Quæ adverſus poſitionem hanc obji- ciuntur, ſunt iſtiusmodi. Primum ſim- plex homo eliciens actum contritio- nis perfectæ tantundem reddit Deo, quan-

4. Alia adhuc probatio.

ſ. Objectiones.

M p 3

quan-

Ex ratione.

quantum ei abstulit gravitate delicti: & quemadmodum se per noxiam cupiditatem converterat ad bona commutabilia, & finem ultimum constituerat in rebus creatis; ita per castam delectationem retrahens animum à fluxis bonis, & ad incommutabile vergens, locat finem suum in Deo, compensatque merito sanctæ charitatis quicquid prava dilectione contraxit. At si creditori restituas omne, quod abstulisti, satisfacis ad juris apices. Per actum ergo perfectæ contritionis potes exhibere Deo satisfactionem condignam. Præterea contritione perfectâ promereri remissionem peccatorum; & si ornatus fueris sanctitatis decore, erit tibi vita æterna condigna merces, & corona justitiæ. Si tantum gratia condecoratus mereri potes, cur non satisfacere pro peccati injuria? Insuper conferre tibi potest summi Dei liberalitas adeo eximiam sanctitatem, ad quam nemo unquam pervenerit: ac talem saltem dignitatem nactus, par eris solvendo peccati debito. Ad hæc, si Deus rationalem creaturam constituat Caput morale cæterarum, ut fuit Adam posterorum hominum, poterit illa suam in alios justitiam transfundere, quemadmodum Adam ipse communem naturam vitando homines universos infecit. Postremo ratio deprompta à gravitate peccati, est admodum imbecillis; quoniam si à dignitate personæ offensæ desumenda foret turpitudine peccati, neque esset discrimen inter veniale & lethiferum, neque unum mortale excederet cæditatem alterius, neque pro minima culpa posset condigne satisfieri: quarum assertionum duæ priores redolent impietatem, & hæresim; tertia verò fere ab omnibus improbat.

6.
Responso-
nes.

Ad primum igitur sic respondeo. Duo in mortali peccato attendi debent, quod aufertur, & cui aufertur, sive, ut inquirunt cum Sylvio quidam Schola, injuria *realis*, ac *personalis*: quorum illud æstimatur ex rei pretio, alterum pensatur ex personæ amplitudine ac dignitate. Neque enim tantum refert expendere, an furatus sit quispiam obulum, vel aureum; an inflixerit colaphum, aut vulnus; sed etiam an damnum illatum sit diviti vel pauperi, an plaga inflicta plebicolæ vel principi; & quid discriminis intersit inter eum qui ignominiam inurit, & qui eandem perpetitur. Atque restituta re oblata, obulo nimirum, vel aureo, & vulnere inflicto pro vulnere, alapa impacta pro alapa, persolvendum quoque est, ni locum habeat hostimen-

tum & talio, debitum contumeliæ, aut loris, aut triremi, aut suspendio, idque facta offendentis offensæque comparatione: nam si servus conservum percussisset, eadem saltem poena multabitur; si quemdam procerum, exilio; si regem, furca. Injuriam vero irrogatam Auctori suo, maximo, atque beneficentissimo, quæ multa multabit? Distinguo itaque majorem propositionem: Contritione perfectâ redditur Deo tantumdem, quantum peccato ablatum fuerat, spectata duntaxat rei magnitudine, & *reali injuria*, concedo: attento Deum inter, hominesque discrimine, atque *injuria personali*, nego. Deinde per actum contritionis cuinam peccato satisfacies? Proprio? Minime, quoniam charitatem patris, & eo fine ut resipisceres, tibi Pater luminum inspiravit: nec est ex propriis, aut condigna ea satisfactio, in qua tibi remittitur debitum carendi gratia, ac novo obstringeris beneficio. Alienone? Nequaquam: pro illa enim gratia, quæ te exornat, ne interim commemorem debita alia quamplurima, debes Deo tuo, quicquid habes. Sed de primo quidem argumento satis. Ad alterum nego quod per contritionem mereatur quis remissionem peccati, merito *de condigno*: justificatio enim gratia est, non corona, vel merces. Vitam vero æternam homo justus meretur quidem, etiam *condigne*, sed quia Christo tanquam palmiti interitur, & Christi gratia fit in eo *fons aquæ vitæ salientis in vitam æternam*; & quia accepta adoptione filiorum habet quoque hereditatis pignus & arrham: ideoque meritum à gratia *habituali*, non ab opere in se spectato, talem habet condignitatem. Accedit, quod non est eadem ratio merendi, atque satisfaciendi: quippe in merito intervenit divina promissio, cum nequeat Deus constitui debitor creaturarum suarum, nisi sua largitate; in satisfactione autem attenditur personæ offensæ amplitudo, & pravitas injuriæ. Vide lib. XIX. cap. 6. & 8. Illud, quod tertio loco objicitur, nullius est ponderis: nam sanctitas quælibet creaturarum, quantumvis eximia, finita est, & si etiam infinita fingatur, distat à Dei majestate infinito intervallo, ut infinitum accidens ab infinita substantia, & infinitum in quantitate ab infinito in omni genere; & ideo nunquam erit inter meritum creaturæ, & injuriam Deo illatam proportio. In solutione argumenti quartæ me vano labore non frangam; siquidem *nudus* homo potest esse morale caput in ordine ad transfusionem peccati, quia illius prævaricatio habet infinitam turpitudi-

rudinem, & peccatum originale transfunditur viciata generatione, cujus homo primus est auctor: at meritum cujuslibet ſimplicis creaturæ finitum eſt, nec ejus intuitu tenetur Deus gratiam poſteris impertiri, niſi ex ſua promiſſione; & conſequenter *purus* homo nequit conſtitui morale caput, ex quo non ex Dei munifica largitate, ſed ex juſtitia profluat gratia, & ſanctitas cæterorum. In poſtremo pariter argumento haud multum operis & verborum inſumam. Dixi enim libro XXI. cap. 8. offenſam, quæ commenſuratur cum dignitate perſonæ, eſſe illam, quæ conjuncta eſt cum deſpicientia & contemptu; & ideo veniale peccatum, licet ſit Dei offenſa, caret illa gravitate, quæ eſt in mortali, per quod conſtituitur finis ultimus in creatura. Affirmavi præterea adverſus Jovinianum dari inter peccata mortalia diſcrimen, quia licet omnia afficiant injuria ſupremum Dominum, habeantque ex hoc capite maximam turpitudinem, ratione tamen violandi præcepta, & conſiderata cujuſcunque peccati materia, unum eſt gravius altero, quia habet majorem voluntatis perversitatem, magisque recedit à regula incommutabilis æquitatis. Sed neceſſum non eſt, ut eo loci expoſita repetantur. At, inqu'ſ, pro veniali peccato poteſtne *purus* ho-

mo ſatisfacere ad juris apices? Attenta peccati turpitudine poteſt quidem; idque tenent è ſchola permulti: nam cum veniale peccatum non habeat infinitam gravitatem, poteſt juſtus boni aliquid præſtare, quod illi æquivalet. Negant id tamen alii, quia hæc ſatisfactio eſſet ex gratia, non vero ex propriis. Cæterum non videtur omnibus momentum iſtud invictum, quoniam peccato duntaxat veniali non contrahitur debitum cærendi ipſa gratia; neque hæc collata eſſet poſt ejusdem venialis peccati perpetrationem, ut ratiocinatur Suaſius diſp. IV. q. 1. art. 2. ſect. 9. Poteſt autem, inquiunt, fieri ſatisfactio etiam ex bonis dono acceptis, dummodo non conferantur poſt contractum debitum, & eo fine, ut iſtud deleatur, ſicuti pecuniâ dono collatâ perſolvitur inter homines debitum aliunde proveniens. Verum, ſi cui inhæreat oppoſita perſuaſio, reponet nunquam creaturam vindicare ſibi juſ donorum Domini ſui; licet id eveniat inter homines, quos inter transferri poteſt dominium. Adde gravitatem peccati, niſi infinita ſit, ſpectare nihilominus ordinis diverſitatem: quæ omnia declarata ſunt paulo ſupra. Ex quibus colliges me in poſtremam ſententiam propendere, altera tamen in ſuo jure relicta.

C A P U T IX.

Ad univerſos homines, etiam fœminei ſexûs, non vero ad dæmones pertinere Chriſti Domini redemptionem.

S U M M A R I U M.

1. Chriſtus pro omnibus eſt mortuus.
2. Multi hoc beneficio abutuntur.
3. Chriſtus electis applicat mortis ſuæ fructum.
4. 5. 6. Etiam mulieres ſunt redemptæ.

7. uſque ad 12. Solvuntur objectiones.
12. An Chriſtus ſit redemptor dæmonum.
13. Refellitur ſententia affirmans.
14. & ſeqq. Solvuntur objectiones.

I.
Chriſtus pro
omnibus eſt
mortuus.

CIRCA humani generis redemptionem tria adhuc remanent inquirenda: quorum primum eſt, an pro omnibus, ac ſingulis hominibus piſſimus Jeſus ſanguinem fuderit, an duntaxat pro electis ante Mundi conſtitutionem: quod poſtremum commenti ſunt Calvini aſſectæ, Janſeniani, & quorundam opinione Prædeſtiniani hæretici quinto Eccleſiæ ſæculo, & vertente 9. Gotheſchalcus, damnatus in Cariſiaca Synodo ab Hincmaro Remenſi coacta. De quibus poſtremis quid ſentiamus, vide lib. VI. cap. 14. Immitem hanc, rigidamque ſententiam, non ſolum à prælaudata Syno-

do, verum etiam à Tridentina ſeſſ. VI. cap. 2. ac poſtea in V. propoſitione Janſenii Romanorum Pontificum definitione damnatam, contumelioſam Chriſto, ejusque flagrantiffimæ, maximæque charitati derogantem, 3. capite lib. XVII. refutavimus. Contraria eſt enim divinis Scripturis, aſſerentibus *unum pro omnibus mortuum eſſe: dediffe ſemetipſum redemptionem pro multis: pro omnibus guſtaſſe mortem: Salvatorem eſſe omnium; nec pro noſtris tantum peccatis propitiationem eſſe, ſed etiam pro totius mundi.* Hæc enim leguntur 2. ad Corinth. V. 14. prima ad Tim. II. 6. ad Heb.

Heb. 11. 9. ad Tim. IV. 10. ac 1. Joan. 11. 2. Quæ loca, quoniam producta sunt eodem libro XVII. & repetita hoc, in quo versamur, contra Socinum, necessum non arbitror prolixius, dique inculcare. Repugnat quoque sententia illa impia, ac blasphema traditioni Patrum universorum; Irenæi asserentis cap. 17 lib. V. Christum propitiassse pro omnibus Patrem: Clem. Alex. scribentis in VII. Strom. illum prorsus omnium, nullo excepto, Servatorem esse: Origenis in IV. adversus Celsum conscribentis, non iis tantum mederi voluisse, qui in uno erant orbis angulo, sed quantum in ipso fuit, iis qui ubique sunt: Nazianz. Orat. 42. universum orbem instaurasse: Ambrosii in 2. lib. de Abel & Cain, cap. 3. pro salute universorum advenisse: S. P. Augustini tract. XXXV. in Joan. venisse ut salvaret eos etiam, qui salvari noluerunt: Prosperi ad object. IX. Gallorum, rectissime dici pro totius mundi redemptione crucifixum: Anselmi in primam ad Tim. cap. 2. mortem pro omnibus sustinuisse, ut omnes à morte redimeret. Atque hæc pariter, cum obvia sint iis omnibus, qui vel in nostras, vel in aliorum dissertationes oculos conjecerunt, satis est recapitulatione quadam recensuisse. Adversatur tandem placitum illud hæreticorum rationi, quæ petitur ex originali peccato, cui omnes filii Adam nascuntur obnoxii: ex oratione, quam pro omnibus tenemur effundere: ex Ecclesia, quæ in sui gremium quoscunque excipit: ex Evangelii prædicatione per universum terrarum orbem: ex Domini Jesu nomine: ex Mediatoris officio: ex Judicis potestate: ex sacrificii valore: ex charitate, qua proditorem amplexus est, qua pro crucifixoribus exoravit, qua tota die ad populum non credentem, & contradicentem manus extendit; quæ item produximus Tom. III. pag. 223. & sequentibus.

2.
Redemptio-
nis Beneficio
multi abu-
tuntur.

In hac tamen universali redemptione permultos esse, qui mortis ejus beneficium non recipiunt, expressa est definitio Tridentini sess. VI. cap. 3. ac tradita olim ab Augustino in Ps. 87. & Tract in Joan. 45. à Prospero ad ob. Gallorum 9. necnon à Valentina Synodo cap. 4. & à Lugdunensi Ecclesia in Epist. de tenenda Ecclesia veritate: & quam comprobant experientia reproborum multorum; quorum aliqui prædicato Evangelio non credunt, aliqui suscepta fide transgrediuntur mandata, aliqui à justificatione statim decidunt, aliqui demum justitiam,

quam diu servaverant, miserando lapsu pessundant. Id tamen communi Redemptioni, qua Christus pro universis hominibus profudit sanguinem, minime derogat: sive dicamus Christum sua passione omnes redemisse *instituenso causam nostræ liberationis*, sed passionem ipsam suo carere effectu, nisi applicetur *per fidem, per charitatem, per Sacramenta*; quæ est sententia nostra præcitato Volumine pag. 127. imo D. Thomæ 3. p. q. 49. art. 1. sive asseramus, quod idem prorsus est, requiri ad percipiendum fructum redemptionis assensum nostrum, quo non inviti, sed libero arbitrio cooperante divinæ gratiæ, accedamus ad Christum, & corpori ejus coatemur; ut explicavimus præcedenti cap. 1. sive cum Theologis plurimis dicamus adesse singulis beneficio Christi sufficientem gratiam, qua possint salutem consequi: sive denique affirmemus gratiam ipsam universis præparari, atque exhiberi, neque denegari ulli mortali, nisi quis sua culpa, rectissimoque judicio Dei permittente, veræ luci, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, claudat oculos: quod nos pariter diximus Tom. III. pag. 290. in qua sententia nihil derogari voluntati, quæ in Deo est, salvandi omnes, & beneficio universalissimæ redemptionis, hinc colligitur, quod non est tribuendum Soli, si quis generali lucis beneficio se fraudet, quia clausis fenestris immixtos radios excludat; ut diximus eodem volum. pag. 252. & docuerat ante nos S. Thomas 1. 2. q. 79. art. 3. ante Thomam vero iisdem verbis Ambrosius in Ps. 118. serm. 8. n. 57.

Verum tamen est, quod pro omnibus suis, in sempiternum regnum prædestinatis non tantum Christus mortuus est *causaliter*, & instituens *causam liberationis*, sed etiam iis mortis suæ fructum impertitur, & salutiferum remedium reapse applicat: quod est redemptionis singularis quædam proprietas; veluti si medicus non solum faciat medicinam, ex qua possint morbi omnes sanari, verum etiam quibusdam ægrotis illam applicet: quod est peculiaris benevolentia argumentum, haud imminuens virtutem medicaminis instituti pro omnibus, exhibiti singulis, & adversus omnium morborum generis efficacissimi. Specialem hanc erga electos dilectionem probant ea Scripturarum, Sanctorumque testimonia, quibus abutuntur hæretici, ut imperitis suadeant Christum pro solis electis sanguinem profudisse; respicientes, ut aiebat beatus Prosper,

2.
Christus ele-
ctis etiam
applicat
mortis suæ
fructum.

Proſper, ad infidelium partem, qui delectati captivitate redimi noluerunt, aut ad eandem ſunt ſervitutem reverſi, non vero ad Sacramenti virtutem, atque ad mortem, quam Redemptor ſubiit propter communem omnium hominum perditionem. Nos itaque redemptionem, ejuſque fructum, Auguſtino, Proſpero, D. Thoma, ac Tridentinis Patribus erudientibus, accurate diſtinguentes nulla Novatorum cavillatione percellimur. Nec quod illi ajunt Chriſto perſpectam fuiſſe reproborum pervicaciam, ac damnationem, nos aliqua ratione perſtringit: quia non debebat munus ſuum ob aliorum perverſitatem deſerere; ſicut publicus medicus viſitat omnes in xenodochio laborantes, & publicus Advocatus damnandorum quoque agit cauſam: ne quis dicat, ille medici culpa deceſſit, is ſtrangulatur indiligentia advocati. Communi ergo ſuſcepta cauſa, debuit Chriſtus pro omnibus immolari; ne perditiffimi homines vel pretium ſanguinis ejus parvipenderent, vel prætermiſſo Mediatoris officio propriam adſcriberent damnationem. Atque his ſummatim, omnibusque ſimul comprehenſis pertractatiterum eſt controverſia de univerſali hominum Redemptione.

DE MULIERIBUS.

Nunc vero præconceptam à nobis juſtiſſimam indignationem adverſus Redemptoris noſtri inimicos, deliniam lepidam quaſſiuncula, quæ eſt hujus capituli pars altera, an mulieres quoque ſint à Chriſto redemptæ. Id etiam, inquis, in diſputatione poſitum eſt? nonne & mulier formata ex una coſtarum Adæ habet nobiſcum ejusdem generis corpus, animumque ratione præditum? quiſnam tam inſanus fuit, ut ad hoc inſinuandum ipſe voce & ſenſu obbruſceſceret, aut ſacrilegio jocaretur? Fuit is quidam Horatius Plata in opusculo typis edito Lugduni 1647. ejusque meminit in Hiſtoria hæreſum Dominicus Bernini Tom. 1. pag. 30. ac refutavit tam ſupinum errorem Philippus Maria Boninus edito adverſus Platom libro vernacula lingua conſcripto, & poſtea Opere, cui titulus, *Advocatus mulierum*, Franciſcus Bordonius.

At primo manifeſtum eſt, mulieres eandem nobiſcum naturam gerere, quia Gen. 1. 26. poſt ea verba, *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*, ſequitur, *Maſculum & feminam creavit eos*: quo textu non utor modo cum Bordonio, ut probem in femina, ſicut

R. P. Berti Theol. Tom. V.

in viro, imaginem Dei relucere, quippe ibidem, & verſu proximo, necnon cap. v. verſu 1. Dei imago ſingulari numero tribuitur ipſimet viro, eique revera titulo convenit ſpeciali, tametiſi etiam mulier ratione mentis, & animi divinam imaginem præſeferat; ſed interim illud tantum aſſumo, quod pronomen *eos* nequeat ad aliud referri vocabulum, niſi ad præcedens, *hominem*; ideoque tam maſculus, quam femina homo eſt. Deinde volucres, jumenta, ac beſtias terræ, ſive maſculini ſint generis, ſive feminei, ſpecies habere ſuas, atque in his maſculum & feminam non eſſe diſſimiles, conſtat ex eodem cap. 1. Gen. verſu 24. & ex cap. vi. 19. Quare autem brutis conceditur ejusdem naturæ ſcemella, non autem viro? Præterea 11. Gen. verſ. 18. appellatur mulier *adjutorium ſimile* Adam: atque Adam ipſe cap. 111. 12. ſuam illam vocavit *ſociam*. Ineptit autem Plata, dum ait mulierem eſſe viri adjutorium, ut ſutoris acus, & agricolæ aſellus; quandoquidem mulier eſt *adjutorium ſimile*; non ſexu, ut per ſe liquet, adeoque natura. Si enim ad ſimilitudinem ſufficit ratio tantum adminiculi, vel inſtrumenti; irriſorem feminei ſexus dicemus jure ſimilem aſino, ſi unquam hoc animal ipſum proprio dorſo vectavit. Eſt inſuper mulier procreata in viri adjutorium, ut eſſet gignendorum liberorum auxilium; quod, ut commonſtrat idea generationis, requirit naturæ ſimilitudinem. Societas quoque eſt ratione utentium mutua conſuetudo, Philoſophorum nemine repugnante. Demum, ut vir, ita femina corpore, animoque prædita eſt. Et de corpore quidem ait Adam Gen. 11. 23. *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea*: de anima vero, ſive per metonymiam de perſonæ anima non deſtitutis, Petrus Ep. 1. cap. 111. 20. *Oſto anima ſalvæ factæ ſunt per aquam*: in quibus connumerari uxores Noe, & filiorum ejus conſtat ex Gen. vii. 7. quo etiam in libro cap. xlv. 27. *Animæ domus Jacob ingreſſæ in Aegyptum dicuntur ſeptuaginta*: animæ ſcilicet *filiorum*, & *filiarum*, ut habetur eodem cap. verſu 15. Eſt ergo mulier animal præditum anima & corpore. Nec dici poteſt animam mulierum deſtitutam eſſe ratione; divina enim Scriptura, Patres, Hiſtorici, noſtrorum quoque temporum experientia commendant mulieres plurimas, nulli virorum ſanctitate, prudentia, doctrina, & rerum agendarum experimento poſſidendas. Quis enim præſtantior Sara, Rebecca, Juditha, Eſtere, Anna, aliisque in veteris

N n

ris

ris Testamenti historia magnopere commendatis? Quis eloquentior apud Ethnicos Aspasia, Amphiclaea, Sappho, cæterisque compluribus? Claret Hieronymi laudibus Eustochium, Paula, Fabiola, Marcella; Augustini præconio Monica, Italica, Florentina: laudat Clemens Alexandrinus Artemision, Didymus Anaxandram, Eusebius Hypatiam. At sanctarum martyrum, ac virginum gloriosa pro fide certamina, & virtutum omnium decora nec recensere possumus, nec digne admirari. Una tantum femina hominum, & angelorum universorum merita superavit, Genitrix Dei, & perpetua Virgo Maria. Verum illustrior apud Gentes mulieres laudarunt Bocacius, Ribera, Alexander Piccolomineus: inter Divos relatas recensent Sanctorum Acta: eas autem, quæ florent ætate nostra ingenii acumine, morumque honestate, celebrabit venerabunda posteritas.

6.
Confirmatur.

Sunt ergo feminae ejusdem cum viris naturæ, ideoque redemptæ à Christo, qui communem causam suscepit. Et quantum spectat ad Redemptionem; apertissimum est, etiam in mulieres debacchari mortem, & calamitates innumeras, quæ consequuntur antiquam maledictionem, ad quam solvendam venit humani generis Reparator. Is ergo debuit etiam pro mulieribus subire mortem. Nam ad quos pertransit poena primæ prævaricationis, ad illos omnes extenditur passio Christi; ut demonstrat ferm. 214. Tom. 2. pag. 154. Albertus noster Patavinus, vulgari disticho:

*Mortis homo calicem gustavit ut
omnis in uno;
Omnis in unius morte revixit
homo.*

Et quidem legimus Act. 11. 17. tam filios hominum, quam filias frui participatione Spiritus Christi: in priori ad Corinth. vi. 18. nedum filiis, sed & filiabus adoptionis filiorum Dei beneficium conferri: ad Philipp. iv. 3. mulierum quoque nomina esse in libro vitæ: in prima Petri 111. 5. etiam mulieres sanctas sperare in Deo, & versu 7. coheredes esse gratiæ vitæ. Quomodo autem iis, quæ non sunt participes redemptionis, conferri potest Christi gratia, communicatio Spiritus sancti, & pignus hereditatis? Præterea Christum gessisse salvandarum mulierum sollicitudinem comprobatur ex misericordia qua excepit Cha-

nanæam, ex illius cum Samaritanâ colloquio, ex ejus ad Martham exhortationibus, ex ingenti erga hujus sororem charitate, ex suscepto adulteræ patrocinio, ex colloquutione facta, dum Golgotham ascenderet, cum filiabus Jerusalem: licet præbens nobis exemplum nimis familiaritatis vitandæ, à faminarum contuberniis diligentius caveret, quam à conviviis publicanorum. Apostoli denique mulierum salutem æque ac virorum procurarunt. Paulus in 1. ad Corinth. vii. docet quæ cura habenda sit virginum: ad Philipp. iv. admonet Evodiam, ut cum Syntyche concordi sit animo: ad Timoth. i. cap. v. plura habet de viduis: Petrus Epist. i. cap. 3. instituit, atque erudit ad probitatem junctas marito. Ita Clemens Alex. Tertullianus, Ambrosius, alique Patres de Pædagogis puellarum, de habitu mulierum, & de Institutione Virginis pertractarunt: non causa duntaxat nostri, quo fine reguntur & bestię; sed ut ipsæ mulieres consequerentur nobiscum sempiternam felicitatem; quippe non solum eis tradiderunt regulas domesticorum officiorum, verum etiam capeßendæ æternæ vitæ præcepta. Hanc ergo tam viri, quam mulieres assequi possunt beneficio passionis Christi.

Ex LII. argumentis, quæ urget Plata adversus mulieris, hæc sunt præcipua. 7.
Objectioni
Plata. Primum femina non est producta ad imaginem Dei. Non itaque participat rationalem animum, in quo sita est hæc imago. Antecedens probatur ex Genes. 1. 27. ubi legitur: *Creavit Deus hominem ad imaginem suam: ad imaginem Dei creavit illum, masculum & feminam creavit eos.* Similia habentur cap. v. 1. & utrobique imago Dei tribuitur tantum viro. Accedit Apostolus, qui in 1. ad Corinth. xi. 6. ait de muliere: *Velet caput suum:* at de homine, versu proximo inquit: *Vir quidem non debet velare caput suum, quoniam imago, & gloria Dei est.* Ergo mulier juxta Apostolum non est imago & gloria Dei. Item in cap. *Hæc imago,* Causa xxxiii. q. 5. num. 13. Augustini verbis sic Apostoli sententia explicatur, *Mulier autem ideo velet, quia non est imago Dei.* In eandem rem conspirat Ambrosius in Epistolam ad Corinthios. Præcitatus Augustinus libro xi. de Gen. ad lit. cap. 42. num. 58. asserit Apostolum mulieri imaginem Dei non tribuere: idem sensit Magister Sent. dist. xvi. lib. 11. n. 2. Præterea objicit Plata, Mulieres destitutas esse

ratio-

ratione, inde colligitur quod nec peccati labem, nec remiſſionis gratiam habere queant. Si enim peccatum contrahunt, cur pro ipsis inſtitutum non fuit originaria contagionis remedium, uti pro masculis circumciſio? Etiam baptiſmum pro viris tantum inſtitutum fuiſſe colligitur ex cap. ult. Mat. verſu 19. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos.* Non iſtic occurrit feminini generis pronomen, ut exigebat *et Gentes*, ne quis crederet mulieres ſacro tingendas eſſe lavacro. Rurſus opponit, feminas ſubjici dominio viri, ut beſtiæ & jumenta Genef. 1. 26. ſubjecta ſunt Adæ: ineptas eſſe ad Reipublicæ regimen, eiſque prohiberi docendi munus in prima ad Timoth. 11. 12. necnon cap. *Mulierem*, Cauſ. xxxiii. q. 5. n. 17. Ex quibus liquet quantum intercedat inter feminas, viroſque diſcrimen. Poſtremo nullam habere illas in redemptione partem, inferat Plata ex quo ſatis demonſtratum ſupponat in humano genere non comprehendit: additque fuiſſe Chriſto Domino ſummopere exoſas: cani comparafſe mulierem Chananaeam: eidem dixiſſe ſe non pro feminis miſſum, ſed pro ovibus domus Iſrael, Matth. xv. 24. nullum mulieribus beneficium præſtaſſe; nam & puella, quam fertur revocaſſe ad vitam, Lucæ viii. 52. dormiebat: præcepiſſe ut relinquerentur uxores, Mat. xix. 29. & Lucæ xiv. 26. non permiſiſſe tangi ſe à muliere poſt reſurrectionem, Joan. xx. 17. Quid plura? etiam Matri hoc reſponſum dediſſe, Jo. 11. 4. *Quid mihi, & tibi eſt, mulier?* Indiciis igitur tam apertis oſtendit Dominus, quam vehementer ſexum femineum aſpernaretur. Hæc improbus deriſor, ineptus jocularior, & peſſimus dialecticus.

8.
Reſponde-
tur ad 1.

Reſpondetur ad primum, levis huius ſcrupuli eximendi rationem eſſe, ſi quid importet Dei imago attendamus. Hæc primum ſita eſt in facultate intelligendi ac volendi, deinde in dominio, quo rationalis creatura præeſt cunctis animantibus; tandem in productione, qua primus homo omnes ex ſua poſteritate præcedit. Diſſeruiſus de hac re Vol. 11. pag. 10. & 307. Ergo ſi accipiamus imaginem Dei pro facultate intellectuæ, qua conſiſtit natura hominis, tam masculus, quam femina refert imaginem Auctoris ſui; ſi pro dominio erga res homini ſubjectas, hæc imago principaliter in homine, deinde etiam in muliere invenitur; ſi denique pro initio & prima cauſa effectrice humani generis, ſolus

R. P. Berti Theol. Tom. V.

vir eſt gloria & imago Dei. Itaque in primo Genefis ratio divinæ Imaginis maſculo ac feminæ indifferenter tribuitur, ubi legitur, *Creavit Deus hominem ad imaginem ſuam*; hic enim homo eſt maſculus, & femina, nam ſequitur, *maſculum & feminam creavit eos*; nimirum uterque productus fuit præditus corpore & animo. Ibidem tribuitur tam viro, quam mulieri dominium in alia terræ animantia; legitur enim ibidem, *Benedixitque illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam, & dominamini piſcibus maris, &c.* Nihilominus quia vir prior, quam femina creatus eſt, de illo ſingulari numero repetitur, *Ad imaginem Dei creavit illum*. Liquet vero quod ſi accipiat *imago* hoc poſtremo ſenſu, etſi tribuatur duntaxat viro, non inferat in illo naturæ diverſitatem, nam alias nullus filiorum Adam eſſet homo, quoniam prior factus eſt Adam, quam filii poſſent ab eo gigni. Apoſtolus pariter docens feminas humilitatem & verecundiam, uſurpat vocabulum *imaginis* quatenus in homine eſſulget regiminis dignitas, & principatus: unde ait, *Non enim vir ex muliere eſt, ſed mulier ex viro. Etenim non eſt creatus vir propter mulierem, ſed mulier propter virum.* Atque hinc recte ſequitur, caput mulieris velandum eſſe, quia velamen in capite indicium eſt poteſtatis alterius, teſte eodem Apoſtolo, qui ibidem verſu 10. pro velamine uſurpat *metonymice* vocabulum poteſtatis, ſcribens, *Debet mulier poteſtatem habere ſupra caput*: & econtra non velare caput ſuum, ut Auguſtinus inquit ſerm. 1v. in Octava Paſchæ, nunc 376. num. 2. *eſt indicium libertatis.* Eodem pacto accipitur Dei imago in Cap. xiiii. Cauſa 33. q. 5. quippe legitur eo loci, *Hæc imago Dei eſt in homine, ut unus factus ſit quaſi Dominus, ex quo cæteri oriuntur, habens imperium Dei, quaſi vicarius ejus.* Opus tamen Quæſt. vet. & novi Teſt. ex cujus cap. 106. deſumptus eſt canon, non eſſe Auguſtini conſentiunt Eruditi. Mitto reſponſionem Auctoris libri *de nobilitate mulierum*, Etruſco idiomate eloquenter conſcripti, editique anno 1549. pag. 15. Ambroſio etiam falſo tribuuntur Commentaria in Epistoſas Pauli; ubi tamen adverſus Platone legitur, *Quamvis una ſubſtantia ſit vir & mulier.* In lib. xi. de Gen. ad lit. loquitur Auguſtinus eodem ſenſu, quatenus mulier ſubjicitur *viro regi, & diſpenſanti*: at S. Pater Dei imaginem locat etiam in rationalis animi perceptione, & amore, lib. vii. de Trinit. & xxiv.

Nn 2

con-

contra Faustum. Atque his omnibus subscribit Magister, cujus citato loco hæc sunt verba: *Per hoc imago Dei in homine apparuit, quia sicut Deus omnibus rebus extitit principium creationis; ita homo omnibus hominibus principium generationis.* Dicam verbo, Mulier non est imago Dei, ratione naturæ, nego; ratione potestatis, concedo. Vide quæ scripsimus lib. xii. cap. 7.

9.
Respondetur
ad 2.

Ad argumentum alterum hoc habeto responsum: si mulier peccare nequit, cur Levitici xx. adversus illas, quæ viris alienis commiscuntur, æque, ac viris ipsis mors præscribitur? cur in adulterio deprehensæ ait Jesus, Joan. viii. 11. *Vade, jam amplius noli peccare?* cur mulieri, quæ erat in civitate peccatrix, inquit, Lucæ vii. 48. *Remittuntur tibi peccata?* Pro feminis ergo instituta remedia peccatorum indubitatæ est; cum in Levitico pro utroque sexu occurrant sacrificia, atque expiationes; & licet ignoremus quale fuerit olim remedium pro originali peccato, quantum ad feminas attinet, negare non possumus extitisse; sicut fateri tenetur adversarius de masculis ante institutam circumcisionem. De baptismo vero scriptum est, *Baptizantes eos, digniori genere consueta oratione usurpato pro epicæno & promiscuo, ut Gen. i. 27. Masculum & feminam creavit eos.* Mirum! quod adeo infanierit Plata, ut mulieribus denegaret regenerationis lavacrum, tam labili fundamento innixus. Quomodo enim in ejus mentem cadere potuit nullam extitisse feminam in domo Stephanæ, quam baptizavit Paulus, i. ad Corinth. i. 16. nullam in familia custodis carcerum, cujus domum totam baptizatam legimus Act. xvi. 36. nullam in multitudine trium millium, de quibus eodem libro, cap. ii. 41. Atque si id quoque potuit comminisci; nonne in ipsis Apostolorum Actibus cap. xvi. 15. de Lydia purpuraria muliere civitatis Thyatirenorum habetur, *Cum autem baptizata esset, & domus ejus?* nonne legimus præcedenti cap. viii. 12. *In nomine Jesu Christi baptizabantur viri, ac mulieres?* Vide ergo quam Plata deliret, dum in patrocinium erroris sui advocat sacras literas.

10.
Respondetur
ad 3.

At argumentum tertium sic refellitur. Nedum viro, sed & mulieri dictum est Gen. i. 28. *Dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & universis animalibus, quæ moventur super terram;* non ergo eo pacto, quo jumenta, viris subjectæ sunt feminæ; à quibus domum quoque regendam docet Paulus in prioribus ad Timoth. v. 4. Debebat vero uxor

subdi marito, quoniam in quolibet bene instituto regimine, unus præest; ut imperator exercitibus, civibus princeps: nec tamen ratione carent qui reguntur, alioqui bestia fuit Plata alieno subjectus imperio. Ut mulieres in Ecclesia taceant, recte monet Apostolus i. ad Corinth. xiv. 34. & ad Timoth. ii. 11. nam docere publico in loco est auctoritatis indicium; atque hæc causa affertur præcæto Canone, *Mulierem constat: sed esse feminas ad perdiscendum idoneas asserit Apostolus utroque in loco; in primo quidem scribens, Si volunt discere, domi viros suos interrogent:* in altero, *Mulier in silentio discat cum omni subjectione.* Imo non defuerunt, quæ, ut olim apud Græcos Aspasia, apud Italos in publico Licæo tradiderint disciplinas, Patavii præsertim, ac Bononiæ, ubi etiamnum ingenii sui specimina exhibet lectissima mulier Laura Catharina. Num optime id factum, non quæro; nam fac est hinc inferre, uti masculos, ita feminas pollere mentis acumine, ingenique præstantia.

Ultimum vero argumentum indignum est, ut à nobis responsum habeat; perlegat ergo adversarius Evangeliorum historias, & inveniet Mariam sororem Marthæ à Christo laudari Lucæ x. 42. sanatam ab ipso socrum Simonis, iv. 39. feminam alteram habentem decem & octo annos infirmitatis, xii. 12. reversum eo jubente spiritum moruæ puellæ viii. 55. exhibuisse illum Samaritanæ aquam vivam, Joan. iv. 10. dilexisse Martham ac sororem xi. 5. commendasse Matrem discipulo, xix. 27. plorantem mulierem fuisse solatam, xx. 15. Quarit cur de Filia principis synagogæ dixerit, Lucæ viii. 52. *Non est mortua puella, sed dormit?* Etiam de Lazaro vita functo inquit Joan. xi. 11. *Amicus noster dormit;* quia potest Dominus tanta facilitate excitare mortuum è sepulchro quantum nos non excitamus dormientem de lecto; ut ait Tract. xlix. num. 9. Augustinus. Petit cur Chananzæam comparaverit cani? Ipse quoque appellatus est Agnus, & quemadmodum Christus Agnus comparatur propter humilitatem, ita Gentes canibus assimilantur, quoniam colunt idola quasi lapides lingunt, ut animadvertit S. P. serm. 74. de Chananzæa, nunc 77. num. 10. Inquit cur Dominus se missum dixerit ad oves Israel? Etiam pro hominibus non Israelitis genere passum Christum. fatetur Romanus homo mulierum despector; & Judæis Dominus ita sui corporis præsentiam exhibuit, ut oves, quas habebat in gentibus

11.
Respondetur
ad quartum.

bus non contemneret, inquit Auguſtinus citato Serm. num. 4. In cap. xix. Matth. & Lucæ xiv. non ſolum uxores dicuntur relinquendæ, ſed etiam filii, parentes, ac fratres. Nullus ergo hominum eſt homo? Quis ita deliret? Imo uxores diligendas amore quodam peculiari, legimus Gen. 11. 14. Matth. v. 32. ad Eph. v. 25. & ad Coloſſ. 111. 19. Mulieres ergo (quomodo & cæteri hominum) fugiendæ ſunt, ſi in Dei nobis itinere obſiſtant, inquit hom. 37. in Evang. Gregorius Magnus. Noluſt Chriſtus poſt reſurrectionem tangi à muliere, quia hæc figurabat Eccleſiam de gentibus, quæ in Chriſtum non credidit, niſi cum aſcendiſſet ad Patrem, juxta Auguſtinum Tract. in Joan. cxxi. num. 3. vel quia non eſt quærenda gloria, donec perveniamus ad Patrem, ubi ſit gloriatio omnis jam ſecura, juxta Bernardum ſerm. v. de Omnib. SS. num. 7. Præſtitiffe Jeſum Genitrici obedientiam filii conſtat ex Lucæ 11. 51. In Cana autem Galilææ cur illam appellaverit mulierem communi vocabulo, diximus hoc eodem Volumine pag. 64. Si quis ergo joculari audacia tecum nugas agat ineptiens cum Plata; hac noſtra lucubratiuncula, juxta vetus adagium Proverb. xxvi. 5. Reſponde ſulto juxta ſultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens eſſe videatur.

DE DÆMONIBUS.

12.
An Chriſtus
redemptor
dæmonum.

Tertio loco quærendum eſt, an Chriſtus dici poſſit redemptor dæmonum, & damnatorum hominum: Origenes enim hom. 1. in Levit. Comment. in Joannem, & in Epiſt. ad Rom. etiam angelos, imo & aſtra, quæ arbitratus eſt ſpiritali animo prædita, cenſuit morte Chriſti fuiſſe purgata; quod & ſenſit Didymus in Epiſtolam 1. Petri, Tom. iv. Bibl. vet. PP. p. 325. & quamquam Vaſqueſius 111. p. diſput. 49. cap. 5. ſcribat falli Sixtum Senenſem, qui lib. v. Bibl. An. 1. 7. adſcribit prædictum errorem Origeni Com. in Leviticum, & videatur de aliis Origenianis locis ambigere; ipſe tamen Vaſqueſius, inquit eruditus Petavius lib. xiv. de Incarnat. cap. 10. falſus eſt. Proſeſto Origenem in ea fuiſſe ſententia, quod perpetua non ſit pœna dæmonum & damnatorum (qui error eſt huic valdè affinis) exploratiſſimum eſt, ut diximus lib. x. cap. 17. Verum aliquando illius pœnæ finem videtur adſcribere ſacrificio Crucis jam peracto; aliquando autem tradit iterum venturum Dominum, ut pro angelis crucifigatur, uti legitur in Epiſto-

la Juſtiniani Imperatoris ad Mennam, quæ extat in Actis v. Synodi, aliisque in locis paulo poſt proferendis. Nonnulli eundem errorem de redemptis à Chriſto angelis tribuerunt S. Hieronymo, poſt Ruſinum in priori Inveſtiva. Vaſquez citato loco ſcribit non ſatis conſtare, an Hieronymus ex propria, an ex alterius ſententia ita docuerit; ſed paulo poſt caſtigatius loquens, exiſtimo, inquit, errorem memoratum non docuiſſe ex propria ſententia; ſed ex aliorum libris, aut Origenis, aut Apollinarii, aut Didymi ad verbum tranſuſiſſe. Id extra omnem dubitationem poſitum eſſe demonſtravi tertio Volumine pag. 217. Divinum Verbum Angeli induiſſe naturam eſt hæreſis vetuſtior Origene, refutata à Tertulliano cap. xiv. de carne Chriſti: ſed Tertullianus ibidem non redarguit aſſerentes à Chriſto redemptos dæmones, ut falſo ſcribunt recentiores quidam eruditi; ſed ex quo angeli non ſint redempti, refellit nonnullos, qui opinabantur, non Chriſtum eſſe ſalutis noſtræ auctorem, ſed angelum, quem Chriſtus induerit: quod conſtat ex ipſo Tertulliano, & annotatum eſt à Jacobo Pamelio num. 110.

At primum Origeniana ſententia refellitur iis momentis, quibus alibi demonſtravimus ſempiterna fore dæmonum, aliorumque reproborum ſupplicia: quod expreſſe habetur Dan. xii. 2. Matth. xxv. 41. Marci 111. 29. ad Theſſalon. ſecunda 1. 9. in Epiſtola Judæ verſu 13. Apoc. xiv. 11. ac traditur ab Irenæo lib. iv. cap. 47. nunc 28. à Tertulliano cap. 13. Apologetici, à Lactantio in ſecundo Inſtitut. libro cap. 12. ab Hilario Canone 27. in Matth. ab Ambroſio in Oſtonario 20. Pl. 118. ab Hieronymo in cap. 25. Matth. ab Auguſtino lib. xxi. de Civit. Dei, à Magno Gregorio lib. xxxiv. Moralium cap. 16. nec non ab aliis Patribus, quorum conſtantiffimam traditionem neceſſum non eſt iterum explorare. Deinde ex ſacris literis colligitur Chriſtum eſſe Mediatorem Dei & hominum, 1. ad Timoth. 11. 6. Salvatorem omnium hominum, ibidem cap. iv. 10. dediſſe ſemetipſum pro nobis, ad Tit. 11. 14. Ubi autem legitur, eſſe Mediatorem Angelorum, Salvatorem dæmonum, Redemptorem damnatorum? Præterea ineptum eſt, putidumque commentum, aſſerere divinum Verbum induiſſe Angelorum naturam, cum Joannes cap. 1. 14. affirmet tantummodo factum carnem, & in nobis habitaffe, Paulus ad Hebr. 11. 16.

13.
Refellitur
ſententia aſſerens,
firmans,

N n 3

ſcribat

scribat nunquam ab illo apprehensos *Angelos*, sed *semen* duntaxat *Abrabæ*; ipse Dominus testetur *Lucæ* xv. 4. advenisse se ad inveniendam ovem unam perditam, in qua Patres figuratum agnoscunt humanum genus: atque aperte asserat capite ejusdem *Lucæ* xi. 22. à se *dæmonis* spolia diripienda, *Joan.* xiv. 30. nihil sibi negotii esse cum principe tenebrarum, & præcedenti cap. xii. 31. foras hunc ejiciendum esse, atque exturbandum. Insuper apertissime Patres hanc veritatem confirmant. Tertullianus citato cap. xiv. de carne Christi inquit: *Nulum mandatum de salute angelorum suscepit Christus à Patre: quod Pater nec repromisit, nec mandavit, Christus administrare non potuit.* S. P. Augustinus in *Ench.* ad Laurentium cap. lxi. n. 16. ait: *Non enim pro Angelis mortuus est Christus.* Greg. Magnus lib. iiii. in Regum libros Tom. 1. pag. 115. scribit malos angelos penitentiam agere de perpetrata superbia nunquam posse: & in iv. *Moral.* cap. 12. Tom. 2. pag. 382. *Idcirco namque Redemptor noster, non angelus, sed homo factus est, quia hoc proculdubio fieri debuit, quod redemit, ut & perditum angelum non apprehendendo defereret, & hominem in semetipso apprehendendo repararet.* Ad hunc modum loquuntur alii Patres. Ad hæc vel Angeli mali salvari possunt beneficio mortis Christi jam præteritæ, vel juxta Origenianum delirium morte, quam iterum Christus perferet. Non beneficio mortis Christi transactæ; quoniam, ut vidimus, in hac devictus est diabolus, non redemptus; expulsum & judicatum, non factum salvum: perseveratque etiamnum inimicitia inter semen mulieris, & antiquum serpentem: cui nihil molestum magis & odiosum, quam Christi gloriosissimum nomen, fideique & Ecclesiæ propagatio. Multo minus futura Christi morte salvabuntur cum membris suis angeli tenebrarum; nam *Christus resurgens à mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur*, inquit Paulus ad *Rom.* vi. 9. Quo testimonio Bernardus serm. 54. in Cantica num. 5. Origenianum delirium refutat, damnatque impudentis mendacii: quemadmodum illud appellaverat *sacrilegium* Hieronymus in Epist. 59. nunc 94. ad Avitum, & apud Hincmarum loco citato Theophilus Alexandrinus in secunda Synodali, *vecordiam*, atque *de mentiam*. Tandem, ut eo loci Theophilus & Hieronymus observarunt, fabricatum est Origenis commentum ex revolutione animorum: in qua sicuti opinabatur omnia circumagi, donec in me-

liorem substantiam commutentur, ita credidit Redemptorem nostrum qui salutem operatus est in medio terræ, iterum pro dæmonibus ac spiritualibus nequitiiis in aere, vel apud superos assignandum cruci. Ut ergo ea revolutio, & animorum migratio est Platoniorum, Pythagoreorumque delirium, à nobis explosum lib. xii. cap. 6. ita eodemque jure subruitur, hoc fundamento suffosso, superstructa hujus & cæterorum errorum compago.

Opponebant Origenistæ duo Pauli loca: unum ex Epistola ad Eph. i. 10. ubi legitur instaurari in Christo omnia, *quæ in cælis & quæ in terra sunt*: alterum ad Coloss. i. 20. ubi legitur omnia per Christum reconciliata, & pacificata, *sive quæ in terris, sive quæ in cælis sunt*. His addi potest illustris sententia Hieronymi scribentis in Epistolam ad Ephesios Tom. 4. pag. 337. *Potest itaque responderi, quod absque peccato nullus sit, & sydera ipsa non sunt munda coram Deo, omnisque creatura paveat Creatoris adventum. Unde & crux Salvatoris non solum ea quæ in terra, sed etiam ea quæ in cælis erant, purgasse perhibetur. Accedit quod Christus Agnus Dei, ut inquit Joannes i. 29. tollit peccatum mundi, atque, ut idem Joannes ait Epist. prima cap. 11. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis totius mundi.*

Verum hæc nil pro Origenianis evincunt: prioris enim loci sensus est, quem Respondet tradit Augustinus cap. 62. *Ench.* num. 16. tur. his verbis: *Instaurantur quippe quæ in cælis sunt, cum id, quod inde in Angelis lapsum est, ex hominibus redditur: instaurantur autem quæ in terris sunt, cum ipsi homines, qui prædestinati sunt ad æternam vitam, à corruptionis vetustate renovantur.* Si autem contendas idem esse instaurare, ac recapitulare, cum extet in Græco, *ἀνακατασκευάζει, in unum colligere*; sensus erit, quod omnis dispensatio, quæ est ante mundum, & postea esse capit in mundo, tam invisibilem, quam visibilem creaturarum, adventum Dei Filii pollicebatur; inquit Hieronym. citato loco pag. 330. Chrysostomus hom. 2. pag. 1038 ait per peccatum abscissa fuisse *caelestia à terrestribus*, & per Christum fuisse iterum conjuncta: & instaurare nihil esse aliud, quam conjungere. Exponendus est eadem ratione locus alter; quoniam Angeli per Christi redemptionem cum hominibus redierunt in gratiam, post inimicitias, quas inter homines, & sanctos angelos pecca-

14.
Objicitur.

15.

Respondet.

peccata fecerunt; inquit S. P. Augustinus cap. 61. Ench. & Hieronymus eodem loco pag. 345. quod Christus in suo sanguine terrena & caelestia copulavit, quae inter se antea dissidebant. Ac Joannes Chrysostomus hom. 111. p. 1337. Quae autem sunt in caelis quomodo pacificavit? Illic quoque erat bellum, & pugna. Abscissa erat terra à caelo: bellum gerebant Angeli adversus homines, videntes suum dominum probo, & contumelia affectum. Nihil ergo in Epistolis Pauli pro demonum redemptione. Sed nec in Joanne: nam mundi nomine intelliguntur homines in toto terrarum orbe diffusi, tam mali, quorum princeps diabolus dicitur princeps mundi, Joan. xiv. 30. quam boni, ex quorum corde princeps hujus mundi, id est, ipse diabolus ejicitur foras, Joan. xvi. 11. Legitote Augustinum Tract. 111. in Joannem num. 10. Innumera sunt Scripturarum loca, in quibus mundus pro terra, & inhabitantibus in ea hominibus usurpatur, Matth. xxvi. 13. Marc. xiv. 5. xvi. 15. Joan. i. 10. 11. 17. viii. 23. xii. 19. xvi. 28. ad Rom. i. 8. &c.

16. Quantum ad Hieronymum attinet; si quae sunt in ejus Commentariis ad Epistolam Pauli ad Ephesios, quae redolere videantur Origenianum dogma, ipsi Hieronymo nequaquam sunt tribuenda. Respondet enim Rufino similia obijcienti libro 1. Apologiae pag. 365. Tom. iv. Ego in Commentariis ad Ephesios sic Origenem & Didymum & Apollinarium secutus sum (qui certe contraria inter se habent dogmata) ut fidei meae non amitterem veritatem. Commentarii quid operis habent? Alterius dicta edisserunt: quae obscure scripta sunt, plano sermone manifestant: multorum sententias replicant, & dicunt: Hunc locum quidam sic edisserunt: alii sic interpretantur: illi sensum suum, & intelligentiam bis testimoniis, & hac nituntur ratione firmare: ut prudens lector, cum diversis explanationes legerit, & multorum vel probanda, vel improbanda didicerit, judicet quid verius sit. & quasi bonus trapezita, adulterinae monetae pecuniam reprobet. Num diversae interpretationis, & contrariorum inter se sensuum tenebitur reus, qui in uno opere, quod edisserit, expositiones posuerit plurimorum? Vide hujus Operis Tom. II. pag. 216. Addendum est modo, S. Hieronymum in fine Praef. Commentariorum in Epistolam ad Ephesios, in qua Praefatione obsecrat Paulam, Eustochium, & Marcellam, ne maledictis & invidis opuscula sua tradant,

asserere se dedisse operam, ut studiosus statim in principio lector agnosceret, an hoc opus suum esset, vel alienum: unde arbitror in Hieronymi autographo fuisse accurate distincta, quae sunt Origenis, quae Apollinari, quae Didymi: ea vero postmodum indiligentia Amanuensium permixta non nisi difficulter distingui. Praeterea dato, quod verba superius obijcta sint Hieronymi, possunt facile exponi ex dictis: asserendo scilicet, eatenus per crucem Salvatoris fuisse purgata omnia, quatenus terrenis & caelestibus copulatis, inter sanctos angelos, & homines inita est amicitia. Idem enim Hieronymus sese aperte explicat infra pag. 345. Et hanc totam intelligentiam ad angelos, virtutesque caelestes, & ad animas temperabit humanas: quod Christus in suo sanguine terrena, & caelestia copulavit, quae inter se antea dissidebant: & bonus pastor morbidam ad montem revescens ovem, fecerit esse cum ceteris; drachmamque quae perierat, drachmis quae salva fuerant copulaverit: & mandata legalia ad illa retraxerit dogmata, ad quorum typum, & imaginem Moyses quae essent in tabernaculo fabricanda conspexit. Atque ita fieri, ut crux Domini non solum terrae, sed & caelo profuerit: non solum hominibus, sed & angelis: & omnis creatura Domini sui cruce purgata sit. En aperte Hieronymus purificationem creaturarum omnium, de qua supra pag. 337. scripserat, Crux Salvatoris non solum ea quae in terra, sed etiam ea quae in caelis erant, purgasse perhibetur, nihil aliud esse declarat, quam hominis, qui perierat, & angelorum, qui nunquam Deo contrarii fuerant copulatio.

17. Praeterea obijciunt Christum ad inferos descendisse, ut inde erueret etiam incredulos impiosque scribente Apostolorum Principe in Priori Epist. cap. 111. 18. 19. 20. Quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu. In quo & iis, qui in carcere erant, spiritibus veniens praedicavit: qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam, cum fabricaretur Arca. Verum perdifficilis Petri textus, et si omnium fere interpretum torquet ingenia, nullo tamen pacto probat, incredulos, qui sine poenitentia discesserant, fuisse extractos à Christo de sempiternis gehennae suppliciis: sed accipiendus est uno, vel altero sensu ex iis, quos innuimus IV. volumine p. 242. id est, quod Christus

Christus spiritu divinitatis prædicaret olim incredulis, quemadmodum adveniens in carne Judæis primum, deinde Gentibus Evangelium nuntiavit; sive quod ad inferos descendens, detentis in Patrum *lymbo* spiritibus lætum attulerit nuntium redemptionis peractæ, inter quos & ii connumerabantur, qui dum fabricaretur Arca, quamvis aliquandiu increduli fuerint, nihilominus priusquam fluctibus mergerentur, egerunt poenitentiam. His addo Petrum eo loci nos hortari ad ferendum adversa, & calumniantium dictæria, proposito nobis exemplo Christi: qui cum iustus esset, mortem oppetiit pro impiis, nec deseruit periclitari; sed, ut olim ad poenitentiam vocavit incredulos, ita venit ad filios Israël, qui ipsum recipere noluerunt: nec ad hos tantum, etiam ad nos delitescens in tenebris & idolis addictos, quos salvos fecit, & per lavacrum regenerationis locavit in Ecclesia, cujus typum gerebat Arca Noe. Atque de hac planiori interpretatione legi poterit noster Basilius Poncius P. 1. variarum disputationum quæst. 9. expositiva nam hunc præ cæteris Petri verba accurate enodasse liquet ex Indice illustriorum interpretum Fabiani Justiniani.

18.
Bellarminus
modeste re-
fellit inter-
pretationem
Augustini.

Nunc ego, quoniam prior interpretatio est Augustini in Epistola 164. ad Evodium, & postrema traditur à præclarissimo Ordinis nostri Theologo, in utramque paulisper intendam animum. Interpretationem Augustini refellit doctissimus Bellarminus, modeste tamen, eoque consilio, ut ex loco producto Petri demonstraret adversus Novatores catholicum dogma de Christi descensu ad inferos. Ait se ideo ab Augustino recedere, quoniam & ipse fatetur se hunc locum minime intellexisse, rogatque, ut qui commodiorem invenerit interpretationem, ipsi impertiat: alia autem ex parte expositionem diversam suppeditant Patres; & momenta, quibus ductus est Augustinus, videntur infirma, cum Christi spiritum non ad animam referat, sed ad virtutem divinitatis, & nomine carceris intelligat custodiam corporis, non inferna animorum receptacula. Cornelius à Lapide Augustinianam illam interpretationem non rejicit, sed inquit esse potius symbolicam, & mysticam. Benedictus Justinianus ait, ab hac Augustini sententia parum admodum discrepare Novatores. Permulti illam absque nota ulla recensent, præferunt tamen allatam paulo supra secundo loco.

19.
Expositio
Augustini
non est cen-
surâ notanda.

Principio itaque affirmo Augustinianam expositionem nulla esse censurâ notandam: cum in eadem Epistola num. 3. Augustinus non solum Augustinus asserat Christi descensum ad inferos, verum etiam hunc demonstrat ex Psalmo xv. 10. & ex Act. 11. 24. 27. concludatque in hæc verba: *Quis ergo, nisi infidelis, negaverit fuisse apud inferos Christum?* Quibus similia habet lib. xii. de Gen. ad lit. cap. 33. n. 63. & de Civit. Dei lib. xx. cap. 15. Nihil ergo habet Augustinus affine damnatis placitis Novatorum. Deinde assero, non solum Augustini sententiam probari à Beda, à D. Thoma, atque ab Interpretibus à Cornelio à Lapide laudatis, verum & ab aliis, ut à Joanne Gagnæo, à Tacito Nicolao Zegero, à Francisco Titelmano, cæterisque compluribus: Divum autem Thomam non probare illam duntaxat, sed exilimare alia qualibet meliorem; nam 3. p. q. 52. art. 2. ad tertium inquit: *Augustinus tamen melius exponit in Epistola ad Evodium, ut referatur non ad descensum Christi ad inferos, sed ad operationem divinitatis ejus, quam exercuit à principio mundi.* Affirmo præterea, Augustinum exilimasse traditam à se expositionem, non ambiguum & fluxam, sed talem, quæ non possit de falsitate convinci, & ex singulari ejus modestia non esse arripendam ansam eam refellendi, sed apprehendendum documentum alias quoque interpretationes Sanctorum debito obsequio excipiendi, ut nos præstare studuimus præcitato volumine quarto. Ad hunc enim modum loquitur S. Pater in ipsa ad Evodium Epistola num. 22. *Hæc expositio verborum Petri, cui displicet, vel cui, etiam si non displicet, non tamen sufficit, quærat ea secundum inferos intelligere. Qui si valuerit illa, quibus me moveri supra commemoravi, ita solve, ut eorum auferat dubitationem, impartiat & mihi: quod si factum fuerit, poterunt illa verba utroque modo intelligi; sed ipsa sententia de nulla falsitate convincitur.* Dico insuper probabilius videri, quod Petrus sermonem instituat de prædicatione facta incredulis, dum adhuc detinerentur in carne. Enimvero pro iis, qui in carcere erant, habent nonnullæ Versiones, iis, qui in carne conclusi erant: neque ita legit solus Thomas Anglicus, quem unicum citat A. Lapidem; verum etiam hanc lectionem præfert Venerabilis Beda: eandem occurrere in nonnullis codicibus vetustioribus scribit Zegerus; idem affirmat Corrensis apud Eralmum. Præferendam tamen

tamen cenſemus vulgatam Verſionem, cum extet in Græco, ἐν σπλάγχνοις, in carcere: atque arbitramur ſapientiſſime adhibuiſſe Petrum eam verborum phraſim, dum ageret de incredulis; eoquod uno vocabulo designavit corpus, quo concluditur anima, & mentis cæcitatem, & captivitatem dæmonis, in qua deliteſcunt increduli: unde Auguſtinus laudata Epiſt. num. 16. ait: *Ad illum ergo ſenſum, qui te movet, ideo videtur attrahi qui hoc Petrum ſenſiſſe crediderunt, quia dixit conclusus in carcere spiritibus predicatum; quasi anima non possint intelligi spiritum, quæ tunc erant in carne, atque ignorantia tenebris velut carcere clauderentur: de quali carcere se desiderat liberari ille, qui dicit. Educ de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo; quæ plumbi umbra mortis appellatur. De qua non utique apud inferos, sed hic liberati sunt, de quibus scriptum est, Qui sedebant in umbra mortis, lumen ortum est eis.* Neque in uno tantum loco, sed in multis infideles & iniqui dicuntur ſedentes in tenebris, mortui, captivi; tametsi vitam agant corpoream: ut Iſ. ix. 2. LXI. 11. Matth. iv. 16. Luc. i. 79. iv. 18. Rom. v. 15. vi. 11. vii. 6. Tandem aſſero particulas illas, *In quo*, ſi referantur ad *spiritum*, quod, ut dicam paulo infra, non eſt neceſſarium omnino, melius ſignificare *spiritum divinitatis*, quo Filius Dei antequam veniret in carne, venit ab initio mundi ad homines commonendos; quàm *animam*, in qua deſcendit ad inferos. Si enim attendatur verborum ordo, inquit Petrus Chriſtum fuiſſe mortificatum carne, viviſicatum vero ſpiritu: *in quo ſpiritu*, in eo ſcilicet, quo viviſicante reſurrexit, prædicavit & illis ſpiritibus, qui increduli fuerant aliquando in diebus Noe: præſertim cum difficile ſit demonſtrare eos poenitentiam egiſſe, & rationem aſſerre, cur iis Chriſtus apud inferos prædicaverit, aut Petrus iſtorum potius, quàm aliorum mentionem fecerit, atque hac in re tot fere inveniuntur ſententiæ, quot capita.

20.
Confirma-
tur.

Ex quibus omnibus inferitur Auguſtinianam expoſitionem de nulla poſſe falſitate convinci: & ad eam corroborandam ulterius animadverto, S. Hieronymum in caput LIV. Iſaiæ absque ulla ambiguitate referre verba Petri ad prædicationem factam in diebus Noe, & dum inferebatur diluvium. Unde (inquit Tom. III. pag. 395.) *Dominum feciſſe diluvium, qui juxta Apoſtolum*
R. P. Berti Theol. Tom. V.

Petrum occiſus eſt carne, viviſicatus ſpiritu, & prædicavit ſpiritibus in carcere conſtitutis, quando Dei patientia expectabatur in diebus Noe, diluvium impiis inferens. Audin quando prædicavit? *In diebus Noe.* Vides quomodo? *Diluvium inferens.* Revera de quo argumento petraſtat Apoſtolorum Princeps? Aut de perferendis contumeliis, ut mihi ſatis perſpicuum videtur; aut de Eccleſia, quam ibidem comparat Arcæ Noe. Ad perferendas contumelias movet quidem plurimum, ſi dicamus etiam Chriſtum juſtum pro iniuſtis paſſum fuiſſe de-glutiendo pro nobis mortem, nec de-trectaſſe Evangelium nuntiare Judæis, quamvis credere noluerint, quemadmodum diluvii tempore vocavit ad poenitentiam incredulos, eos quoque, qui perierunt extra arcam: ſed quam vim habeat ad hoc comprobandum commemorare beneficia facta iis, qui egerant poenitentiam, id mehercule non ſatis aſſequor. Quid enim habet roboris hæc exhortatio, Patimini eos, qui detrahunt vobis, veſtramque calumniantur converſationem; quoniam & Chriſtus evangelizavit ſpiritibus olim incredulis, ſed juſtis poſtmodum, ac fidelibus? Nonne habere videtur majorem efficaciam hortatio iſtiusmodi: Patimini, quoniam etiam Chriſtus olim ſpatio centum annorum pertulit incredulos, poſtea Judæis perſicacibus in carne apparuit, deinde pro iniquis ſubiit crudeliſſimum ſupplicium crucis, & modò vos omni labe inquinatos purgavit baptiſmate? Itaque Auguſtini interpretatio ſcopo Petri cohæret quammaximè. Quod ſi dicas hunc inſtituere comparationem inter Arcam Noe, & Eccleſiam; nec illud percipio, quomodo gentibus, quæ venerunt ad fidem, æquiparari poſſint increduli, qui extra Arcam demerſi ſunt, & qui typum geſſerunt damnandorum, ut legimus Matth. xxiv. 37. & Lucæ xvii. 26.

Ut modo expoſitionem Auguſtini cum 21.
Bafilio Legionenſi referamus etiam ad Concordat
perſicaces Judæos, quibus Chriſtus ad- tur expoſitio
veniens in carne prædicavit, & percipia- Auguſtini &
mus quomodo & ii ſint, qui fuerunt in- Bafilii con-
creduli, dum fabricaretur Arca; obser- tra Judæos.
vandandum eſt, quod ſupra dixi, particu-
las illas, *in quo*, non eſſe neceſſario ac-
cipiendas de *ſpiritu*. Habere enim vim
cauſalis, & idem valere, ac, *ideo, pro-
pter quod, quapropter*, tradunt ſcholia
Græcorum, & Oecumenius præſertim
ſcribens Tom. 2. pag. 514. τοῦτο αὐτὶ τοῦ
διὰ, Hoc, ἐν ᾧ, cauſaliter ſumitur pro
ideo. Idem Poncius plura indigitat loca,
O o ubi

ubi propositio *In sexto juncta casui est idem, ac propter: ut Psalmo LXV. 3. In multitudine virtutis tuæ. Michææ 11. 11. Principes ejus in muneribus judicabant. Matth. 11. 6. Beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me: quibus in locis constat sensum esse, Ob multitudine virtutis tuæ, Propter munera, Propter me. Illis quoque verbis, In diebus Noe, censet Basilius supplendum sicut; ut sensus sit, Propter quod, id est, ut nos offerret Deo mortificatos quidem carne, vivificatos autem autem spiritu, veniens prædicavit etiam illis, qui aliquando fuerant increduli, sicut increduli fuerant homines, cum fabricaretur Arca. At videtur Legionensis probare lectionem quorundam Bibliorum, ut Plantiniano- rum anni 1583. Sixti V. anni 1590. & Complutensium: cum proculdubio legendum sit mortificatus, & vivifica- tus, ut habet modo Scriptura Canonica, necnon correctior Sixtina anni 1592. in cujus margine aureis notis propria manu conscriptis Angelus Rocca demon- strat hanc lectionem esse cæteris præfe- rendam. Retenta hac tamen, persistit adhuc sententia Legionensis, si dicamus morem esse cum profanorum, tum sa- cerorum Scriptorum, dum alloquuntur præsentibus, eis tribuere, quæ eisdem an- tiquitus acciderunt, veluti dum idem populus putatur, qui nunc extat, & qui fuit majorum ætate, aut plurimis ab hinc annis. Atque exempla apertissima hu- jus rei occurrunt apud Marc. x. 3. Joan. VI. 32. VII. 19. Act. VII. 38. & apud Latinos quoque, Græcosque Scriptores laudatos à Grotio lib. 2. de Jure belli & pacis cap. 9. Hanc loquendi consuetudi-*

nem eo magis servare debebat Petrus, quo perveraces, & increduli, quibus præ- dicavit Christus, aut in spiritu Christi prædicarunt Apostoli, non minus ac ii, qui vixerunt ætate Noe, debebant sub peccati captivitate; & quemadmodum ad naufragium vitandum tunc Arca con- struebatur, ita Christi, & Apostolorum temporibus ad salutem credentium ædi- ficabatur Ecclesia. Recte itaque Basilius Pontius supplendum censuit *et sic*, nec male Petri locum explicavit de incredulis in carne viventibus: quod postea fecerunt alii citati à Calmet, & nuperri- me Joannes-Thomas Melitenensis.

Infertur ex hæcenus dictis posse utram- que sententiam Augustini, ejusque disci- puli simul defendi, & commodiorem esse intelligentiam Apostolici textus, si di- camus proponi nobis ad patientiæ exem- plum Dominum Jesum Christum, qui pro injustis affixus est cruci; qui venit ad oves quæ perierant domus Israel; qui post resurrectionem ex mortuis per Apo- stolos prædicavit spiritu virtutis suæ gen- tibus idololatriis, sicut olim antequam ap- pareret in carne, aut per ora propheta- rum, aut occulto divinitatis suæ spiritu increpaverat improbos, rectosque do- cuerat, ut unumquemque erueret e dæ- monis captivitate: quæ fusiori stilo dicta sint ad vindicandam Augustini expositio- nem, ad explicandam alteram eximii Au- gustinensis Theologi, ad enodandum Scri- pturæ locum, in quo expediendo sudant quamplurimi; salva tamen interpretatio- ne meliori, & persistente Catholico, & Orthodoxo dogmate de Christi descen- su ad inferos, quod libro XXII. cap. 7. adversus hæreticos propugnavimus.

22.
Illatio ex di-
ctis.

CAPUT X.

De Christi merito, oratione, & Mediatoris officio.

SUMMARIUM.

1. Christus fuit capax merendi.
2. Meruit à primo instanti conceptionis.
3. Ejus merita sunt infinita.
4. & 5. Objectio solvitur.
6. Quid & quibus meruerit.
7. Christus ad Patrem oravit.
8. Ejus oratio humanitatem, & divinitatem de- monstrat.
9. An qualibet oratio à Patre fuerit exaudita.
10. & 11. Solvuntur objectiones.
12. Quomodo Christus sit mediator.
13. Secundum quam naturam.
14. Rescindendo à persona Verbi non fuit me- diator.
15. Secundum opera Christus mediator est in quantum homo.
16. Etiam à dexteris Dei mediatorem agit.

1.
Christus fuit
capax me-
rendi.

FACILE ex præmissis disputationibus infertur quid Candidati nostri tene- re debent in cæteris quæstionibus apud omnes fere Scholasticos pertracta- tis, circa Christi meritum, orationem, atque munus, officiumque Mediatoris: sed nihilominus eas in hujus libri postre- mo capite diluere curabimus, ne rudio-

res querantur, quod illæ non sint à no- bis singillatim expositæ. Ergo circa me- ritum Christi illud primo loco definimus, quod revera fuerit merendi capax: nam fuit in ipso necessaria ad meritum liber- tas, cum oblatus sit quia voluit, & potestatem habuerit ponendi animam suam, Isaia LIII. 7. & Joan. x. 18.

Serva-

Servavit præterea mandatum Patris factus obediens usque ad mortem, ad Philip. 11. 8. Fuisse plenum Spiritu sancto, & gratia exornatum liquet ex 11. 2. Dan. 12. 24. & Luc. 11. 35. Ad hunc quoque finem in mundum venerat, ut salutem nostram operaretur, atque honorem libera pravaricatorum culpa Deo ablatum, voluntaria sui ipsius immolatione restitueret, Joan. 111. 16. & Epistola prima 14. 9. Ejus præterea singulari obedientiæ retributum à Deo præmium exaltationis nominis sui, Patris glorificationem in universo terrarum orbe, necnon omnium redemptionem, justificationem multorum, atque electorum suorum gloriam, manifeste colligitur ex Isaia 1111. 10. Joan. xvii. 5. 9. Rom. v. 2. 9. 11. Fuerunt autem hæc omnia suis quæque locis comprobata. Nihil ergo ad Christi meritum deest: non arbitrii libertas, non gratiæ ornamentum, non obedientiæ perfectio, non denique Dei præordinatio, ac promissio.

Quantis. Insuper affirmavimus eo loci, nunquam juxta Magnum Gregorium lib. 1. in Ezech. hom. 6. beatissimam Christi animam fuisse absque merito. Ad hæc Christus & lumine gloriæ, & gratiæ virtute suffultus fuit. Ut ergo per lumen gloriæ statim vidit essentiam; ita per effectricis gratiæ virtutem statim promeruit. Demum quod movit perpaucos sententiæ oppositæ assertores, requiri scilicet ad meritum liberum arbitrium, ad istud vero indifferentiam, non videtur alicujus esse ponderis. Alia est enim indifferentia suspensionis, quæ sita est in hæsitatione animi, & per quam quid agendum sit, consultatione quadam inquiritur: alia est indifferentia libertatis, quæ ita operamur, ut possimus non operari propter mediorum liberam electionem. Prior quidem indifferentia nequit conjungi cum actu; sed cum proveniat ex ignorantia, & sit arbitrii defectus, locum non habuit in Christo. At indifferentia altera cum ipso actu persistit, cum sit exercitium libertatis; quamvis idem actus à voluntate perspicuo scientiæ lumine collustrata absque ulla mora exeratur. Vide Tom. 1. pag. 259.

Tertia, eaque præcipua quæstio est, an Christi merita infiniti sint pretii: sed hanc etiam dirimunt quæ præcedenti capite sexto differui de Christi satisfactione. Infinita quippe esse Christi merita inde colligimus, quia etsi meruit per actiones tantum humanæ naturæ, cujus proprium est Deo subisci, & ipsius mandatis obtemperare; ipse tamen actiones erant hominis-Dei, & à persona, quæ in sua jura eas vindicabat, habebant summum, maximumque valorem. Demonstravimus enim Patres ideo satisfactioni Christi tantam vim tribuere, ut non solum sufficiens fuerit ad omnia exhaustiunda peccata, verum etiam superexcedens, plurisque æstimanda, quoniam non homo nudus passus est, sed homo-Deus: neque à forma assumptæ humanitatis segreganda est divinæ personæ majestas. Quare, ut cum Damasceno, & Leone Magno dictum est, patienti carni connexa erat divinitas; & licet aliud sit Creator, aliud creatura, aliud deitas inviolabilis, aliud caro passibilis; in una tamen persona concurrunt proprietates utriusque substantiæ, ut sive in infirmitatibus, sive in virtutibus, ejusdem sit contumelia, cujus est gloria. Verum ab iis repetendis, in quibus multum locavi operis, supersedeo.

2. Christus à primo instanti conceptionis meruit.

Quærent deinde nonnulli, quando nam Christus Dominus inceperit promereri: quia in re arbitramur subscribendum sententiæ communiori, quam propugnat Magister in 111. dist. xvi. 11. S. Thomas q. 34. art. 3. Scotus in distinct. præcitata, Argentinas ibidem q. 1. art. 3. Gavardi q. viii. art. 1. Gabr. à S. Vincent. disp. xix. dub. 2. Juenin differ. vi. q. 6. Witaſſe q. x. art. 3. & cum his propemodum infiniti, quod nempe Christus meruerit à primo suæ conceptionis momento. Ac præter Scriptorum auctoritatem, constat 1. ex Apostolo ad Hebræos x. 5. 7. Dominum Jesum in exordio vitæ suæ, & mundum ingrediendo sese obtulisse Deo hostiam & oblationem pro peccato, cum ad hoc expiandum satis non essent holocausta, eoque priori momento divinæ voluntati obedientiam præstasse: *Ingrediens mundum dicit: Hostiam, & oblationem noluiſti: corpus autem aptaſti mihi: holocausta pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi, ecce venio: in capite libri scriptum est de me, ut faciam, Deus voluntatem tuam.* Diximus præterea lib. x. cap. 15. nec Angelis id denegandum, quin promeruerint in primo instanti; quamvis ordine causalitatis ipsorum mentis perceptio præceſſerit motum liberum voluntatis: quod multo magis est afferendum de Christo, in quo fuit plenitudo scientiæ, neque ad deliberandum potuit præcedere hæſitatio ulla animi flua-

3. Merita Christi sunt infinita.

R. P. Berti Theol. Tom. V.

002

Præ-

4.
Objicitur.

Prætermittendum non est autem, negare quosdam infinitum meritorum Christi valorem; propterea quod promeruerit operibus naturæ humanæ finitis, & finita quoque fuerit gratia ipsius, effectrix causa promeriti. Illud quoque nonnullos movet, quo pacto, si infinita fuerunt Christi merita, non sit una tantum actione consummata humani generis redemptio. Quærent denique quomodo diversa merita in Christo sint, si infinitum est unumquodque, neque in suo genere potest perfici.

5.
Respondetur 1.

Verum hæc omnia diluimus disputantes contra Socinum. Ad primum enim dictum est, stare cum humano opere, & finita gratia promeritum summum atque infinitum, si persona, ex cujus dignitate æstimatur opus, sit Deus ipse. Ad alterum responsum est, Christum actionibus plurimis, quarum unaquæque ad nos redimendos sufficiens erat, dedisse nobis salutaria præcepta, & ingentem erga nos charitatem manifestasse. Adde fuisse in eo potestatem referendi vel mortem, vel opus aliud ad hominum reparationem, cum sit Deus summus plenissima pollens auctoritate. Ad ultimum dicimus unum quidem esse singulorum operum Christi valorem attentæ dignitate personæ, sed esse multiplicem respectu operum & obsectorum: quemadmodum est una Dei actio, si referatur ad ejus omnipotentiam; multiplex, si ad res creatas: servato tamen discrimine, de quo superiori capite v. 11.

6.
Quid, & quibus meruerit.

Quid, & quibus Christus meruerit, hoc loco non repetam cum ex cap. 20. libri xxv. 11. constet non potuisse sibi promereri hypostaticam unionem, ac primam gratiam, quæ duo merita quæque præcedunt. Eadem ratio est de beatifica visione, & sanctitatis ornatu, quæ unionem ipsam hypostaticam consequuntur: non enim cadunt sub merito, quæ in primo conceptionis momento alicui tribuuntur. Meruit ergo Dominus Jesus sibi met gloriam corporis, nominis exaltationem, cultum populorum, creaturarum omnium obsequium, dæmonum subjectionem, & Ecclesiæ suæ firmitatem, atque incrementum. Quæ omnia licet sibi deberentur jure divinæ generationis, ad nostræ tamen profectum virtutis comparare voluit profusione sanguinis, maximorumque meritorum impendio. Illustris est sententia Hugonis Victorini q. 150. in Epist. ad Rom. scribentis:

Mereri geminam habet significationem: dicitur enim mereri, cum per bonum opus efficitur dignus aliquo qui prius non erat dignus; secundum quam significationem videtur nobis quod nec secundum divinitatem, nec secundum humanitatem Christus aliquid meruit, etiam in ipsa morte. Dicitur etiam aliquis mereri, cum bonum aliquod facit, quod sit dignum remuneratione; secundum quod Deus dicitur etiam mereri, cum beneficia præstat pro quibus tenemur eum in æternum laudare, & Christus secundum humanitatem in sua passionem meruit nobis introitum vitæ æternæ. Vide Thomam lib. v. cap. 16. & Du-Hamel lib. iv. cap. 1. At nobis Christum promeruisse redemptionem, remissionem peccatorum, omniaque gratiarum munera, quæ justificationem præcedunt, vel subsequuntur, liquet ex 11 capite hujus libri: quid demum præstiterit Angelis dictum est supra pag. 221. Hæc itaque de Christi merito.

DE CHRISTI ORATIONE.

De oratione autem illud principio statuendum est, Christum Dominum Patrem orasse: quod extra controversiam Patrem orationem omnem positum censeo. Lucæ enim vi. 12. legitur: *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.* Joann. xv. 1. 1. *Et subleuatis oculis in cælum dixit: Pater venit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te.* Ibidem versu 20. *Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Legimus quoque orasse dum in Bethania suscitaret Lazarum, Joan. xi. 41. in horto Gethsemani, Mat. xxvi. 39. necnon è cruce pendens, Lucæ xxi. 34. Atque id factum optime, primo ut nobis demonstraret unde petendum sit auxilium, & quomodo in corporis animique angustiis divinam voluntatem debeamus eligere; ut præclare demonstrat hom. 38. in Mat. pag. 707. Jo. Chrysostomus. Deinde ut omnia referret ad Patrem, inquit Epiphanius hæresi 69. quæ est Ariænorum, num. 30. Tum ut nobis Filii persona innotesceret, & sermo deprecantis alterum nobis fidem Trinitatis & Incarnationis insinuaret, juxta doctrinam Hilarii libro x. num. 22. præterea, ut impleret Mediatoris officium, Sacerdotis munus, Capitis nostri partes, optimique Magistrum munia; quemadmodum exponunt Augustinus in Psalm LXXXV. num. 1. & Damascenus lib. 111. de Fide orthodoxa cap. 24.

Secun-

Secundo loco animadverto Chriſti orationem non tam illam verum hominem demonſtraſſe, quam oſtendiſſe majeſtatem divinitatis: quod ſummopore notandum eſt adverſus Arianos. Primo enim orans pro electis ſuis, Joan. xvii. 10. dixit ſua eſſe omnia, quæ Patris ſunt: & verſu 21. rogans, *ut omnes unum ſint*, ait, *sicut tu, Pater, in me, & ego in te*; non vero, *ut tu in nobis, & nos in te*, aperte ſe à creaturis ſeparans, inquit Ambroſius lib. iv. de Fidè cap. 3. num. 37. Item orans eodem cap. verſu 5. *Nunc clarifica me tu, Pater, apud te metipſum, claritate quam habui priuſquam mundus eſſet, apud te*, oſtendit, *Unigenitum, quod ad divinam quidem naturam ſpectat, gloria ſibi convenienti non eſſe deſtitutum*; inquit Cyrillus lib. xi. in Joan. cap. 4. Lazarum pariter ſuſcitaturus, Joan. xi. 43. poſtquam Patri gratias egerat, ait voce magna, *Lazare veni foras*, quæ vox imperantis eſt, non precantis, demonſtratque internam Chriſti gratiam viviſcantem, & divinitatis potentiam, juxta Auguſtinum Tract. xl. ix. in Joan. num. 24. Demum, ne alia exempla proferam, Lucæ xxii. 34. exoravit veniam crucifixoribus ſuis, ſed ibidem verſ. 43. ait Latroni, *Hodie mecum eris in Paradifo*, oſtendens, quomodo propria auctoritate regnum dabat, ut inquit Ambroſius citato libro iv. cap. 5. num. 56. Itaque, ut eo loci concludit ſanctus Antilles, *Rogat quando paſſurus oſtenditur, imperat quando filius Dei creditur*. Atque hinc duo inferuntur digna notatu; perpetam Arianos ex oratione, qua Chriſtus comprobavit propriam humanitatem, impugnare divinitatis ſubſtantiam: & Paulinum Aquilejenſem, dum libro 1. adverſus Felicem tinctum pice Neſtoriana, videtur aſſerere Chriſtum non oraſſe, intelligendum eſſe de illa oratione, quæ divinæ perſonæ deprimit majeſtatem.

9. Affirmo tertio loco quamlibet Chriſti orationem, abſolutam, atque proficiſcentem ex voluntate regimine rationis directa fuiſſe à Patre exauditam, ut docet S. Thomas 3. p. q. 21. art. 4. Sylviuſ, ac Thomiſtæ omnes ibidem, Eſtius in diſt. xvii. §. 4. alique unanimiter. Atque id in ſacris literis expreſſum eſt. In Pſalmo enim xx. 3. de Chriſto Rege legimus prænuntiatur: *Deſiderium cordis ejus tribuiſti ei, & voluntate labiorum ejus non fraudavi eum*. Martha Joannis xi. 22. ait: *Sed & nunc ſcio, quia quodcumque popoſceris à Deo, dabit tibi Deus*. Ipſemet Chriſtus eodem capite verſ. 42.

Ego autem ſciebam quia ſemper me audis. Paulus denique in Epiftola ad Heb. v. 7. *Qui in diebus carnis ſuæ, preces, ſupplicationesque ad eum qui poſſit illum ſalvum facere à morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reverentia*. Et quidem duo ſunt, quæ non ſiunt quemquam de hac re dubitare: unum, quod Chriſtus nullam habens voluntatem rationis contrariam Deo, nil poterat abſolute precibus petere, quod nollet idem Deus elargiri; ideoque exaudiri debuit omnis oratio iſtiusmodi voluntatis interpretativa; quæ eſt ratiocinatio D. Thomæ: alterum vero, quod cum omnia quæ petuntur in Chriſti nomine, cunctis, juxta Evangelica eloquia, concedantur, Matth. xxi. 21. Marc. xi. 24. Joan. xiv. 13. multo magis credendus eſt accepiſſe quicquid petit Unigenitus filius: cujus orationi neque charitatis fervor deſuit, neque fiduciæ firmitas, neque expetendarum rerum honeſtas, neque præſtantia meritorum.

Hæc cum ita ſint, illud principio à me quaeritas, Ecce quando oravit ad Patrem, Matth. xxvi. 39. *Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte*, nequaquam fuerit exauditus? Sed quamquam id Chriſtus peteret commonſtrans humanam infirmitatem, ac ſenſum, pro quo mortem refugiebat; in ipſa tamen oratione expreſſit deſiderium ratione directum, atque abſolutum & efficax, ut Patris adimpleretur voluntas, idque iterum, ac tertio dicens, *Fiat voluntas tua, & oſtendens*, ut diximus paulo ſupra cum Chryſoſtomo, *voluntatem ſe Dei omnino continere, & ubique voluntatem Dei quaerendam, & eligendam eſſe*. Quamobrem in hac oratione non ſolum attendi debet voluntas, quæ ſentiens triftitiam mortis, exclamavit, *Tranſeat à me calix iſte*, verum etiam imperium rationis, quo addidit, *Fiat voluntas tua*: atque iſtud præſertim, cum voluntas quæ ſequitur rationis deliberationem, ſit abſoluta & propria; quæ vero ſectatur motum ſenſualitati, (inquit ibidem S. Thomas) ſit potius *velleitas*. In illa ergo oratione quod Chriſtus abſolute petiit, & deliberata voluntate exoravit, impletum eſt: atque huic reſponſioni lubens ſubſcribo. Eſt tamen ſententia beati Hilarii lib. x. de Trinit. num. 37. 38. & 41. non ſibi orationem illam Chriſtum feciſſe, ſed Apoſtoliſ, qui per calicem Dominicæ paſſionis tentandi erant: at Hilarius de Chriſti divinitate ibidem diſſerens demonſtrar mortis triftitiam non poſuiſſe perturbare mentem divinitati conjunctam,

10. Objicitur & Reſpondetur.

junctam, quod evenire utique potest hominibus ceteris; ideoque non indigebat Christus auxilio ad voluntatis reprimendam oblationem: quale auxilium Martyribus implorabat. Quare, ni fallor, potest Hilarii sententia propugnari simul cum præcedenti. Idem dicendum arbitrator de responsione quorundam asserentium orationem Christi exauditam fuisse, non ut mortem evaderet non patiendi, sed ut mortem vinceret resurgendo, quod videtur conforme verbis Apostoli ad Hebr. v. 7. Recurrit enim responsio prima; quoniam ut mortem vinceret erat divina voluntas, idque Christus orabat voluntate deliberata: quamquam; me quidem iudice, ea verba, *Transseat à me calix iste*, non mortis victoriam significant; sed afflictionem potius atque passionem, calicis poculo comparatam Matth. xx. 22. & Joan. xvi. 11. 11.

11.
Denno ob-
ciur & re-
spondetur.

Quæris præterea, quomodo exaudita fuerit altera Christi oratio, qua in cruce clamavit, Luc. xxiii. 34. *Pater, dimitte illis: non enim sciunt quod faciunt?* Complures enim teterrimæ illius mortis auctores, atque magna Judæorum in illam conspirantium pars miserrime perierunt. Respondet autem S. Thomas citato art. 4. ad 2. non orasse Christum *pro omnibus crucifixoribus, sed pro iis solum, qui erant prædestinati, ut per ipsum vitam consequerentur æternam*: quam responsionem omnino tenendam esse demonstrat ibidem Sylvius ex verbis Christi Joannis xvi. 9. *Ego pro eis rogo, non pro mundo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt*: quo loco & nos usi sumus Tom. 111. pag. 225. ad demonstrandam in Christo pro salute electorum peculiarem sollicitudinem. Accedit ad hanc responsionem corroborandam Augustinus, cujus Tract. xxxi. in Joan. num. 9. hæc sunt verba: *Videbat quosdam suos inter multos alienos: illis jam petebat veniam, à quibus adhuc accipiebat injuriam*. Verum cum sapienter dictum sit mortem Christi omnibus, etiam reprobis, attulisse redemptionem, ac parasse salutarem medicinam, quamvis illius mortis beneficium singuli non accipiant, sed ii tantum, quibus per fidem, per charitatem, & per sacramenta applicatur: coherentem assero, Christum in cruce pro electis orasse, ut salutem consequerentur, quod optime expressit D. Thomas; pro reprobis vero orasse, ut iis quoque pararetur salubre medicamentum, neque ulli mortaliū penitentiam agenti denegaretur ve-

nia, atque in utraque parte exauditam fuisse Christi orationem. Audiendus est Augustinus serm. 175. alias 9. de verbis Apost. num. 2. & 3. *Ille autem, inquit, etiam cum occideretur medicus erat, vapulabat, & curabat: patiebatur phreneticum, nec deserebat egrotum: tenebatur, alligabatur, colapbis percutiebatur, arundine plagas accipiebat, irridebatur, insultabatur ei, postremo occidebatur, damnabatur, ligno suspendebatur, undique circumferebatur, & medicus erat. Agnoscis phreneticos, agnosce & medicum. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Illi perdita mente sæviebant, & medici sanguinem sæviendo fundebant: ille etiam de ipso sanguine suo egrotis medicamentum faciebat. Non enim frustra dixit: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt; orat Christinus, & exauditur: orat Christus, & non exauditur? Profsus exauditus est. ibi erant, ibi sæviebant. Erant in ipso populo, à quo ipse medicus occidebatur, & in ejus sanguine etiam ipsi antidotum parabatur. Hactenus de Christi oratione.*

DE CHRISTO MEDIATORE.

Postremo loco dicenda nonnulla sunt de officio Mediatoris. Ac primo Christum Mediatorem esse peculiari quodam titulo, & ad differentiam Sanctorum, quatenus ipse solus nos redemit, ac pretio sanguinis sui debita persolvit nostra, quamvis etiam Sancti per Christi gratiam, & redemptionem peracta, pro nobis fungantur intercessorum officio, satis superque demonstratum esse contra Socinum, ac traditum ab Apostolo 2. ad Corinth. v. 18. prima ad Timoth. 11. 5. aliisque in locis innumeris. Inquirendum remanet, secundum quam naturam Christus sit Mediator, an secundum divinam, an secundum humanam, an secundum utramque. Missis itaque Socinianis, qui divinam in Christo naturam negant, aliisque Arianis & Ebionitis; sciendum est Andreæ Osiandrum Lutheri discipulum, cum refutaret sententiam aliorum Novatorum, autumantium justificari homines per solam fidem, excogitasse absurdiorē alteram, quam amplexi sunt Joachimus Westphalus, & Joannes Wiggardus, fieri scilicet justificationem per ipsam justitiam substantialem Christi sanctis inhabitantem. Quem errorem oppugnaturus Franciscus Stancarus Mantuanus adductis partibus Lutheranis in Apologia edita adversus Witembergenses, docuit Osiandri sententiam labili innixam esse momento, cum Christus sit mediator.

12.
Quomodo
Christus sit
mediator.

13.
Secundum
Christum sit
mediator.

mediator, & juſtificationis auctor, ſpectata tantum natura humana, quæ nequit juſtis ſingulis inhære. Ita Oſiander divinæ tantum naturæ, Stancarus humanæ duntaxat tribuit Mediatoris officium. Legatur Florimundus Ræmundus lib. 11. cap. xiv. num. 6. & cap. xv. num. 1. Contra Stancarum conſcripſit Joannes Calvinus duas ad Polonos epiſtolas: in quibus mediam ingreſſus viam tradidit Chriſtum Mediatorem eſſe ſecundum utramque naturam. Sed nec Calvinus recta inceſſit, autumans juxta utramque naturam Chriſtum perfunctum Mediatoris officio: cum ſententia Catholica teneat, Chriſtum utique Mediatorem ut Deum & hominem, ſed ex humana tantum natura tanquam à principio, ut inquit, *formali*, prodiſſe opera redemptionis; quæ à perſona Verbi exequentis quæ carnis erant, habebant pretium, valorem, ac dignitatem.

14. Chriſtus non fuit mediator præſcindendo à perſona verbi.

Hæc ſi probe diſtinguas, nihil occurret in hac materia difficultatis: & quamquam ad ea diſtinguenda ſatis ſuperque ſufficiunt quæ diximus in confutatione trium hæreſum, Monothelitarum, Neſtorianorum, Eutyſchianorum: majoris tamen perſpicuitatis gratia affirmo primum, non fuiſſe Chriſtum Mediatorem, prout eſt homo à perſona Verbi præciſus. Quod probatur primo, quia in noſtræ Redemptionis negotio non debet humanitas conſiderari à divinitate ſejecta; quoniam Chriſtus non potuit occidi niſi ut homo, & non potuit mori ſuæ tantum conferre pretium, niſi ut Deus. Atque id præcedenti cap. vi. ratione, & auctoritate probatum eſt. Deinde ipſum Mediatoris nomen commonſtrat, debuifſe Chriſtum habere aliquid cum Deo, & cum hominibus communẽ, quemadmodum docet Irenæus lib. 111. cap. 20. nunc 18. num. 7. Joannes Chryſoſt. hom. vii. in Epiſtolam 1. ad Timotheum, Theodoretus Dialogo 111. Laſtantiuſ lib. 1v. cap. 25. & S. P. Auguſtinus in Enchirid. cap. 108. n. 28. lib. x. Confefs. cap. 42. num. 67. ſerm. 2. in Pf. 90. n. 1. aliisque in locis ſupra productis. Depromitur præterea illuſtris ratio ex ipſomet Auguſtino lib. 1. de Conſenſu Evangelistarum cap. 35. num. 53. quæ ex Theologiæ noſtræ principiis ſponte fluit: & quam ut percipias, recole immutabilem virtutis regulam nihil eſſe aliud, quam ſapientiam Dei: rectam eſſe rationalem Creaturam, dum hujus ſapientiæ particeps facta caſto amore adhæret ſummo bono; impiam vero, dum avertens mentis obtutum à luce ſapien-

tiæ, convertit ſe ad imaginem rerum commutabilem, atque his adhæreſcit amore noxiæ cupiditatis. Ut ergo hinc animus divellatur, & ad ſuprema redeat, opus habet ipſa Dei ſapientia, quæ nos ex imis attrahat ad ſuperna. Audi nunc citato loco Auguſtinum: *Quia omnia, quæ in contrarium pergunt per aliquod medium reducuntur, & ab æterna juſtitia temporalis iniquitas nos alienabat; opus ergo erat media juſtitia temporali, quæ medietas temporalis eſſet de imis, juſta de ſummis, atque ita ſe nec abrumpens à ſummis, & contemperans imis, imā redderet ſummis. Ideo Chriſtus mediator Dei & hominum dictus eſt, inter Deum immortalem, & hominem mortalem Deus & homo, reconcilians hominem Deo, manens id quod erat, factus quod non erat.*

Nihilominus aſſero, quod ſi attendantur opera, per quæ Chriſtus partes Mediatoris implevit, Mediator eſt in quantum homo. Principio id affirmat Apoſtolus in 1. ad Timoth. 11. 5. ſcribens: *Unus Mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Jeſus.* Præterea Auguſtinus de Peccat. Origin. cap. 28. num. 33. inquit: *Non autem per hoc Mediator eſt, per quod æqualis eſt Patri.* Similia habet Tract. 82. in Joan. num. 4. & lib. x. Confefs. cap. 43. num. 63. Deinde idem tradit Magiſter diſt. 19. & antiqui omnes Scholaſtici, necnon S. Thomas q. xxvi. art. 2. Sylviuſ ibidem, Eſtiuſ in diſt. xix. ſ. 7. Denique ratione conſtat mortem, obedientiam, orationem, ſacrificium crucis, & cætera Mediatoris officia peracta quidem eſſe à perſona divina, ſed ratione naturæ aſſumptæ. Quamobrem mirari ſoleo recentiores aliquos, qui longam inſtituunt diſputationem, ut oſtendant hæc non juvare Scantarianos. Iſti enim cum Neſtorio negabant Verbi perſonam redemptionis opera perpetræſſe, affirmantes τὸν λόγον adfuſſe tantum naturæ humanæ, ut poſſet paſſionem perferre, ut inquit citato loco Ræmundus, Caniſiuſ in Præmonit. ad librum 1. de Corruptelis Verbi Dei, necnon Vaſqueſiuſ diſput. 83. cap. 2. At nos ipſum Dei Verbum paſſum, mortuum, & Mediatoris officio perfunctum proſitemur ratione humanitatis aſſumptæ, quam à Verbi perſona minime ſeparamus, reſutantes hac fidei profeſſione, Stancari, Oſiandri, Calvinii, aliorumque omnium hæreticorum errores.

Habes hinc, Lector, quantum in Mediatoris officio Dominuſ Jeſuſ diſcrepet à Sanctis ſuis. Primum quia humana natura

15. Secundum opera Chriſti Mediator eſt, in quantum homo.

natura Christi est Verbo unita *hypostatice*, Mediator est, ut inquit Theologi, per *mediationem substantialem*, id est, Mediator noster non morali tantum affectu, ut sancti alii, sed *substantiali* unione conjunctus est Deo. Ille insuper est reconciliatio & propitiatio pro peccatis totius mundi: alii habent ministerium reconciliationis. Fecit ille proprio sanguine ægrotis medicamentum: cæteri tantum dant operam, ut ægrotis medicina applicetur. Christus est fons gratiarum, lux, via, veritas, vita; alii Christi gratiam suppliciter petunt, lumen quærunt, viam commonstrant, veritatem docent, vitam annuntiant. Christus denique est Ecclesiæ caput, vivus Panis, Sacerdos & holocaustum: sancti autem sunt Christi membra, pascuntur ad Christi mensam, offerunt Christi victimam.

16.
Christus à
Dextris Dei
etiamnum
Mediator
est.

Denique inquirunt aliqui, an etiamnum sedens à dextris Dei orando, atque interpellando pro nobis exerceat piissimus Jesus officium Mediatoris. Exercet utique. Nam Apostolus ad Rom. viii. 34. ait: *Christus Jesus qui mortuus est, imo qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*: & ad Hebr. vii. 25. *Semper vivens ad interpellandum pro nobis*. Joannes etiam in priori Epistola cap. ii. 2. *Advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum*. Legatur Augustinus Epist. 59. ad Paulinum quæst. 5. nunc 149. num. 14. & 17. & Tract. 1. in Epist. Joan. num. 8. Joannes Chrysostomus hom. xvi. in Epist. ad Rom. hanc profert rationem, quoniam Christus in cælis nostri curam non deposuit, & adhuc eandem charitatem constanter servat. Scribit idem Theodoretus Tom. iii. pag. 70. Theophylactus in cap. viii. ad Rom. ac Patres alii. Me non latet eruditum Vasquesium disp. lxxxii. cap. 2. contendere Patrum testimoniis, quod Christus in cælis non oret, nisi naturam nostram in Patris dextera collocatam in-

cessanter Patri manifestando, ut inquit Paulinus Aquilejensis in libro Sacrosyllabo, Nazianzenus orat. 36. num. 52. & Gregorius Magnus libro 22. Moralium cap. 13. Verum manifestat quidem Salvator Patri susceptam pro nobis humanitatem; sed non absque interpellatione, atque oratione: quam si aliqui Patrum denegare videntur, aut sermonem instituunt de oratione illa, quam fecit in diebus carnis suæ cum lacrymis & clamore valido, ut inquit Apostolus ad Hebr. v. 7. vel de oratione, qua petitur redemptio hominum, non redemptionis applicatio; vel de ea, quæ sita est in vocibus oris, non in cogitationibus cordis. Priori sensu loquuntur Nazianzenus & Paulinus, postremo autem Gregorius: nam illi oppugnant hæreticos deprimentes personam Christi; hic vero demonstrat æternam vitam corde potius, quam ore petendam esse. Profecto orationem Christi nihil gloriæ & majestati ipsius derogare, demonstrat citato loco Theodoretus duorum regum exemplo: quorum unus si à regni consorte petat, ut ei quispian reconcilietur, *hocne* (inquit Præsul Cyrensis de ejus qui petit dignitate detrahit? *Nequaquam*. Atque hæc dicta sint de humani generis redemptione, de Unigeniti Filii Dei nimia erga nos charitate, de magno Sanguinis ejus pretio, & de beneficiorum omnium maximo perpetua contemplatione in memoriam revocando.

Hoc igitur pretio captivi cum redimuntur,

Agnoscant quali conclusi carcere, quove

Obsessi fuerint morbo: quibus eripiendis

Succurri baud aliter potuit, quam morte Medentis:

inquit in Carmine de Ingratis cap. 54. alias 43. Aquitanorum decus, & Augustinianæ doctrinæ vindex beatus Prosper.

DE